ISRAËL SHAHAK

POVARA A TREI MILENII DE ISTORIE ŞI DE RELIGIE IUDAICĂ

1997

Din publicațiile fundației culturale FRONDE:

1. *** : *Publicațiile scoase din circulație până la 1 iunie 1946*, 1994
2. Eugen Măgirescu, *Moara dracilor*, 1994
3. Lucian Blaga, *Curs de filozofia religiilor*, 1994
4. Mihail Sturza, *România și sfârșitul Europei*, 1994
5. Ana Selejan, *Literatura în totalitarism (anul 1954)*, 1996
6. Pamfil Șeicaru, *DOTLA*, 1996
7. Zaharia Benea, *Cântece și hore culese din gura poporului*, 1996
8. Giovanni Papini, *Cartea Neagră*, 1997
9. Radu Cărpinișianu, *Suferință și speranțe*, 1997

În curs de apariție

1. H.St. Chamberlain, *Geneza secolului al XIX-lea.*
2. Roger Garaudy, *Miturile fondatoare ale politicii israeliene.*
3. D. Furdui, *Amintiri din teatrul românesc.*
4. Gh. Gheorghe Bogdan Duică, *Românii și ovreii.*
5. Pamfil Șeicaru - V. Nestian, *Istoria presei românești.*

Israël Shahak

•

POVARA A TREI MILENII DE ISTORIE ȘI DE RELIGIE IUDAICĂ

Israël Shahak

POVARA A TREI MILENII DE ISTORIE ŞI DE RELIGIE IUDAICĂ

Traducere din franceză de
Domnica Ciucă

FRONDE

ALBA IULIA - PARIS
1997

Israël Shahak
Histoire juive - Religion juive
Le poids de trois millénaires

FRONDE 1997
ISBN 973-96312-5-8

Israël Shahak este un erudit de excepție a cărui perspicacitate, profunzime a gândirii și vastitate a cunoștințelor sunt remarcabile. Lucrările sale se dovedesc bine documentate și pătrunzătoare. O contribuție de mare valoare.

Noam Chomski

Prefața

Edward W. Said

Israël Shahak, profesor emerit de chimie organică la universitatea ebraică din Ierusalim, este unul din oamenii cei mai demni de luat în seamă din Orientul Mijlociu contemporan. L-am întâlnit prima dată acum douăzeci și cinci de ani și de atunci corespondăm cu regularitate. Era în urma războiului din 1967 și apoi a celui din 1973. Născut în Polonia, a supraviețuit internării în mai multe lagăre de concentrare naziste și a ajuns în Palestina imediat după cel de al Doilea război mondial.

Ca toți tinerii israelieni din acea perioadă, și-a făcut stagiul militar și și-a îndeplinit cu regularitate obligațiile de rezervist, așa cum o cere legea israeliană. Dotat cu o inteligență implacabilă, permanent dornic să afle și pornit să dovedească, Shahak își urma cariera de profesor și cercetător universitar de renume – adesea studenții îl onorau cu titlul de *cel mai bun profesor,* iar lucrările sale erau premiate pentru calitatea lor – și, în acelaş timp, începea să descopere *in petto* suferințele și privațiunile provocate de sionism și de practicile statului Israel, nu numai palestinienilor din fâșia Gaza și Cisjordania, ci și importantei minorități “neevreiești” (adică palestiniană), constituită din cei care n-au plecat în timpul

expulzărilor din 1948, rămași pe loc și deveniți apoi cetățeni israelieni.

Aceste constatări l-au condus la inițierea unei anchete sistematice asupra naturii statului Israel, asupra istoriei sale, asupra discursurilor ideologice și politice care, așa cum el a înțeles-o repede, nu erau cunoscute de străini și, mai ales, nu erau cunoscute de evreii din diaspora pentru care Israelul reprezenta un stat minunat și miraculos care merită, necondiționat, sprijin și apărare.

Mai târziu, el a fondat și a prezidat, timp de mai mulți ani, Liga israeliană pentru Drepturile Omului, un grup relativ restrâns, constituit din oameni care, ca și el, considerau că drepturile ar trebui să fie aceleași pentru toți, nu numai pentru evrei. În aceste împrejurări precise am luat pentru prima oară contact cu munca sa. Particularitatea prin care s-a distins în ochii mei, față de ceilalți "porumbei" evrei, israelieni sau neisraelieni, a fost aceea că era singurul care afirma adevărul fără înfloriturі, fără să se întrebe dacă acest adevăr, spus direct, ar putea să nu fie în avantajul Israelului sau al evreilor. Era profund și, aș zice, agresiv de radical nerasist și antirasist, atât în scrieri cât și în declarațiile sale publice; avea o regulă, o singură regulă…,aceea de a semnala încălcările drepturilor omului. Nu avea deci importanță dacă, în cele mai multe cazuri, era vorba de agresiuni comise de evrei împotriva palestinienilor. Căci el, în calitate de intelectual, trebuia să depună mărturie împotriva acestor agresiuni.

Nu exagerez dacă afirm că, adoptând cu atâta strictețe această atitudine, a devenit curând extrem de nepopular în Israel. Îmi aduc aminte că acum cincisprezece ani, a fost declarat mort, cu toate că, bineînțeles, era viu.

Ziarul *Washington Post* care anunțase într-un articol "moartea" sa, chiar și după vizita făcută de el la redacția ziarului ca să demonstreze că nu e mort – cum singur

povestea, amuzându-se, prietenilor – n-a dat nicodată vreo desmințire! Astfel, pentru anumite persoane, el este în continuare "mort", aceasta fiind forma de exprimare a unei dorințe care pune în evidență cât de mult îi deranjează el pe anumiți "prieteni ai Israelului".

Trebuie remarcat și faptul că felul în care el spune adevărul este riguros și fără compromisuri. Formulările sale nu încearcă să fie seducătoare. Nu face nici un efort să exprime adevărul mai "cu blândețe", mai acceptabil sau mai justificabil.

Pentru Shahak măcelul și crima nu pot fi decât măcel și crimă: maniera sa este aceea de a repeta, de a șoca, de a scutura pe leneși sau pe indiferenți, pentru a-i face conștienți de suferința umană de care ar putea fi răspunzători. Câteodată a deranjat și a supărat pe unii, dar aceasta face parte din personalitatea sa și corespunde misiunii sale. Împreună cu răposatul Yehoshoua Leibovitch – un om pe care el îl admira nespus și cu care a colaborat adeseori – Shahak a adoptat expresia de "iudeo-nazism", calificând astfel metodele folosite de israelieni pentru a-i supune și oprima pe palestinieni. Niciodată nu a spus sau nu a scris despre ceva pe care să nu-l fi văzut cu proprii săi ochi sau pe care să nu-l fi cunoscut în mod direct. Ceea ce l-a deosebit de cea mai mare parte a celorlalți israelieni, este faptul că a făcut legătura între sionism, iudaism și acțiunile represive îndreptate împotriva "neevreilor" și, bineînțeles, a tras concluziile firești.

O mare parte din ceea ce a scris are ca scop să dea în vileag propaganda și minciunile. Israelul este un caz unic în lume în privința scuzelor care i se acordă: ziariștii *nu văd* sau *nu scriu* adevărul, de teama de a nu fi puși pe lista neagră sau de frica represaliilor. Personalități politice, culturale și intelectuale, mai ales în Europa și în Statele Unite, se străduiesc să laude Israelul și să-l acopere de atenții, cum nici

un alt stat din lume nu a primit, cu toate că multe dintre aceste personalităţi sunt conştiente de nedreptăţile de care se face vinovat. Despre aceste nedreptăţi nu se pomeneşte nimic. Rezultatul este o perdea de fum ideologică, perdea pe care Shahak, mai mult ca oricare altul, încearcă să o risipească. El însuşi, victimă a holocaustului, ştie ce este antisemitismul. Dar, spre deosebire de mulţi alţii, el nu îngăduie ca ororile holocaustului să deformeze adevărul în legătură cu ceea ce Israelul, în numele poporului evreu, a făcut palestinienilor. Pentru el, suferinţa nu este apanajul exclusiv al unui grup de victime; ea ar trebui să fie - dar asta se întâmplă rar – un motiv care să umanizeze victimele care, la rândul lor, să nu provoace altora suferinţe asemănătoare celor îndurate de ele. Shahak şi-a implorat compatrioţii să nu uite că, faptul de a fi îndurat o istorie oribilă de antisemitism, nu le dă dreptul să facă ce vor pentru simplul motiv că au suferit. Nu este de mirare deci că a devenit atât de nepopular, pentru că, spunând asemenea lucruri, Shahak discreditează moral legile şi practicile politice ale Israelului faţă de palestinieni.

Shahak merge şi mai departe: el este, incontestabil şi absolut, un laic în privinţa istoriei. Nu trebuie înţeles prin asta că este împotriva religiilor, ci împotriva utilizării religiei pentru justificarea unor politici iraţionale şi pline de cruzime, şi pentru favorizarea propriului grup de "credincioşi" în detrimentul celorlalte. Surprinzător este că Shahak nu este, propriu-zis, un om de stânga. În nenumărate privinţe el este foarte critic faţă de marxism, sursa principiilor sale fiind liber-cugetătorii şi liberalii europeni, precum şi unii celebri şi curajoşi intelectuali, ca Voltaire sau Orwell. În calitate de apărător al drepturilor palestinienilor, ceea ce îl face pe Shahak mai de temut, este faptul că el nu cade în capcana unor porniri sentimentale, anume că palestinienilor trebuie să li se scuze toate măgăriile numai pentru că ei au avut de suferit în Israel. Shahak a criticat mereu nestatornicia O.L.P.- ului, lipsa de cunoaştere a Israelului, incapacitatea de a se opune în mod hotărît; jalnicile compromisuri la care a recurs, cultul personalităţii şi, în general, lipsa de seriozitate. Shahak a protestat energic împotriva diverselor răzbunări şi asasinate comise în numele "onoarei"femeilor palestiniene; a fost mereu un partizan hotărât al emancipării femeii.

În cursul anilor optzeci, când era la modă ca intelectualii palestinieni şi câţiva responsabili ai O.L.P.-ului să încerce un dialog cu pacifiştii israelieni ai formaţiunii "Pacea Acum" din Partidul Laburist şi Meretz, Shahak a fost exclus din oficiu de la aceste tratative. Pe de o parte, el era extrem de critic faţă de pacifiştii israelieni, pentru compromisurile la care aceştia se pretau şi pentru obiceiul ruşinos de a face presiuni asupra palestinienilor şi nu asupra guvernului israelian; de asemenea, pentru reaua credinţă cu care continuau să "protejeze" Israelul, necriticându-l în faţa neevreilor. Pe de altă parte, el n-a fost niciodată un politician: pur şi simplu el nu credea în pozele şi în ambiguitatea discursurilor de care uzează cu atâta plăcere oamenii cu ambiţii politice. El lupta pentru egalitate, adevăr, o pace autentică şi un real dialog cu palestinienii. Porumbeii oficiali se zbăteau pentru aranjamente care ar fi permis un gen de pace asemănător celui adus de acordurile de la Oslo, acord denunţat de la început de Shahak. Eu fiind palestinian, mi-a fost mereu ruşine că activiştii palestinieni, atât de ahtiaţi după tratative secrete cu laburiştii şi cu cei din Meretz, au refuzat orice contact cu Shahak. Pentru ei, el era prea radical, prea direct, prea marginalizat de puterea oficială. Cred că, ei se temeau în secret de atitudinea sa critică cu privire la politica palestiniană, pe care, sigur, el ar fi criticat-o.

În afară de exemplul personal de intelectual care înţelege să fie devotat vocaţiei sale, să nu admită nici un fel de compromis referitor la adevăr aşa cum el îl percepe, Shahak a

făcut un imens serviciu, timp de mulți ani, prietenilor și simpatizanților săi din străinătate. Plecând de la ideea justă că presa israeliană era, în mod paradoxal, mai aproape de adevăr și mai bine informată decât mediile arabe sau occidentale, el a tradus fără întrerupere, a adnotat și apoi a reprodus și expediat mii de articole de presă din limba ebraică. Un asemenea serviciu este nepreţuit. În ceea ce mă privește, în calitate de autor care a vorbit și a scris despre Palestina, n-aş fi putut realiza ceea ce am realizat fără scrierile sale și, bineînțeles, fără exemplul său de cercetător al adevărului, al cunoașterii și al dreptății. Îi datorez o imensă recunoștință. El îndeplinea această muncă cel mai adesea pe cheltuiala sa și în timpul său liber. Notele pe care le adăuga și scurtele introduceri redactate de el pentru articolele selectate lunar din presă, aveau o valoare incalculabilă ce se datora spiritului lor biciuitor, perspicacității informațiilor și tactului lor pedagogic. În tot acest timp Shahak își continua, bineînțeles, cercetările sale științifice și activitatea didactică, care nu aveau nimic de-a face cu traducerile și adnotările de care aminteam.

Într-un fel sau altul, el își găsea și timpul necesar pentru a deveni cel mai de seamă erudit pe care l-am cunoscut vreodată. Vastitatea cunoștințelor sale în muzică, literatură, sociologie și mai ales în istorie – a Europei, a Asiei și de pretutindeni – este, după mine, fără asemănare. Dar, ca specialist în iudaism, îi depășește pe mulți alții, deoarece iudaismul a fost preocuparea care, de la început, i-a canalizat energia de savant și de activist. De câțiva ani a început să-și completeze traducerile cu comentarii, care curând au devenit documente lunare, de mai multe mii de cuvinte, pe o singură temă – de exemplu, adevăratul substrat rabinic al asasinării lui Rabin, sau de ce Israelul ar trebui să facă pace cu Siria (curios, pentru că Siria este singura țară arabă față de care Israelul este vulnerabil pe plan militar) și așa mai departe. Aceste lucrări

conțineau neprețuite rezumate de presă dar și analize extrem de perspicace, adesea dinamice, ale tendințelor, curentelor și întrebărilor actuale, pe care marile medii de informare le încurcă sau le trec sub tăcere mai tot timpul.

L-am știut din totdeauna pe Shahak ca un istoric prodigios, un strălucit intelectual, un spirit universal, un erudit și un activist politic; dar, așa cum am sugerat-o mai devreme, mi-am dat în sfârșit seama că "hobby"-ul său principal a fost studiul iudaismului, al tradițiilor rabinice și talmudice și al lucrărilor ce se referă la aceste subiecte. Prezenta carte este o importantă contribuție în acest sens. Este o istorie concisă a iudaismului "clasic", cu manifestările sale cele mai recente, foarte importante pentru înțelegerea Israelului modern. Shahak demonstrează că măsurile obscure, puternic șovine luate împotriva diverșilor *Ceilalți* nedoriți, se regăsesc în iudaism (ca și, bineînțeles, în alte tradiții monoteiste), dar el mai demonstrează și dependența între aceste măsuri și felul în care Israelul îi tratează pe palestinieni, pe creștini și pe ceilalți neevrei. Rezultă un tablou devastator de prejudecăți, ipocrizie și intoleranță religioasă.

Ceea ce este important în această privință este că descrierea făcută de Shahak dezminte nu numai ficțiunile care abundă în mediile de informare occidentale despre democrația israeliană, ci și stigmatizează implicit pe oamenii politici și intelectualii arabi pentru concepția lor scandalos de ignorantă referitoare la acest stat, în special atunci când declară pompos, în fața propriilor lor popoare, că Israelul s-a schimbat cu adevărat și că acum dorește într-adevăr pacea cu palestinienii și cu celelalte popoare arabe.

Shahak este un om foarte curajos care ar merita să fie onorat pentru serviciile aduse umanității. Dar, în lumea de azi, exemplul unei munci perseverente, a unei atitudini morale fără pată și a strălucirii intelectuale de care a dat dovadă,

stânjenește "statu-quo"-ul și derajează pe toți cei pentru care cuvântul "controversă" înseamnă "supărător"și "îngrijorător". Sunt încântat că, pentru prima dată, o mare lucrare a sa apare în limba arabă. Sunt sigur totuși că, ceea ce el spune în *Povara a trei milenii de istorie și de religie iudaică*, va fi o sursă de tulburare și pentru pentru cititorii săi arabi, lucru de care Shahak s-ar bucura.

Edward W. Said, New-York, ianuarie 1996.

Date biografice

Isaël Shahak s-a născut la Varșovia, Polonia, la 28 aprilie 1933.

A trăit în getto-ul din Varșovia de la sfârșitul anului 1939 până în aprilie 1943.

Din aprilie 1943 până la sfârșitul lui iulie al aceluiași an a stat în lagărul de concentrare Poniatowo (din Polonia) și într-o ascunzătoare din Varșovia.

De la sfârșitul lui iulie 1943 până în aprilie 1945, a fost internat în lagărul de concentrare de la Bergen-Belsen (în Germania).

Ajunge în Palestina la 8 septembrie 1945.

1945–1947, la școala *Kefar Hano'ar* (lângă Haifa).

1947–1951,la liceul *Hertzliya*, din Tel-Aviv.

1951–1953, efectuează serviciul militar în armata Israeliană.

1953–1961, la universitatea ebraică din Ierusalim. Termină cu un doctorat (Ph. D) în chimie.

1961–1963, urmează studiile post-doctorale la universitatea din Stanford (California).

1963–1971, la universitatea ebraică din Ierusalim, asistent, apoi șef asistent și profesor-asociat de chimie organică.

În 1968 își începe activitatea de apărător al drepturilor omului, atât în Israel cât și în *Teritorii*.

Ales, în 1970, *Președinte al ligii israeliene pentru apărarea drepturilor civile ale omului*, este reales de mai mai multe ori până în anii '90. De atunci și până în prezent a publicat numeroase articole și rapoarte asupra drepturilor omului și despre politica Israeliană în general, ca și unele articole în presa ebraică. Multe dintre aceste publicații comentează religia iudaică.

În 1944 publică în limba engleză, la Pluto Press din Londra, o carte cu titlul: *Istorie iudaică, Religie iudaică. Povara a trei milenii*, a cărei traducere o prezentăm în acest volum.

Cuvânt înainte

Gore Vidal

Într-o zi, spre sfârșitul anilor '50, acel palavragiu de clasă internațională, de formație istoric, care era John Kennedy, îmi povestea despre începuturile campaniei prezidențiale a lui Truman, în 1948: treaba se anunța prost, aproape toată lumea îl părăsise; tocmai atunci un sionist american îi aduse o valiză burdușită cu două milioane de dolari, direct în sprijinul campaniei sale. "Iată de ce am recunoscut Israelul cu o asemenea viteză!" Eu nu eram mai antisemit decât Kennedy (spre deosebire de tatăl său și de bunicul meu): pentru noi asta nu era decât o butadă în plus despre Truman și despre ilustrisima corupție a lumii politice americane.

Din nefericire, recunoașterea precipitată a statului Israel a avut drept consecință patruzeci și cinci de ani de talmeș-balmeș ucigaș și spulberarea speranței sprijinitorilor sionismului: crearea unui stat pluralist care, rămânând pe mai departe patria populației sale indigene de musulmani, creștini și evrei, ar fi devenit, de asemenea, țara evreilor pacifiști din Europa și din America, inclusiv a celor care se făceau a crede că marele agent imobiliar din ceruri le atribuise pe vecie pământurile Iudeei și ale Samariei. Cea mai mare parte a imigranților veniți din Europa, fiind socialiști convinși,

presupuneau că nu vor admite transformarea noului stat într-o teocrație și că cei născuți în Palestina vor putea trăi alături de ei ca egali. Nu a fost să fie așa. Nu voi reveni asupra războaielor și multiplelor necazuri ale acestei nefericite regiuni a lumii. Ceea ce țin să spun este că viața politică și intelectuală a Satelor Unite ale Americii a fost otrăvită de crearea precipitată a Israelului.

Cine s-ar fi așteptat ca țara noastră să ajungă marele său protector? Niciodată, în istoria Statelor Unite, o minoritate nu a supt atâția bani contribuabilului american pentru a-i investi în „ căminul său național". Este ca și cum SUA ar fi trebuit să finanțeze recucerirea de către papă a vechilor sale teritorii, sub pretextul că o treime a electoratului american este catolic. O asemenea idee ar fi declanșat o furtună de proteste și Congresul ar fi spus nu. Realitatea este că o mică minoritate religioasă (mai puțin de 2%) a cumpărat sau intimidat 70 de senatori, adică cele două treimi necesare pentru a invalida un (foarte eventual) veto prezidențial, și aceasta cu întregul sprijin al presei vorbite și scrise. Într-un fel, admir modul în care acest lobby a reușit, de-a lungul anilor, ca miliarde de dolari să fie deturnate pentru a face din Israel un „bastion împotriva comunismului" - când nici acesta, nici URSS nu s-au afirmat vreodată cu adevărat în regiune. Vechea prietenie care ne lega de lumea arabă s-a făcut țăndări și s-a întors împotriva noastră.

Iată rezultatul la care au ajuns Statele Unite. În paralel, falsele informații, adică minciunile nerușinate despre ceea ce se petrece în Orientul Mijlociu s-au înmulțit și au prins rădăcini; principala victimă a acestora este - în afară de contribuabilul american - totalitatea evreilor din Statele Unite, continuu ațâțată de Begin-i , Shamir-i și ceilalți teroriști de profesie. Mai rău încă, doar cu câteva onorabile excepții, intelectualii evrei din Statele Unite și-au părăsit pozițiile

liberale în favoarea unor alianțe nebunești cu dreapta creștină (încă antisemită) și cu „Complexul militar - industrial". Unul dintre ei a scris negru pe alb, în 1985, că dacă evreii, de la intrarea lor pe scena americană, „au găsit în opinia publică liberală și la oamenii politici liberali mai multă simpatie, mai multă înțelegere pentru preocupările lor", de acum înainte este în interesul lor să se alieze cu protestanții integriști. În definitiv „la ce le-ar servi evreilor să se cramponeze dogmatic și ipocrit, de opiniile lor din primii ani?". Stânga americană s-a divizat atunci și aceia dintre noi care îi criticau pe vechii noștri camarazi evrei pentru oportunismul lor prost inspirat, s-au văzut copleșiți neîntârziat cu epitetele rituale de „antisemit" sau de „evreu animat de ura față de sine".

Din fericire, glasul rațiunii este totuși viu, îndeosebi în Israel. La Ierusalim, Israel Shahak analizează necontenit nu doar sinistra politică de astăzi a Israelului, ci și Talmudul însuși și influența întregii tradiții rabinice asupra unui stat mic, pe care dreapta religioasă vrea să-l transforme într-o teocrație rezervată exclusiv evreilor. Sunt deja ani buni de când eu îl apreciez pe Shahak pentru spiritul său satiric față de absurditățile în care împietrește orice religie care caută să raționalizeze iraționalul, pentru înțelepciunea cu care pune în lumină contradicțiile textelor tradiționale evreiești. Este o plăcere să citești paginile sale despre Maimonide, mare medic și filosof și mare inchizitor al gentililor.

Inutil să mai spunem, autoritățile israeliene, în ce le privește, nu îl apreciază deloc pe Shahak. Dar ce poți face împotriva unui doctor, profesor de chimie la pensie, născut la Varșovia în 1933, care și-a petrecut copilăria în lagărul de concentrare de la Belsen, a sosit în Israel în 1945, a servit în armată și nu a devenit marxist când marxismul era la modă?

Shahak a rămas mereu un umanist, un adversar ireductibil al imperialismului, fie că acesta ar fi impus în

numele Dumnezeului lui Abraham sau de George Bush. El atacă, de asemenea, cu mult umor și erudiție, rădăcinile totalitare ale iudaismului. Ca un Thomas Paine de o înaltă cultură, Shahak ilustrează în același timp perspectiva care ni se deschide ca și îndelungatul nostru trecut. Între aceste două perspective, an după an, el își urmează raționamentul. Cei care îl ascultă devin prin aceasta în mod sigur mai avizați și - voi îndrăzni oare s-o spun? - mai buni.

Shahak este ultimul mare profet al lui Israel.

CAPITOLUL I

Visul unei societăți închise?

Scriu aici ceea ce cred că este adevărat, pentru că poveștile grecilor sunt numeroase și, după părerea mea, ridicole.

Hecate din Milet, citat de Herodot.

Amicus Plato sed magis amica veritas.
(Prieten cu Platon dar și mai prieten cu adevărul.)

Parafrază tradițională la un pasaj din Etica Nicomahică.

Într-un stat liber fiecare poate să gândească ce vrea și să spună ce gândește.

Spinoza.

Această carte, deși scrisă în engleză și adresată unor oameni din afara statului Israel, este, într-un anume sens, o continuare a activităților mele politice de evreu israelian. Acestea au început în 1965-1966 printr-un protest care, în vremea aceea, a făcut scandal: văzusem cu ochii mei, la Ierusalim, un evreu ultra-religios refuzând utilizarea telefonului său, într-o zi de sabat, pentru a chema o ambulanță în ajutorul unui vecin, neevreu, căzut la pământ în urma unui infarct. În loc să public în presă faptul ca atare, am cerut o întrevedere cu tribunalul rabinic din Ierusalim - format din rabini numiți de statul Israel. I-am întrebat dacă acest mod de

a acționa era în acord cu interpretarea pe care ei o dădeau religiei iudaice. Mi-au răspuns că evreul în cauză a avut o comportare corectă, ba chiar pioasă și m-au trimis la un pasaj anume dintr-un compendiu de legi talmudice, compilat în secolul nostru. Am semnalat faptul principalului cotidian evreiesc, *Haaretz*, care s-a făcut ecoul glasului meu ajungându-se la un scandal de presă ale cărui consecințe, în ce mă privește, au fost mai degrabă negative.

Nici autoritățile rabinice israeliene, nici cele din diasporă nu au revenit asupra acestei interdicții: un evreu nu poate încălca Sabatul pentru a salva viața unui „gentil", adică a unui neevreu. Această aprobare era însoțită de lungi discursuri moralizatoare, care îi autorizau încălcarea dacă, prin respectarea sa, s-ar fi ajuns la consecințe care să devină un pericol pentru evrei. Pe baza cunoștințelor dobândite încă din tinerețe, am început să studiez legile talmudice care reglementau raporturile între evrei și neevrei și am văzut că nici Sionismul, chiar în forma sa aparent seculară, nici politica israeliană de la începuturile statului Israel, nici conduita evreilor din diasporă, nu puteau fi înțelese fără să ții seama de influența profundă a acestor legi și de concepția despre lume pe care ele o implică și o exprimă. Orientările politice puse în practică de Israel după războiul de Șase Zile, în special regimul de apartheid impus în teritoriile ocupate, ca și atitudinea majorității evreilor față de drepturile palestinienilor, chiar *in abstracto*, n-au făcut decât să-mi confirme această convingere.

Prin această afirmație, nu caut deloc să trec sub tăcere considerentele politice sau strategice care au putut, și ele, influența hotărârile conducătorilor israelieni. Spun doar că politica aplicată în fapt, rezultă dintr-o interacțiune între considerente „realiste" (fie ele valabile sau eronate, morale sau imorale în ochii mei), pe de o parte, iar pe de altă parte,

din influențe de natură ideologică. Acestea din urmă tind să dobândească o greutate cu atât mai mare cu cât sunt mai puțin discutate și mai puțin „scoase la lumină". Orice formă de rasism, de discriminare și de xenofobie este, de altfel, mai puternică și determinantă politic când societatea pe care a infectat-o o consideră ca un lucru de la sine înțeles. Cu atât mai mult dacă orice dezbatere asupra subiectului este interzisă oficial sau printr-un consens tacit. Într-o epocă în care rasismul, discriminarea și xenofobia proliferează printre evrei și sunt îndreptate împotriva non-evreilor, întreținute și alimentate de motive religioase, care este diferența față de perfecta simetrie a antisemitismului și a motivațiilor sale religioase? Dar dacă astăzi cel de-al doilea fenomen este combătut, existența celui dintâi este ignorată cu bună știință, în special în afara Israelului.

Definiția statului evreu.

Trebuie să vorbim despre atitudinea adoptată în mod curent de evrei față de non-evrei: fără aceasta, nu este posibil nici măcar să înțelegem ideea de Israel ca "stat evreu", după definiția pe care Israelul și-a dat-o în mod oficial. Neînțelegerea generală care - independent chiar de regimul practicat în Teritoriile ocupate - face să se creadă că Israelul este o adevărată democrație, vine din refuzul de a se înțelege ce înseamnă expresia „stat evreu" pentru neevrei. După părerea mea, Israelul ca stat evreu, constituie un pericol nu numai pentru el însuși și pentru locuitorii săi, dar și pentru toate celelalte popoare și state din Orientul Mijlociu și de aiurea. Consider la fel de periculoase alte state sau entități politice din regiune care, în ce le privește, se definesc ca „arabe" sau „islamice". Nu sunt nici pe departe singurul care

evocă aceste riscuri. Pe de altă parte, nimeni nu vorbește despre pericolul implicat de caracterul evreiesc al statului Israel.

Principiul care face din Israel „un stat evreu" a avut de la început o importanță capitală pentru politicienii israelieni și a fost inoculat populației evreiești prin toate mijloacele imaginabile. La începutul anilor '80 s-a format printre evreii israelieni, o mică minoritate care se opunea acestui concept: Knesset-ul a adoptat atunci (în 1985), cu o majoritate zdrobitoare, o lege constituțională (prevalându-se de dispozițiile altor texte de legi, care nu puteau fi abrogate decât printr-o procedură specială și complicată) care exclude participarea la alegerile parlamentare a oricărui partid al cărui program se opune explicit principiului unui „stat evreu", sau care propune să-l modifice prin mijloace democratice. Mie însumi, fiind opozant ferm al acestui principiu constituțional, îmi este imposibil, din punct de vedere legal, în acest stat al cărui cetățean sunt, să aparțin unui partid cu ale cărui principii să fiu de acord și, care în același timp, să poată participa la alegerile pentru Knesset. Chiar și numai acest singur exemplu arată că Israelul nu este o democrație, de vreme ce el aplică o ideologie evreiască împotriva neevreilor ca și împotriva tuturor evreilor care se opun acestei ideologii. Dar pericolul pe care îl reprezintă această ideologie dominantă nu se limitează doar la afacerile interne, ea influențează și politica externă a Israelului. Acest pericol este în creștere, atâta timp cât vor continua să acționeze două tipuri de factori care operează în același sens: caracterul evreiesc al Israelului, pe de o parte, și dezvoltarea puterii sale, îndeosebi a celei nucleare, pe de altă parte. La aceasta se adaugă un alt factor neliniștitor: creșterea influenței israeliene asupra cercurilor conducătoare din Statele Unite. Așadar, astăzi nu este doar important ci chiar vital, din punct de vedere politic, să fie

furnizate informații exacte și precise asupra iudaismului și în mod special asupra felului în care neevreii sunt tratați de statul Israel. Voi începe cu definiția israeliană oficială a termenului „evreu" care pune în lumină deosebirea hotărâtoare între Israel ca „stat evreu" și cea mai mare parte a celorlalte state. Israelul, în fapt, „aparține" (acesta este termenul oficial) persoanelor definite ca „evrei" de către autoritățile israeliene, și numai lor, și aceasta oriunde ar fi locul lor de reședință. Și invers, Israelul „nu aparține" locuitorilor săi neevrei, al căror statut, este considerat, chiar din punct de vedere oficial, ca fiind inferior. În practică, aceasta înseamnă că, dacă membrii unui trib peruvian se convertesc la iudaism și sunt deci considerați ca evrei, ei au și dreptul de a deveni cetățeni israelieni și de a participa la exploatarea a aproape 70% din pământurile Cisiordaniei (și a 92% din domeniul Israelului propriu zis), destinate în mod oficial uzului exclusiv al evreilor. În schimb, oricărui neevreu (și nu numai tuturor palestinienilor) îi este interzis să profite de aceste pământuri. (Interdicție care se aplică deopotrivă și arabilor israelieni care au servit în armata israeliană, chiar și celor care au obținut un grad superior.)

Exemplul pe care îl dădeam s-a petrecut în realitate: acum câțiva ani, un grup de peruvieni convertiți la iudaism s-a putut stabili la Napluz (Cisiordania), pe terenuri de pe care neevreii erau excluși în mod oficial. Toate guvernele israeliene și-au asumat și continuă să-și asume riscuri politice enorme, inclusiv cel al războiului, pentru ca acest gen de implantări, constituite exclusiv din persoane definite ca „evrei" (și nu „israelieni" cum afirmă în mod mincinos cea mai mare parte a mass-media), să contribuie la creșterea autorității „evreiești".

Oare evreii din Statele Unite și din Marea Britanie n-ar începe să strige despre antisemitism, dacă s-ar propune

decretarea acestor țări drept „state creștine", „aparținând" numai cetățenilor recunoscuți în mod oficial ca fiind creștini? Urmarea unei asemenea doctrine ar fi că evreii care s-ar converti la creștinism ar deveni prin aceasta cetățeni cu drepturi depline. Evreii nu au pierdut ocazia să învețe, de-a lungul istoriei lor, binefacerile convertirii. Discriminarea exercitată, în numeroase perioade, de statele creștine și musulmane, împotriva evreilor și a persoanelor care nu aparțineau religiei oficiale, înceta imediat ce se converteau. Dar nu tot așa stau lucrurile astăzi, în Israel, pentru un neevreu? Să se convertească la iudaism și nu va mai fi victimă a discriminării *oficiale* . Astfel, același exclusivism pe care majoritatea evreilor din diaspora îl denunță (în primul caz) ca antisemitism, este considerat de majoritatea evreilor (în al doilea caz) ca fiind un drept al evreilor. Dar să te opui antisemitismului și, în același timp, și șovinismului evreiesc, este o atitudine pe care mulți evrei o califică drept „ură față de sine", noțiune pe care eu o consider absurdă.

Se poate înțelege deci că, în contextul politicii israeliene, semnificația termenului „evreu" și a cuvintelor înrudite (îndeosebi „iudaism"), este la fel de importantă ca și semnificația (cuvântului) „islamic" pentru statul iranian, sau cea de „comunist", când acest termen era folosit de autoritățile fostei URSS. Or, sensul cuvântului „evreu", în utilizarea sa curentă, nu este precis nici în limba ebraică, nici în alte limbi; de aceea a fost nevoie să i se dea o definiție oficială.

Conform dreptului israelian, o persoană este considerată „evreu" dacă mama, bunica, străbunica și cea mai îndepărtată strămoașă a sa, erau de confesiune mozaică; sau, dacă această persoană se convertește la iudaism într-o manieră considerată satisfăcătoare de către autoritățile israeliene; și desigur, cu condiția ca persoana în cauză să nu se fi convertit

de la iudaism la o altă religie, în care caz Israelul încetează să o mai considere ca „evreu". Prima dintre aceste condiții corespunde definiției date de Talmud și este reluată de ortodoxia iudaică. Dreptul rabinic, talmudic și post-talmudic, recunoaște, de asemenea, convertirea unei persoane la iudaism (ca și cumpărarea, urmată de un alt fel de convertire, a unui sclav neevreu de către un evreu) ca un mijloc de a deveni evreu, cu condiția ca această convertire să fie îndeplinită, cu respectarea formelor, de rabini special împuterniciți în acest sens. Aceste „forme" presupun, pentru femei, inspectarea lor compet goale, de către trei rabini, în timpul unei „băi de purificare", ritual bine cunoscut tuturor cititorilor presei ebraice, dar care nu este evocat prea des de presa scrisă și vorbită anglofonă sau din alte părți ale lumii, în ciuda interesului pentru acest subiect, pe care sigur l-ar manifesta o parte a publicului. Să sperăm că această carte este începutul unui proces care va contribui la reducerea acestui fenomen. Dar există și un alt motiv care cere imperios să se facă definirea oficială a celui care este „evreu" și a celui care nu este. Efectiv, statul Israel îi privilegiază în mod oficial pe evrei față de neevrei în numeroasele aspecte ale existenței. Voi cita trei dintre ele, care mi se par mai importante: dreptul de rezidență, dreptul la muncă și dreptul la egalitate în fața legii. Măsurile discriminatorii privitoare la rezidență se întemeiază pe faptul că aproape 92% din teritoriul Israelului este proprietate de stat, administrată de Domeniul israelian (*Israel Land Authority)*, conform reglementărilor fixate de Fondul național evreiesc (FNJ - Jewish National Fund), filială a Organizației sioniste mondiale. Aceste reglementări refuză oricărui neevreu dreptul la rezidență, cel de a porni o activitate comercială și, uneori, și cel de a munci, numai pentru faptul că nu este evreu; în schimb, nimic nu le interzice evreilor să se stabilească sau să pună bazele unor întreprinderi oriunde în

Israel. Aplicate într-un alt stat împotriva evreilor, astfel de practici ar fi imediat și pe drept cuvânt taxate ca antisemitism și ar stârni o indignare generală. Aplicate de Israel, în numele „iudaismului", ele sunt în general ignorate cu grijă - sau scuzate, în rarele cazuri în care sunt luate în seamă.

Refuzul dreptului la muncă înseamnă că le este interzis în mod oficial neevreilor să lucreze în teritoriile administrate de Domeniul israelian, conform reglementărilor FNJ. Este limpede că aceste reglementări nu sunt întotdeauna respectate, dar ele există. Din când în când, autoritățile lansează campanii pentru aplicarea lor; de exemplu, Ministerul Agriculturii declară dintr-odată război acestei „plăgi" care este "angajarea zilierilor arabi pentru recoltarea fructelor de pe plantațiile aparținând evreilor și situate pe Teritoriul național (adică proprietatea statului Israel)" - deși muncitorii în cauză sunt cetățeni israelieni. Pe de altă parte, Israelul le interzice formal evreilor așezați pe „Pământul național" să dea în arendă, fie și doar o parte din terenurile lor, arabilor, chiar și numai pentru o mică perioadă de timp; contravenienții sunt pedepsiți, de obicei, cu o amendă zdravănă. În schimb, nimic nu-i împiedică pe neevrei să-și închirieze terenurile lor evreilor. Astfel, eu însumi, fiind evreu, am dreptul de a lua în arendă, de la un alt evreu, o livadă pentru a-i recolta fructele, dar acest drept nu este recunoscut unui neevreu, fie că este cetățean israelian sau rezident străin.

Cetățenii neevrei ai Israelului nu se bucură de dreptul la egalitate în fața legii. Această discriminare este exprimată în numeroase legi, chiar dacă - fără îndoială, pentru a ocoli unele „probleme" - acestea evită folosirea explicită a termenilor „evreu" și neevreu, așa cum, dimpotrivă, îi utilizează legea fundamentală numită a Reîntoarcerii. Conform acestei legi, persoanele oficial recunoscute ca „evrei" au prin acest fapt dreptul de a intra în Israel și de a se stabili aici. Ele primesc automat un „certificat de imigrare" care, la sosire, le acordă "cetățenia în virtutea reîntoarcerii lor în patria evreilor", ca și dreptul la numeroase avantaje financiare. Acestea din urmă variază în funcție de țara de proveniență. De exemplu, evreii care provin din statele fostei URSS primesc o "alocație de integrare" de mai bine de 20.000 de dolari pentru fiecare familie. În termenii acestei legi, orice evreu care se stabilește în Israel dobândește de îndată și dreptul de vot și pe cel de a fi ales în Knesset - chiar dacă nu știe nici un cuvânt în limba ebraică.

Celelalte legi israeliene recurg la aceste perifraze pudice: "oricare persoană care poate să imigreze în conformitate cu legea Reîntoarcerii", "oricare persoană neîndreptățită să imigreze în conformitate cu legea Reîntoarcerii". Conform legii la care ne referim, cutare sau cutare avantaj este garantat pentru prima categorie de persoane și sistematic refuzat celei de-a doua. Mijlocul cel mai simplu de a impune discriminarea în viața cotidiană este actul de identitate, pe care orice israelian este obligat să-l aibă totdeauna asupra sa. Actul de identitate precizează "naționalitatea" oficială a posesorului său: "evreu", "arab", "druz" - pe scurt, toate "naționalitățile" imaginabile, cu aproape o singură excepție, dar remarcabilă: nu a fost niciodată posibil să se obțină de la Ministerul de Interne, pe actul de identitate, definirea ca "israelian" a unui "evreu israelian". De mulți ani toți cei care ar fi optat pentru o astfel de precizare primesc din partea Ministerului de Interne o scrisoare prin care sunt informați că "s-a hotărât să nu le fie recunoscută naționalitatea israeliană". Când s-a hotărât și de cine? , circulara nu precizează nimic.

Inegalitatea instituită în favoarea cetățenilor definiți ca "acei care pot să imigreze conform legii Reîntoarcerii" se reflectă într-o enormă cantitate de legi și regulamente și

constituie un subiect care trebuie să fie tratat aparte. Voi cita aici un singur caz, în aparență derizoriu, cu privire la restricțiile de rezidență de exemplu, dar care, cu toate acestea, este revelator în ceea ce privește adevăratele intenții ale legislatorului israelian: cetățenii israelieni care părăsesc țara pentru o perioadă oarecare de timp, dar fac parte din prima categorie, la întoarcere au dreptul la generoase înlesniri vamale, pot obține, doar printr-o simplă cerere, burse de studii universitare pentru copii lor, un ajutor sau un împrumut foarte favorabil pentru dobândirea unei locuințe, ca și alte avantaje. Cetățenii care nu fac parte din această categorie, altfel spus cetățenii neevrei ai Israelului, nu au dreptul la nimic din toate acestea. Intenția evidentă a acestor măsuri discriminatorii este să reducă proporția cetățenilor neevrei, pentru a face din Israel un stat și mai "evreiesc".

Ideologia „Răscumpărării" Pământului Sfânt sau: Iredentismul israelian.

Israelul propagă, de asemenea, printre cetățenii săi evrei, o ideologie exclusivistă, a "răscumpărării Pământului Sfânt", din care iese la iveală intenția autorităților de a reduce cât mai mult posibil numărul neevreilor. Încă din școala primară se inoculează în mintea copiilor evrei israelieni că această mare idee este aplicată nu numai pe toată întinderea statului Israel, ci și în teritoriile care, după 1967, sunt numite "Pământul Israelului". Ideologia oficială consideră drept "răscumpărat" (altfel spus "salvat") orice pământ care a devenit proprietate "evreiască" - fie că proprietarul său este un particular, FNJ sau statul evreu. Pământurile aparținând ne-evreilor sunt considerate dimpotrivă ca "nerăscumpărate" (adică încă "ocupate", "captive"). Fostul proprietar neevreu

poate fi cel mai virtuos dintre oameni, cel care îl dobândește poate fi cel mai rău dintre criminali: dacă cel din urmă este evreu, tranzacția va duce la "răscumpărarea pământului". Dar dacă cel mai rău dintre evrei cedează proprietatea celui mai bun dintre "gentili", sărmanul pământ, până atunci curat și salvat, va recădea sub puterea blestemului și a întunericului veșnic. Concluzia logică și practică a acestor fantasme este expulzarea - numită "transfer" - a tuturor neevreilor din terenurile "răscumpărate". Utopia acestei "ideologii iudaice" reluată de statul Israel este, prin urmare: un pământ, o țară în întregime "salvată", din care nici o bucățică să nu fie stăpânită sau cultivată de neevrei. Acest ideal, de-a dreptul respingător, a fost formulat, fără ocolișuri, de conducătorii istorici ai mișcării laburiste sioniste. Așa cum relatează cu fidelitate Walter Laqueur, în *Istoria sionismului*[1], unul dintre părinții spirituali ai acestuia, A.D. Gordon, mort în 1919, "era în principiu ostil întrebuințării violenței și nu aproba autoapărarea, decât ca măsură extremă. Dar, tovarășii săi și el voiau ca toții arborii și arbuștii căminului național evreu să nu fie plantați de alte persoane decât de pionierii evrei *(be planted by nobody else except Jewish pioneers)* ". Ei voiau așadar ca toți "ceilalți" să plece de pe acest pământ pentru ca evreii să-l poată "răscumpăra". Epigonii lui Gordon au atașat acestui ideal o violență pe care el nu o prevăzuse, dar principiul și consecințele sale nu s-au schimbat.

În același mod, kibuțul, salutat în general ca începutul concret al unei utopii, este și rămâne o colectivitate exclusivistă; chiar când este format din atei, în principiu kibuțul refuză să accepte arabi printre membrii săi și cere candidaților de alte "naționalități" ca mai întâi să se convertească la iudaism. Motiv pentru care tinerii din kibuțuri pot fi

---

[1] Traducerea franceză,Calman Levy,1973,p.245

considerați ca ramura cea mai militaristă a societății israeliene evreiești.

Tocmai această ideologie exclusivistă, mai mult decât toate "imperativele de securitate " invocate de propaganda israeliană, a condus la acapararea de terenuri în anii '50, apoi din nou la jumătatea anilor '60, în Israel, și după 1967, în Teritoriile ocupate. Această ideologie a inspirat, de asemenea, proiectele oficiale de "iudaizare a Galileei". Expresie stranie, care nu înseamnă altceva decât sprijinirea financiară a evreilor pentru a-i face să se stabilească în Galileea. (Mă întreb ce reacție ar avea evreii americani în fața unui plan de "creștinare" a New-York-ului, fie și numai a Brooklyn-ului). Dar "iudaizarea" unei regiuni sau a alteia nu este decât un aspect al Răscumpărării Pământului. Pe întregul teritoriu al Israelului, FNJ, cu spijinul ferm al organelor de stat (îndeosebi poliția secretă), delapidează banul public pentru a cumpăra și cel mai mic teren pe care îl pot ceda neevreii și pentru a împiedica, plătind cel mai ridicat preț, orice vânzare de teren de la un evreu către un neevreu.

Expansionismul israelian

Ca "Stat evreu", principalul pericol reprezentat de Israel pentru poporul său, pentru ceilalți evrei și pentru vecinii săi, constă în dorința sa, justificată ideologic, de extindere teritorială și în cortegiul de războaie care, inevitabil, decurg din aceasta. Devenind tot mai evreiesc, sau, după expresia ebraică, "revenind la iudaism" (proces în plină desfășurare, cel puțin din 1967), politica reală a Israelului se inspiră din ce în ce mai mult din idei extrase din ideologia iudaică și tot mai puțin din considerente raționale. Spunând "raționale", nu înțeleg să aplic o judecată morală asupra orientărilor politicii

israeliene, nici să scriu despre presupusele sale imperative de apărare sau de securitate - cu atât mai puțin despre pretextul fals al "supraviețuirii Israelului". Eu vorbesc aici despre politica sa imperială, întemeiată pe pretinsele sale interese. Oricât de rea ar fi această politică în plan moral sau politic, cred că și mai rea încă este adoptarea de conduite inspirate din "ideologia iudaică'' în una sau alta dintre variantele sale. Justificările politicii israeliene fac apel în general la articole ale credinței iudaice, sau chiar, în cazul laicilor, la "drepturi istorice" care decurg ele însele din aceste convingeri și păstrează întregul lor caracter dogmatic și religios.

Această chestiune clară m-a făcut "să virez" politic: am trecut, în ce îl privește pe Ben Gurion, de la admirație la opoziția cea mai hotărâtă. În 1956, înghițeam fără probleme orice rațiuni politice și militare avansate de șeful sionist pentru a declanșa războiul Suezului; dar n-am mai făcut-o când el, care era ateu și mândru de indiferența sa față de comandamentele religiei iudaice, a declarat în fața Knesset-ului, în a treia zi a conflictului, că adevărata cauză, adevăratul obiectiv era «restabilirea regatului lui David și al lui Solomon», în frontierele sale biblice. La aceste cuvinte, membrii Knesst-ului aproape toți s-au ridicat spontan și au intonat imnul israelian. Nici un conducător sionist, din câte știu eu, nu a dezavuat niciodată această ideee de a fundamenta politica Israelului (în măsura în care considerațiile pragmatice ar permite acest lucru) pe restabilirea frontierelor biblice. Și, în fapt, o analiză atentă a strategiei de ansamblu a Israelului și a principiilor reale ale politicii sale externe (așa cum sunt ele formulate, pe ici-pe colo, în ebraică), arată clar că politica efectivă a Israelului este determinată de "ideologia iudaică" mai mult decât de oricare alt factor. Așa încât (această politică) rămâne permanent un mister, mereu reînoit pentru observatorii străini, care nu țin seama de această "ideologie

iudaică" și nici de iudaismul real, necunoscând, în general, decât apologii grosolane despre acestea.

Să ilustrăm cu un exemplu recent diferența esențială între proiectele imperiale, chiar cele mai ambițioase - dar de tip laic - și principiile "ideologiei iudaice". Conform acesteia din urmă, țările care în antichitate au fost guvernate de suverani evrei, sau pe care Dumnezeu le-a promis evreilor - fie după Biblie, fie (argument hotărâtor în plan politic) după interpretarea rabinică a Cărții sfinte și a Talmudului - trebuie să revină Israelului, în calitatea sa de stat evreu. Acest principiu este împărtășit nu numai de "ulii", dar și de numeroși evrei din partidul "porumbeilor"; cei din urmă, deși consideră necesară amânarea acestor cuceriri pentru o perioadă când Israelul va fi mai puternic decât astăzi, gândesc că se poate spera la o "cucerire pașnică", altfel spus că șefii de state și popoarele arabe se vor lăsa "convinse" să cedeze țările în cauză, în schimbul avantajelor ce le-ar fi acordate de statul evreu.

Sunt în circulație mai multe versiuni ale frontierelor biblice ale Pământului Israelului care, după interpretarea autorităților rabinice, aparține statului evreu prin dreptul său divin. Cea mai grandioasă cuprinde în interiorul granițelor sale următaorele țări: la sud, întregul Sinai și o parte din Egiptul de Jos până aproape de Cairo; la est, toată Iordania, o bucată mare din Arabia Saudită, Kuweit și, în Irak, partea de sud-vest de Eufrat; la nord, Siria în întregime (inclusiv Libanul) și o vastă porțiune a Turciei (până la lacul Van); la vest, Ciprul. Această problemă a frontierelor biblice suscită o avalanșă de cercetări și discuții savante care, în mod concret, în Israel, se manifestă prin atlase, cărții, articole și alte mijloace propagandistice de popularizare; totul fiind publicat, foarte adesea, pe cheltuiala statului sau prin alte forme de sprijin. Este sigur că, după modelul maestrului lor, adepții

răposatului Kahane și unele organizații influente, ca Gush Emunim, nu vor numai cucerirea acestor teritorii de către Israel, dar sunt convinși că o atare acțiune este o poruncă a lui Dumnezeu și că, deci, succesul ei este asigurat. În ochii unor personalități din lumea religioasă, refuzând să facă acest război sfânt sau, și mai rău încă, cedând Sinaiul Egiptului, Israelul a comis un păcat național pe care de altfel Dumnezeu, în dreptatea sa, l-a pedepsit! Așa cum a declarat în mai multe rânduri unul dintre membrii cei mai autorizați ai organizației Gush Emunim, Dov Lior, rabinul implantărilor de la Kyriat Arba și Hébron, eșecul cuceririi Libanului în 1982-1985 este această pedeapsă divină, pe care națiunea a meritat-o din plin pentru că "a dat o parte din Pământul Israelului", Sinaiul, Egiptului.

Admit că am ales un exemplu extrem al întinderii biblice a acestui "Pământ al Israelului" care "trebuie să revină statului evreu"; aceasta nu înseamnă că aceste frontiere fără măsură nu sunt bine cunoscute în cercurile național-religioase. Există și versiuni mai moderate; uneori, se vorbește despre "frontiere istorice". Dar eu insist asupra faptului că, atât pentru Israel cât și pentru partizanii săi din diaspora, ideea frontierelor biblice sau istorice, ca granițe ale pământului ce revine de drept evreilor, nu este respinsă ca idee de principiu (exceptând infima minoritate care contestă însăși noțiunea de stat evreu). Obiecțiile formulate împotriva stabilirii acestor frontiere prin război sunt de ordin pur pragmatic. Se va spune, de pildă, că Israelul este la ora actuală prea slab pentru a cuceri întreg teritoriul care "le aparține" evreilor; sau că pierderile previzibile de vieți evreiești (nu și arabe!) într-un război de cucerire de o asemenea amploare vor fi prea mari pentru dobândirea acestor teritorii; dar iudaismul riguros exclude posibilitatea să declare că "Pământul Israelului", oricare i-ar fi frontierele, nu "aparține" tuturor evreilor. Ariel

Sharon, în timpul convenției Blocului Likud din mai 1993, a propus deschis ca Israelul să-și bazeze politica sa oficială pe noțiunea de "frontiere biblice". Propunerea sa a ridicat prea puține obiecții, atât înăuntrul cât și în afara partidului său, și toate aveau la bază numai motive pragmatice. Nimeni nu l-a întrebat până unde se întind aceste "frontiere biblice" la care el îndemna Israelul. Cei care își ziceau leniniști nu se îndoiau că istoria se conformează principiilor expuse de Marx și Lenin. Nu este vorba numai de convingerea în sine, oricât de dogmatică ar fi ea: refuzul că ideea ar putea fi pusă vreodată la îndoială prin dezbateri contradictorii deschise, demonstrează o mentalitate totalitară. Societatea israeliană evreiască și evreii din diaspora, care sunt „vieți evreiești" importante și care aparțin unor organizații pur evreiești, au deci un puternic caracter totalitar.

În același timp s-a dezvoltat, de la începuturile statului Israel, și o strategie israeliană globală, care nu se bazează pe principiile „ideologiei iudaice", ci pe considerente strict strategice și imperiale. Principiile acestei strategii au fost expuse cu luciditate și autoritate de generalul (în rezervă) Sholomo Gazit, fost șef al informațiilor militare[2]:

«*Principala sarcina a Israelului nu s-a schimbat (de la destrămarea URSS) și este mereu hotărâtoare. Așezarea geografică a Israelului, în centrul Orientului Mijlociu arab musulman, îl desemnază ca garant al stabilității în toate țările învecinate. Rolul său este să protejeze regiunile existente; să prevină și să înăbușe procesele de radicalizare și să oprească expansiunea fanatismelor fundamentaliste religioase.*

În acest scop, Israelul va neutraliza, în afara frontierelor sale, schimbările pe care le va considera intolerabile, putând ajunge până la punctul când se va simți constrâns să întrebuințeze întreaga sa forță militară pentru a le împiedica sau a le pune capăt.»

[2] Cf. Yedioth Aharonot, 27 aprilie 1992.

Cu alte cuvinte, Israelul urmărește să-și impună hegemonia asupra celorlalte state din Orientul Mijlociu. După Gazit - mai trebuie oare precizat? - Israelul are grijă de stabilitatea regiunilor arabe numai din bunăvoință. În ochii generalului, Israelul, protejând regiunile din Orientul Mijlociu, aduce un serviciu vital "țărilor avansate industrial, care doresc toate cu ardoare stabilitatea în Orientul Mijlociu". Fără Israel, afirmă el, regimurile existente în regiune s-ar fi prăbușit de mult; dacă sunt încă în picioare, este numai datorită amenințărilor israeliene. Această idee pare tare ipocrită, dar nu este oare ipocrizia "tributul pe care viciul îl plătește virtuții"? Răscumpărarea Pământului reprezintă o încercare de a nu plăti un astfel de tribut.

Este limpede că eu mă opun visceral acestei concepții neideologice a politicii israeliene, pe care Gazit o expune atât de fidel și de lucid. Dar recunosc că liniile politice a lui Ben Gourion sau Sharon, justificate de "ideologia iudaică" sunt mult mai primejdioase decât strategiile pur imperialiste, cu toate că și acestea sunt la fel de criminale. Ceea ce arată de fapt și roadele amare ale politicii celorlalte regimuri cu dominantă ideologică. Existența, în miezul politicii israeliene a unei importante componente bazate pe "ideologia iudaică" face ca analiza acesteia să fie un imperativ politic. Această ideologie se bazează la rândul său, pe atitudinile iudaismului istoric cu privire la neevrei - una dintre temele principale ale acestei cărți. Aceste atitudini influențează în mod firesc numeroși evrei, fie că sunt sau nu conștienți de aceasta. Sarcina noastră principală, aici, este să examinăm ce este cu adevărat iudaismul istoric.

Influența "ideologiei iudaice" asupra unui mare număr de evrei va fi mai puternică, dacă va rămâne în afara

dezbaterii publice. O atare dezbatere trebuie - așa sperăm noi - să incite oamenii să ia atitudine împotriva șovinismului evreiesc și a disprețului afișat de atâția evrei față de neevrei (dispreț pe care îl vom ilustra în continuare). O atitudine identică celei adoptate în mod obișnuit față de antisemitism și toate celelalte forme de xenofobie, de șovinism și de rasism. Oare nu pe drept cuvânt expunerea și denunțarea exhaustivă, nu numai a antisemitismului ci și a rădăcinilor sale istorice, sunt considerate condiția *sine qua non* a luptei împotriva acestuia? Consider că la fel se petrec lucrurile cu șovinismul și fanatismul religios iudaic - cu atât mai mult în epoca noastră când, contrar situației de acum cincizeci de ani, influența politică a șovinismului și a fanatismului religios evreiesc a crescut considerabil comparativ cu influența antisemitismului.

În plus, sunt ferm convins că antisemitismul și șovinismul evreu nu pot fi combătute decât simultan.

Visul unei societăți închise.

Câtă vreme aceste atitudini sunt dominante, o politică israeliană care își trage seva din "ideologia iudaică" rămâne, în fapt, mai primejdioasă decât o politică bazată pe considerente pur strategice.

Hugh Trevor - Roper, în eseul său asupra lui Thomas Morus și a Utopiei[3] a arătat foarte bine deosebirea între aceste două feluri de politică, etichetând-o pe una drept platoniciană, iar pe cealaltă drept machiavelică:

«*Machiavelli, cel puțin, se scuza pentru metodele pe care le credea necesare în politică. Regreta necesitatea*

[3] „Sir Thomas Morus and Utopia", in *Renaissance Essay* , Fontana Press, Londres, 1985.

violenței și a înșelătoriei și nu le numea în alt fel. Platon și Morus, dimpotrivă, le sanctificau, fiindcă slujeau sprijinirea republicilor lor utopice»

În mod asemănător, adepții sinceri ai utopiei numite "stat evreu", care tinde la realizarea "frontierelor sale biblice", sunt mai periculoși decât marii strategi de tipul lui Gazit, pentru că politica lor este permanent sacralizată în numele religiei, sau, și mai rău, a principiilor religioase secularizate, dar care și-au păstrat o validitate absolută. În timp ce Gazit, cel puțin, crede necesar să evidențieze că dictatul israelian ar aduce beneficii regimurilor arabe, Ben Gurion nu încerca în nici un fel să ne facă să credem că restaurarea regatului lui David și Solomon ar aduce cuiva profituri, în afara statului evreu.

Acest recurs la noțiuni platoniciene în analizarea politicii israeliene bazată pe "ideologia iudaică" va putea să le pară unora surprinzător. Dar raportul a fost consemnat de mai mulți istorici, în special de Moses Hadas: în studiul său[4] fundamentele "iudaismului clasic", adică a iudaismului așa cum a fost el statuat de înțelepții care au compilat Talmudul, urcă până la influențele platonismului și mai ales la imaginea Spartei așa cum o găsim la Platon. O trăsătură esențială a sistemului politic platonician, adoptat de iudaismul din timpul Macabeilor (142 - 63 î.J.C), constă în aceea că, scrie Hadas, «toate aspectele comportamentului uman sunt supuse sancțiunii religiei, care este de fapt mânuită de șeful politic». Nici nu s-ar putea da o mai bună definiție a "iudaismului clasic" și a felului în care, efectiv, rabinii "îl mânuiesc". Iudaismul, în opinia lui Hadas, și-a însușit "obiectivele

[4] Moses Hadas, *Hellenistic Culture Fusion and Diffusion*, Columbia University Press, New York, 1959, în special capitolele VII și XX

programatice ale lui Platon, pe care acesta le rezumase" în faimosul pasaj:

«Important este ca nimeni, bărbat sau femeie, să nu rămână fără un paznic, situat deasupra sa și nimeni să nu se obișnuiască să acționeze din propria sa inițiativă, fie când ia lucrurile în serios, fie când o face pentru a se distra. În timp de pace ca și în timp de război, trebuie să trăiască mereu cu ochii ațintiți asupra paznicului său. Pe scurt, trebuie să-și formeze spiritul așa încât nici măcar să nu cuteze să acționeze el însuși ca individ sau să știe cum se face aceasta. (Legile, 942ab)»

Înlocuiți "paznicul" prin "rabin" și veți avea imaginea perfectă a acestui iudaism clasic care continuă să exercite o influență profundă asupra societății israeliene-evreiești și să determine într-o mare măsură politica israeliană.

Karl Popper, în "*The Open Society and its Enemies*" (Societatea deschisă și dușmanii ei) a ales exact acest pasaj citat mai sus pentru a descrie esența unei "societăți închise". Iudaismul istoric și cei doi moștenitori ai săi, ortodoxia evreiască și sionismul, aplicate în Israel, sunt amândouă dușmani jurați ai societății deschise. Un stat evreu, întemeiat pe actuala ideologie iudaică, sau, dacă se accentuează în continuare caracterul său evreiesc, pe principiile ortodoxiei iudaice, nu va putea fi niciodată purtătorul unei societăți deschise. Societatea israeliană-evreiască se află la o răscruce de drumuri. Ea poate deveni un ghetto complet închis și războinic, o Spartă evreiască întreținută prin munca iloților arabi și ținută în viață datorită influenței sale asupra cercurilor conducătoare americane și a amenințării de a-și utiliza forța sa nucleară - sau poate încerca să se transforme într-o societate deschisă. Pentru aceasta, ea trebuie să treacă la un examen cinstit al trecutului său iudaic, să recunoască existența șovinismului și exclusivismului iudeu și să-și reconsidere cu franchețe atitudinea față de neevrei.

CAPITOLUL II

Prejudecăți și falsificări de sens

Prima dificultate inerentă sarcinii noastre ține de faptul că, în ultimii o sută cincizeci de ani,termenul "evreu", în înțelesul curent, a dobândit două semnificații foarte diferite. Ca să pricepem mai bine această noutate, să ne înapoiem cu gândul la anul 1780. La acea dată semnificația acestui termen coincidea, pentru toată lumea cu ceea ce chiar evreii considerau că este fundamentul constitutiv propriei lor identități. Această semnificație era de esență religioasă: mai mult, învățăturile religioase reglementau, până și în cele mai amănunțite detalii cotidiene, toate aspectele sociale și private ale comportării evreilor în raporturile dintre ei ca și în cele cu neevreii. Atunci, era pur și simplu de negândit ca un evreu să poată bea, fie și doar un pahar cu apă, de la un neevreu. Legile care stabileau comportamentul față de neevrei, pretutindeni aceleași, erau impuse cu aceiași forță din Yemen până la New York. Oricare ar fi modalitatea de definire a evreilor de la 1780 - și nu doresc să mă angajez aici într-o dezbatere metafizică asupra unor concepte cum sunt "națiune " și "popor"[5] - un lucru este clar: toate comunitățile evreiești ale

---

[5] Evreii înșiși se defineau pretutindeni ca o comunitate religioasă sau, mai exact o *națiune religioasă*. «Poporul nostru nu este un popor decât din cauza Torei (legea religioasă) »; această formulă aparținând uneia

epocii erau separate de societățile neevreiești, în mijlocul cărora trăiau.

Această situație s-a schimbat printr-un dublu proces care, apărut în Olanda și Anglia, și-a continuat cursul în Franța, după Revoluție, ca și în țările care au urmat exemplul acesteia și a sfârșit prin a pune stăpânire pe toate statele monarhice moderne din secolul al XIX-lea: în toate aceste țări evreii au dobândit numeroase și importante drepturi individuale (și în unele cazuri, egalitate juridică deplină); iar puterea judecătorească pe care o exercita comunitatea evreiască asupra membrilor săi a fost abolită. Să reținem că aceste două procese au fost simultane și că cel de-al doilea - deși mai puțin cunoscut - este și mai însemnat decât primul.

Încă din perioada de decădere a imperiului roman, comunitățile evreiești aveau puteri juridice considerabile asupra membrilor lor: nu numai puteri generate prin mobilizarea voluntară a presiunii sociale (de pildă, respingerea oricărui fel de raport cu un exclus din comunitate - mergând până la refuzul înmormântării), ci și o reală putere de constrângere: flagelarea, arestul, surghiunirea, - toate pedepsele puteau fi aplicate, în deplină legalitate, de tribunalele rabinice, evreilor care erau declarați vinovați de orice tip de infracțiune. În numeroase țări - îndeosebi în Spania și Polonia - aceste tribunale erau chiar îndrituite să pronunțe pedeapsa capitală și să o aplice, uneori într-un mod foarte crud, cum ar fi moartea prin biciuire. Aceste practici erau nu doar permise, dar și încurajate direct de autoritățile politice ale statelor creștine și musulmane, interesate desigur "să mențină ordinea"și însuflețite uneori de preocupări mai curând financiare. Astfel, în arhivele spaniole din secolul al XIII-lea și al XIV-lea, găsim numeroase ordonanțe amănunțite

---

dintre cele mai înalte autorități evreiești din secolul al X- lea, rabbi Sa'adia Hagga'on, a devenit proverbială.

ale ultra catolicilor regi ai Castiliei și Aragonului prin care cereau nu mai puțin catolicilor gardieni ai poliției să vegheze la stricta respectare a sabatului de către evrei... Trebuie să spunem că nouă zecimi din orice amendă aplicată de tribunalul rabinic pentru încălcarea sabatului reveneau Coroanei. Să cităm un alt caz din acea epocă apusă. Puțin înainte de 1832, celebrul rabin Moshé Sofer din Pressburg (azi Bratislava), oraș din regatul Ungariei, aflat el însuși sub stăpânirea Austriei, adresa așa numitele *responsa** coreligionarilor din Viena (capitala imperială, unde evreilor deja li se acordaseră drepturi individuale considerabile[6]): de când Congregația evreiască din Viena nu mai are puterea să-i pedepsească pe autorii infracțiunilor, se plânge Sofer, evreii din acest oraș au început să-și neglijeze îndatoririle; în timp ce «aici, la Pressburg, când aud că un negustor evreu a îndrăznit să-și deschidă magazinul, chiar și în timpul unor sărbători mai neînsemnate, trimit imediat un jandarm să-l bage la închisoare».

Înainte de formarea statelor moderne, imperativul social cel mai însemnat pentru societatea evreiască era respectarea preceptelor religioase ale iudaismului și imprimarea acestor precepte, în mintea evreilor; ele erau impuse acestora prin constrângere fizică și de asta nu se putea scăpa decât prin convertire la religia dominantă - soluție care, date fiind împrejurările, echivala cu o izolare socială totală și prin urmare, era virtual impracticabilă, exceptând perioadele de criză religioasă.[7]

---

* Avize autorizate: cf.notei 105, cap5, p.162.

[6] De către împăratul Iosif al II-lea, în 1782.

[7] Toate aceste aspecte în general sunt omise în istoriografia evreiască curentă, pentru a propaga mitul conform căruia evreii și-ar fi păstrat religia prin miracol sau grație nu știu cărei forțe mistice care le-ar fi caracteristică lor.

Dar odată întemeiat statul modern, comunitatea evreiască și-a pierdut puterea de a-i pedepsi sau intimida pe membrii săi. Astfel au fost rupte lanțurile uneia dintre cele mai "închise" și mai totalitare societăți din întreaga istorie omenească. Această eliberare a venit în primul rând *din afară*; sigur că la aceasta au contribuit și evrei din interior, dar la început au fost foarte puțini. Modalitatea în care s-a înfăptuit emanciparea a avut unele consecințe foarte grave asupra istoriei ulterioare a evreilor. Putem face comparația cu Germania unde (conform analizei magistrale a lui A.J.P.Taylor), a fost ușor să fie asociate reacțiunea și patriotismul, pentru că acolo de fapt, drepturile individului și egalitatea în fața legii au fost aduse de armatele revoluției franceze și de Napoleon: așadar, în această țară, libertatea putea fi calificată ca "negermană". Cauze foarte asemănătoare explică faptul că printre evrei, mai ales în Israel, a fost foarte ușor să fie atacate cu mare succes, toate idealurile umanismului și orice noțiune de supremație a legii (ca să nu vorbim despre democrație) - toate aceste principii fiind calificate ca "non evreiești", adică "antievreiești" (ceea ce și sunt, într-adevăr, *într-un anumit sens istoric);* ele pot fi utilizate, firește, în "interesul evreiesc" (in the Jewish interest), dar nu au nici o valoare când contravin acestui "interes", de exemplu când sunt invocate de arabi. De unde a rezultat - iarăși ca în Germania și în celelalte națiuni din *Mitteleuropa* - această istoriografie evreiască înșelătoare, sentimentală, extrem de romanțată, din care toate faptele jenante au fost eliminate.

În voluminoasele scrieri ale lui Hannah Arendt, fie că sunt consacrate totalitarismului, fie evreilor sau ambelor[8], nu vom găsi *nimic* despre ceea ce era, cu adevărat, societatea

[8] De exemplu cartea sa *Originile totalitarismului,* din care o foarte mare parte este consacrată evreilor.

evreiască în Germania secolului al XVIII-lea: cărți condamnate la ardere, persecuția scriitorilor, certuri între germani cu privire la puterile magice ale amuletelor, anateme aruncate asupra celei mai elementare instrucții neevreiești, ca învățarea corectă a limbii germane și scrierea în germană cu caractere latine.[9*] Nici în numeroasele „istorii ale evreilor" scrise în engleză nu vom găsi cea mai mică aluzie la această teză a misticii evreiești (foarte la modă azi, în unele cercuri), după care neevreii sunt literalmente "membre ale trupului (limbs)" Satanei, cu excepția unor indivizi foarte rari (cei care se convertesc la iudaism); de fapt, aceștia sunt "suflete evreiești" care se pierduseră când Doamna Sfântă (*Shekhinah* sau Matronit, unul dintre elementele feminine ale divinității, soră și soție a tânărului Dumnezeu masculin - conform cabalei) a fost violată de Satan în lăcașul său ceresc. Mari gânditori, ca Gershom Scholem, au dat girul autorității lor unui întreg sistem de înșelătorii în aceste domenii "delicate", înșelătorii dintre care cele mai răspândite sunt și cele mai necinstite și mai mistificatoare.

Dar trebuie să reamintim consecințele sociale ale emancipării: pentru prima dată, de la anul 200[10], un evreu a putut face liber ceea ce vroia el, în limitele codului civil al

[9] Înainte de sfârșitul secolului al XVIII-lea, evreii germani nu erau autorizații de rabinii lor să scrie în germană decât cu caractere ebraice, sub pedeapsa de punere sub *herem* (excluderea din comunitate), a biciuirii, etc..

[*] Germana se scria atunci (și aceasta durează și azi, în parte, mai ales în imprimerii), cu caractere numite, în franceză, „gotice". De fapt, este vorba tot de o ramură a scrierii latine.(N.T.)

[10] Când printr-un acord încheiat între imperiul roman și conducătorii evrei, (dinastia Nesi'im), toți evreii din imperiu au fost supuși autorității fiscale și penale a acestor conducători și a tribunalelor lor rabinice, care, la rândul lor, se angajau să mențină domnia ordinii printre evrei.

ţării sale, fără să fie nevoit să-şi cumpere libertatea prin convertirea la o altă religie. Libertatea de a învăţa şi de a citi cărţi în limbile moderne, libertatea de a citi şi scrie cărţi în limba ebraică sau în idiş, fără aprobarea rabinilor, libertatea de a mânca *non-kascher*, libertatea de a încălca toate tabuurile absurde care domneau asupra vieţii sexuale, în sfârşit, libertatea de a gândi (pentru că „gândurile interzise" sunt un păcat capital): toate aceste drepturi le-au fost recunoscute evreilor din Europa (şi ulterior şi din alte zone) de statele europene, moderne sau încă absolutiste - deşi acestea din urmă rămâneau antisemite şi opresive. Nicolae I a fost un antisemit notoriu, el a promulgat numeroase legi împotriva evreilor din Rusia, dar dezvoltând forţele de "ordine" în imperiul său, nu numai poliţia secretă dar şi poliţia regulată şi jandarmeria, a făcut ca uciderile de evrei la ordinele rabinilor lor să devină dificile - pe când aceste lucruri "se petreceau curent" în Polonia înainte de 1795. Istoria "oficială" a evreilor îl condamnă pe acest ţar în *două* privinţe. De exemplu, spre sfârşitul anilor 1830, un "sfânt rabin" (*tzadik*), dintr-un târguşor evreiesc din Ucraina, a dat ordin să fie omorât un eretic aruncându-l în apa clocotită a băii publice; evreii care au relatat acest eveniment în vremea aceea, arată cu o mirare îngrozită că mituirea funcţionarilor publici «nu mai avea efect» şi că atât executorii cât şi sfântul rabin însuşi au fost aspru pedepsiţi. Aşa cum se ştie, regimul lui Metternich în Austria, înainte de 1848, era cu totul reacţionar şi ostil evreilor, dar nu tolera uciderea prin otrăvire, nici când cei otrăviţi erau rabini "liberali". Ori, în 1848, an marcat printr-o netă slăbire temporară a regimului de la Viena, primul lucru pe care l-au făcut conducătorii comunităţii evreieşti din Lemberg (azi Lvov), în Galiţia, în condiţiile noii lor libertăţi, a fost să-l otrăvească pe rabinul liberal al oraşului pe care micul grup de evrei neortodocşi îl făcuse să vină din

Germania. În treacăt fie zis, una dintre cele mai mari erezii ale sale era să preaslăvească şi să îndeplinească efectiv ceremonia, recent creată, de Bar Mitzvah*

O emancipare venită din afară.

În cursul ultimilor o sută cincizeci de ani, termenul "evreu" a dobândit aşadar o dublă semnificaţie, spre marea încurcătură a unor persoane bine intenţionate , în special în ţările anglofone, care îşi imaginează că evreii pe care îi frecventează sunt „reprezentativi" pentru evrei „în general". În ţările Europei orientale, ca şi în lumea arabă, evreii au fost eliberaţi de sub tirania propriei lor comunităţi *de forţe exterioare,* şi aceasta prea târziu şi în condiţii prea defavorabile ca să fi permis o transformare socială autentic interiorizată. În majoritatea cazurilor, mai cu seamă în Israel, s-au păstrat vechiul concept despre societate, aceeaşi ideologie - mai ales în raporturile cu neevreii - şi aceeaşi concepţie complet falsă despre istorie, chiar şi la o parte din evreii care au aderat la mişcările "progresiste" sau de stânga. Este de ajuns să-i cunoşti puţin pentru a înţelege că printre ei se află numeroşi evrei şovini şi rasişti deghizaţi în revoluţionari, în socialişti sau comunişti: ei au intrat în aceste partide numai din motive care ţin de "interesul evreiesc" şi, în Israel, sprijină discriminarea împotriva "gentililor". Ar trebui să-i cităm aici pe toţi „socialiştii" evrei care s-au descurcat scriind despre Kibuţ fără să menţioneze măcar că este vorba despre o instituţie rasistă, de la care cetăţenii neevrei ai Israelului sunt

* Ceremonie, comună astăzi, celebrată când un băiat împlineşte treisprezece ani, vârsta „responsabilităţii religioase" - după Webster's New World Dictionary of the American Language, Second College Edition (N.T.)

riguros excluşi: s-ar putea vedea din asta că fenomenul pe care îl semnalez nu are nimic excepţional.[11]

Odată smulse etichetele bazate pe ignoranţă sau ipocrizie, vedem că termenul "evreu" şi cei înrudiţi, mai cu seamă expresia "lumea evreiască" (Jewry), desemnează *două grupuri sociale diferite şi chiar opuse,* a căror trăsătură de unire se şterge rapid din cauza politicii actuale a Israelului. Pe de o parte, semnificaţia tradiţională, totalitară, pe care tocmai am prezentat-o; pe de alta, una moştenită, a evreilor care şi-au însuşit un ansamblu de idei pe care Karl Popper îl numeşte "societate deschisă". (Mai sunt şi cei care, îndeosebi în Statele Unite, fără să şi le fi însuşit caută să pară că le-au acceptat).

Este important să luăm notă că *toate* pretinsele "trăsături de caracter evreieşti" - prin care înţeleg trăsăturile atribuite în mod obişnuit "evreilor" de intelectualii din Occident - sunt *moderne*; ele sunt necunoscute în aproape întreaga istorie evreiască şi nu au apărut decât odată cu sfârşitul puterii totalitare a comunităţii evreieşti. Faimosul umor evreiesc de pildă. Umorul este foarte rar în literatura ebraică înainte de secolul al XIX-lea; el nu este întâlnit decât în câteva perioade, în unele ţări unde aristocraţia evreiască s-a eliberat relativ de jugul rabinic (în Italia din secolul al XIV-lea până în secolul al XVII-lea, sau în Spania musulmană), pentru că umorul şi glumele sunt strict interzise de religia iudaică - exceptând zeflemisirea celorlalte religii. Înăuntrul iudaismului niciodată nu s-a pus problema să se facă cea mai mică glumă la adresa rabinilor şi a şefilor comunităţii, aşa cum s-a întâmplat în lumea creştină nereformată. Nu existau

[11] Nu sunt socialist. Dar cinstesc şi respect persoanele ataşate unor principii care nu-mi aparţin şi care luptă cinstit să le rămână credincioase. Dimpotrivă, nimic nu este mai josnic decât utilizarea necinstită a unor principii universale - adevărate sau false - în scopuri particulare, fie că sunt ale unui individ sau, şi mai rău, ale unui grup.

comedii evreieşti, aşa cum nu existaseră nici în Sparta, şi aceasta din motive asemănătoare[12].

Altă pretinsă trăsătură caracteristică: "dragostea de cultură" . Dacă exceptăm învăţământul pur religios, ajuns foarte jos şi degenerat, evreii din Europa (şi, într-o măsură mai mică, din lumea arabă) erau stăpâniţi, până spre 1780, de un suprem şi duşmănos dispreţ faţă de orice formă de cunoaştere (în afară de Talmud şi de mistica iudaică). Părţi întregi din Vechiul Testament, toată poezia ebraică neliturgică şi cea mai mare parte a cărţilor de filosofie iudaică nu erau demne de a fi citite şi uneori chiar titlurile lor erau acoperite de blesteme. Studiul limbilor era strict interzis, la fel şi cel al matematicilor şi ştiinţelor. Geografia[13], istoria - chiar istoria evreilor- erau necunoscute. Spiritul critic, şi el caracteristic evreilor, după cât se spune, lipsea cu totul, şi nimic nu era mai interzis, mai temut şi deci mai persecutat decât cea mai mică inovaţie sau cea mai nevinovată critică.

Era o lume adâncită în superstiţia, fanatismul, şi ignoranţa cele mai detestabile; o lume în care, în prefaţa primei lucrări de geografie în limba ebraică (publicată în Rusia în 1803), se exprima regretul că numeroşi mari rabini negaseră, declarând-o "imposibilă", existenţa continentului american. Între lumea aceasta şi ce este privit deseori în Occident ca fiind "caracteristic" evreilor, nu există nimic comun, în afară de confuzia creată asupra termenului.

[12] De fapt, numeroase aspecte ale iudaismului ortodox sunt aparent moştenite de la Sparta, datorită influenţei politice funeste a lui Platon. Asupra acestui subiect, de văzut excelentele observaţii ale lui Moses Hadas, *Hellenistic Culture, Fusion and Diffusion*.

[13] Inclusiv geografia Palestinei, inclusiv aşezarea sa precisă. Aşa cum se vede din orientarea *exact spre est* a tuturor sinagogilor din ţări ca Polonia şi Rusia: or, evreii trebuie să se roage întorşi cu faţa spre Ierusalim, care, faţă de aceste ţări, se află exact la sud. Prin urmare nu fuseseră învăţaţi nici măcar în ce direcţie se află Ierusalimul.

Totuși, foarte mulți evrei de azi au nostalgia acestei lumi, acestui paradis pierdut, acestei "blânde" societăți închise din care au fost expulzați și din care nu s-au eliberat. O parte importantă a mișcării sioniste a dorit mereu să o restabilească, și această parte a răspândit-o. Mobilurile politicii Israelului, care îi derutează atât de des în Occident pe sărmanii "tovarăși de drum ai Israelului", sunt în cea mai mare parte explicabile, dacă le înțelegem ca o reacție - în sensul politic dobândit de acest termen în ultimii două sute de ani - o întoarcere în forță, dar în nenumărate privințe inovatoare și deci iluzorie, la societatea închisă a trecutului evreiesc.

Obstacolele în calea înțelegerii

După cum se poate demonstra din punct de vedere istoric, unei societăți închise nu-i convine să fie descrisă: orice descriere, într-adevăr, presupune o parte de analiză critică și deci poate să încurajeze , "gânduri interzise". Dimpotrivă, pe măsură ce o societate "se deschide", este tot mai interesată de reflecția asupra ei însăși, mai întâi descriptivă apoi critică, asupra funcționării sale actuale și a trecutului său. Dar la ce asistăm atunci când o fracțiune a intelighenției dorește să readucă la starea sa primară, totalitară și închisă, o societate deja considerabil deschisă ? În acest caz aceleași mijloace ale progresului precedent - filosofia, științele, istoria și mai ales sociologia - devin armele cele mai eficiente ale "trădării clericilor". Puse în slujba minciunii și pervertite în acest fel, ele vor degenera fără întârziere.

Scrierile iudaismului clasic[14] nu se străduiau deloc să descrie sau să explice toate aceste lucruri membrilor comunităților lor, nici măcar celor cultivați (adică pricepuți în interpretarea Talmudului)[15]. Scrierea istoriei evreiești, fie și sub forma unor simple anale, se oprește cu totul după Flavius Josefus (sfârșitul secolului I); în timpul Renașterii a cunoscut o scurtă înviorare în Italia și în țările în care evreii sufereau o puternică influență italiană[16]. Rabinii se temeau de istoria proprie a evreilor mai mult decât de istorie în general; fapt caracteristic, prima carte de istorie modernă publicată în ebraică (în secolul al XVI-lea) se intitula *Istoria regilor Franței și a regilor Otomani.* Au urmat apoi scrieri istorice care aveau ca subiect numai persecuțiile. Prima carte de istorie evreiască propriu-zisă[17] (care descria epoca veche) a fost prompt interzisă și distrusă de înaltele autorități rabinice și nu a apărut din nou decât în secolul al XIX-lea. Mai mult, autoritățile rabinice din Europa răsăriteană au decretat interzicerea oricărui studiu netalmudic, chiar lipsit de cel mai

---

[14] În acest capitol, folosesc expresia "iudaism clasic" pentru a desemna iudaismul rabinic așa cum a apărut puțin înainte de anul 800 și s-a menținut până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Evit deliberat expresia "iudaism normativ", pe care o utilizează numeroși autori pentru a desemna în linii mari același fenomen, pentru că ea comportă conotații care, după părerea mea, sunt nejustificate.

[15] Operele evreilor helenistici, ca Philon din Alexandria, sunt o excepție. Acestea au apărut înainte ca iudaismul clasic să-și instaureze hegemonia sa exclusivistă. Ulterior au fost suprimate pentru evrei și au supraviețuit doar mulțumită interesului pe care îl manifestau pentru ele călugării creștini,

[16] De la anul 100 la 1500, literații evrei nu au produs (în acest domeniu), decât două povestiri de călătorie și o istorie a studiilor talmudice; aceasta din urmă nefiind decât un opuscul prea puțin exact și arid, scris și de un filosof disprețuit (Abraham Ben David, Spania, spre 1170)

[17] *Me'or 'Eynayim*, de Azaya de Rossi, Ferrara, 1574

mic aspect ce ar fi meritat anatema, fiindcă astfel de studii ar fi impietat asupra timpului consacrat fie studierii Talmudului, fie celui destinat câștigului de bani ..., necesari pentru întreținerea eruditilor talmudiști. Când timpul era atât de ocupat, nu mai rămânea decât un singur răgaz: cel petrecut acolo " unde și regele se duce pe jos". Studiile cărților sfinte fiind interzise în aceste locuri impure, era în schimb permis să citești acolo istorie, având grijă să fie scrisă în ebraică și să nu conțină subiecte în întregime lumești, adică neevreiești. Puținii evrei din vremea aceea care - ispitiți de Satana, fără îndoială - găseau că lectura istoriei regilor Franței este plăcută, trebuie să fi fost bine cunoscuți vecinilor lor pentru constipația cronică de care sufereau! Pe scurt, acum două sute de ani, marea majoritate a evreilor se afla în cea mai neagră neștiință, nu numai în privința existenței Americii dar chiar a istoriei evreilor și a stării lumii evreiești de atunci; și erau foarte mulțumiți de asta.

O istorie totalitară

Cu toate acestea, exista și un punct dureros care nu le permitea să fie pe de-a întregul mulțumiți. Acesta era reprezentat de atacurile creștinilor împotriva pasajelor deschis anticreștine - sau, mai general, ostile neevreilor - din Talmud și din literatura talmudică. Trebuie să notăm că această provocare s-a manifestat relativ târziu în istoria raporturilor dintre creștini și evrei: începând cu secolul al XIII-lea. Mai înainte, autoritățile creștine atacau iudaismul susținându-și loviturile cu argumente generale sau scoase din Biblie, dar păreau să nu știe nimic despre conținutul Talmudului. Aparent, au început să-l atace datorită convertirii unor evrei, pricepuți la aceste texte, care erau atrași de evoluția filosofiei

creștine, tot mai mult marcată de aristotelism și deci de universalism[18]. Să recunoaștem deschis că Talmudul și literatura talmudică - dincolo de ura și disprețul pe care le exprimă față de toți gentilii în general, aspect pe care îl vom examina mai în detaliu în capitolul 5 - conțin formulări și precepte extrem de injurioase la adresa directă a creștinismului. De exemplu, Talmudul, în afara unui pomelnic de acuzații sexuale murdare împotriva lui Isus, spune că pedeapsa acestuia în iad este să fie înecat într-o baie de excremente clocotite: voiau oare prin asta să-și atragă mulțumirile credincioșilor creștini? Să mai cităm și preceptul care ordona evreilor să ardă, de preferință în public, orice exemplar al Noului Testament care le-ar fi căzut în mâini. Precept care nu a fost încă abolit și este aplicat până în zilele noastre: la 23 martie 1980, sute de exemplare ale Noului Testament au fost arse la Ierusalim, în public și respectând ritualul, sub auspiciile organizației religioase Yad Le'akhim, subvenționată de ministerul israelian al cultelor.

Așadar, începând cu secolul al XIII-lea, în Europa s-a dezvoltat o ofensivă puternică și solid sprijinită în numeroase privințe împotriva iudaismului talmudic. Nu vorbim aici de calomniile ignorante, de genul "cărțuliei de sânge" răspândite de călugări obscuri în obscure târgușoare de provincie, ci de dezbateri publice contradictorii, în fața celor mai bune universități europene ale timpului, și conduse, în ansamblu, într-un mod cât mai echitabil cu putință, dacă ținem seama de condițiile care domneau în Evul Mediu[19].

---

[18] Cele mai cunoscute cazuri de convertire au avut loc în Spania; de exemplu (să-i desemnăm cu numele lor creștin), maestrul Alphose de Valladolid, convertit în 1320, și Paul de Sata Maria, convertit în 1390, numit episcop de Burgos în 1415. Dar am putea cita multe alte cazuri în toată Europa apuseană.

[19] Tonul acestor *dispute* și consecințele lor erau fără îndoială de preferat față de ceea ce se petrecea în cazul creștinilor acuzați de erezie; a

Care a fost reacția evreilor - sau mai exact a rabinilor? Cel mai simplu a fost să recurgă la vechea tehnică a tămâierilor și a manevrelor de culise. Aproape în toată Europa, oricine putea, aproape întotdeauna, să se "aranjeze" cu ajutorul "cadourilor". Această practică era ținută la mare cinste la Roma, îndeosebi de papii din perioada Renașterii. Ediția princeps a Codului complet al legii talmudice - *Mishneh Torah* a lui Maimonide - lucrare plină de preceptele cele mai insultătoare la adresa gentililor, dar și de violente atacuri foarte clare împotriva creștinismului și a lui Isus (pe care autorul nu-l poate menționa niciodată fără să adauge pios «Pieri-i-ar numele păcătosului!», a fost publicată, fără cea mai mică corectură, la Roma în 1480, sub Sixtus al IV-lea, papă foarte activ pe plan politic și veșnic în căutare de bani. (Câțiva ani mai târziu, tot la Roma a apărut singura ediție veche a *Măgarului de aur* al lui Apuleius, în care atacul virulent împotriva creștinismului nu este cenzurat. Alexandru al VI-lea Borgia era și el foarte liberal în aceste domenii).

De-a lungul acestei perioade, persecuțiile antitalmudice continuau să izbucnească ici și colo în Europa. Dar un asalt general și mult mai consecvent s-a produs atunci când Reforma și Contrareforma au pus la îndemâna literaților creștini criterii de onestitate intelectuală mai riguroase, iar cunoașterea limbii ebraice devenise mai bună. Începând cu secolul al XVI-lea, în numeroase țări cenzura creștină se exercita asupra întregii literaturi talmudice, inclusiv asupra Talmudului ca atare. În Rusia această situație a durat până în 1917. Unii cenzori erau relativ toleranți (de exemplu în Olanda); alții erau severi, iar pasajele injurioase erau modificate sau eliminate fără înconjur.

se vedea, de pildă, controversele care au sfârșit prin condamnarea lui Abélard sau a franciscanilor *foarte riguroși*

Toate studiile moderne asupra iudaismului, îndeosebi cele evreiești, au rezultat din acest conflict și poartă încă, neîndoielnic, pecetea sa: minciună, ton apologetic sau polemic, indiferență, adică ostilitate activă față de căutarea adevărului. Aproape toate pretinsele "studii evreiești asupra iudaismului", din acea perioadă până *astăzi*, sunt îndreptate împotriva unui dușman din afară; ele nu exprimă în nici un fel vreo dezbatere internă.

Aceasta a fost atitudinea inițială a istoriografiei tuturor societăților cunoscute (afară de Grecia antică, unde întemeietorii istoriei, spirite deschise, au fost imediat luați la rost de sofiști pentru lipsa lor de patriotism!). Acesta a fost odinioară și cazul primilor istorici catolici și protestanți, aflați în război unii împotriva celorlalți. În mod asemănător, primele cărți de istorie ale popoarelor Europei moderne sunt impregnate de naționalism și de cel mai brutal dispreț față de națiunile învecinate. Dar, mai devreme sau mai târziu, vine momentul când fiecare încearcă să-și înțeleagă adversarul național sau religios și în același timp, să analizeze critic aspectele esențiale ale istoriei propriei sale comunități; iar aceste două mișcări merg mână în mână. Cum spune Pieter Geyl: când istoriografia va înceta să fie o continuare a războiului cu ajutorul scrisului, transformată astfel într-o «polemică fără sfârșit», atunci și numai atunci va fi posibilă o istoriografie umană, care să tindă în același timp la exactitate și echitate; iar istoria se va transforma într-unul dintre cele mai puternice instrumente ale umanismului și ale cultivării individului.

De aceea regimurile totalitare moderne rescriu istoria și îi persecută pe istorici[20]. Când o întreagă societate vrea să se

[20] Exemplele staliniste și chinezești sunt în suficientă măsură cunoscute. Să reamintim totuși că în Germania persecutarea istoricilor onești a început foarte devreme. În 1874, H. Ewald, profesor la

întoarcă înapoi la totalitarism, ea emană o istorie totalitară, nu la ordine venite de sus, ci sub impulsuri venite de jos, mult mai eficiente. Este ceea ce se petrece în cursul istoriei evreiești și este primul obstacol pe care trebuie să-l depășim.

Mecanismele de apărare

La ce mecanisme sigure (altele decât mituirea) au recurs comunitățile evreiești pentru a opri atacurile îndreptate împotriva Talmudului și a celorlalte texte religioase? Putem distinge mai multe astfel de mecanisme și toate au avut importante consecințe care se reflectă în politica israeliană actuală. Ar fi supărător să expunem toate cazurile de paralelism ale sionismului de dreapta, á la Begin, cu sionismul laburist; dar cititorii ținuți la curent cu particularitățile politicii în Orientul Mijlociu nu vor pierde prilejul să rețină asemănările.

Primul mecanism pe care îl voi examina este cel al *sfidării ascunse,* asociate cu *aparența supunerii.* Așa cum am văzut, presiunea exterioară devenind prea puternică, a trebuit să fie suprimate sau modificate pasaje din Talmud ostile creștinismului sau neevreilor[21]. S-a procedat astfel în toate

Universitatea din Gottingen, a fost închis pentru că și-a exprimat opiniile “incorecte” despre campaniile militare ale lui Frederic al II-lea al Prusiei (din secolul precedent). În Israel există o situație analoagă: de multe ori am denunțat în termeni foarte duri sionismul și oprimarea Palestinienilor, dar ceea ce mi-a adus cele mai violente atacuri este unul dintre primele mele articole despre rolul evreilor în traficul de sclavi, unde semnalam, aducând exemple verificabile, că acest trafic continua încă la 1870! Acest articol a fost publicat înaintea războiului de șase zile (1967); astăzi, ar fi imposibil să-l mai tipăresc.

[21] La urmă, a trebuit să fie cenzurate și câteva pasaje de altă natură: cele care par teologic absurde (care, de exemplu, îl prezintă pe

edițiile publicate în Europa și, începând cu anul 1550, au fost “îndulcite” câteva dintre cele mai injurioase pasaje; pe de altă parte, peste tot, termeni ca “gentili”, “neevrei”, “străini” (*goy, eino yehudi, nokhri)* - care figurează în toate manuscrisele și cărțile tipărite până la această dată, ca și în toate edițiile publicate pe pământurile Islamului - au fost înlocuite cu : “idolatri”, “păgâni”, ori “canaaneeni” sau “samariteni”, termeni pentru care putea fi adusă o explicație satisfăcătoare, dar în care cititorul evreu recunoștea eufemisme substituite expresiilor tradiționale.

Față de atacurile mai hotărâte, pentru apărare au fost adoptate mijloace mai rafinate dar care, în unele cazuri, au avut consecințe tragice durabile. Astfel, în perioadele sale de supraveghere strictă, cenzura țaristă, înțelegând sensul eufemismelor susmenționate, le interzicea. Autoritățile rabinice le-au înlocuit atunci prin termenii “arab” sau “musulman” (redate printr-un singur cuvânt în ebraică: *yishma'eli*) sau chiar “egiptean”, presupunând cu temei că poliția rusă nu s-ar fi opus unui atare abuz. Paralel, erau puse în circulație, sub formă de manuscrise, liste cu *“Omisiuni talmudice”,* care explicau noii termeni și semnalau pasajele eliminate. În unele momente, înaintea paginii de titlu a fiecărui volum de literatură talmudică, s-a ajuns la tipărirea unei dezmințiri generale, care aducea la cunoștință în mod solemn, uneori sub jurământ, că toate formulările dușmănoase din volumul în cauză se refereau numai la idolatrii din antichitate, adică la canaaneenii ajunși demult oale și ulcele - și nu la “popoarele în mijlocul cărora trăim”. După cucerirea Indiei de către britanici, unii rabini au găsit un nou subterfugiu: toate expresiile din cale-afară de nepoliticoase

Dumnezeu adresându-și sieși rugăciuni, sau îndeplinind fizic unele practici obligatorii pentru fiecare evreu), sau care ridicau în slăvi cu prea multă ușurință fanteziile erotice ale rabinilor din timpurile vechi.

sau jignitoare pe care li se întâmpla să le folosească, nu se refereau, ziceau ei, decât la indieni. Este adevărat, câteodată și aborigenii din Australia erau incluși în marea turmă a țapilor ispășitori.

Inutil să mai spunem că aceasta a fost o minciună deliberată de la început până la sfârșit; de altminteri, după fondarea statului Israel, fiindcă rabinii se simțeau în siguranță, toate formulele și toate pasajele injurioase au fost reintroduse fără ezitare în toate edițiile noi. (Dat fiind costul uriaș pe care îl cere o nouă ediție, o parte foarte mare a literaturii talmudice, inclusiv Talmudul, continuă să fie retipărită după vechile ediții. De asemenea *Omisiunile talmudice* amintite mai sus, au fost publicate în Israel într-o ediție populară, sub titlul *Hesronot Shas.*). De acum, ele pot fi citite în mod absolut liber, iar copiilor evrei li se predau pasaje cum este acela[22] care poruncește fiecărui evreu în trecere pe lângă un cimitir să spună o binecuvântare, dacă cimitirul este evreiesc și să blesteme mamele morților[23], dacă este un cimitir de gentili. În edițiile vechi, partea a doua a acestui precept era omisă sau, cel puțin, termenul "gentil" fusese înlocuit printr-un eufemism. Dar noua ediție israeliană a rabinului Adin Steinsalz (cu note explicative și traducere între rânduri, în ebraică, a pasajelor scrise în arameică în original, cu scopul ca, în școli, copiii să nu aibă nici o îndoială despre ce trebuie să spună) înlătură orice ambiguitate, restabilind termenii "gentili" și "străini".

Sub presiunea împrejurărilor din afară, rabinii fuseseră puși în situația să elimine sau să modifice în mod ipocrit unele pasaje - dar nu și practicile reale pe care acestea le prescriau. Timp de secole - și acest fapt trebuie să-l reamintim în primul

[22] Tratatul *Berakhot*, p. 58b.

[23] « Maică-ta se va înroși de rușine; se va acoperi de rușine cea care te-a născut» Ieremia, 50-12

rând chiar evreilor - societatea noastră totalitară a întreținut în acest fel obiceiuri barbare și inumane pentru a otrăvi spiritul membrilor săi, și continuă să o facă și acum. (Aceste obiceiuri nu pot fi explicate ca simple reacții de răspuns la antisemitism și persecuții; ele scot la iveală o ostilitate sălbatică, gratuită, față de orice ființă omenească. Să presupunem că, proaspăt debarcat în Australia, vă aflați în trecere pe lângă un cimitir al aborigenilor: ei bine, dacă sunteți un evreu evlavios și cu respect pentru practicile religioase, veți fi obligat, pentru a-l cinsti pe "Dumnezeu", să blestemați mamele tuturor celor înmormântați acolo…)

Este aici un fapt social cât se poate de real, pe care trebuie să-l privim în față, dacă nu vrem să participăm la înșelătorie și să devenim complici la opera de otrăvire a generațiilor actuale și viitoare, cu toate consecințele pe care le atrage după sine acest proces.

Înșelătoria continuă

Specialiștii moderni ai iudaismului, nemulțumindu-se cu vechile practici rabinice în materie de înșelătorie, le-au depășit în ce privește falsitatea și nerușinarea. Lăsând deoparte aici diversele povești despre antisemitism, nedemne de un examen serios, mă voi mărgini să dau trei exemple particulare și încă unul general, despre cele mai "autorizate" șiretlicuri moderne.

În 1962, o parte a Codului lui Maimonide, deja citat, numit "Cartea cunoașterii", care cuprinde regulile elementare ale credinței și ale practicării sale de către evrei, a apărut la Ierusalim, în ediție bilingvă, traducerea engleză fiind dată

alături de textul în ebraică[24]. Acesta din urmă a fost redat în puritatea sa originară, iar ordinul de a-i extermina pe evreii necredincioși este prezentat aici fără ocolișuri: « Este o datorie să-i nimicești cu mâinile tale ». În traducerea engleză: « Este o îndatorire să iei măsuri active pentru a-i distruge »... La care textul în ebraică precizează principalele feluri de “necredincioși” ce trebuie exterminați: « Astfel, Isus din Nazaret și ucenicii săi, și Sadoc și Baitos[25] și ucenicii lor - putrezi-le-ar numele păcătoșilor ». Despre toate acestea, *nici un cuvânt* în textul englezesc cu pricina (pagina 78a). Fapt și mai semnificativ încă: atunci când această lucrare a cunoscut o largă răspândire printre specialiștii din lumea anglofonă, după câte știu eu, nici unul dintre ei nu a protestat împotriva acestei falsificări izbitoare.

Al doilea exemplu pe care îl ofer se referă la Statele Unite. Este vorba despre o traducere engleză a unei cărți de Maimonide. Maimonide nu s-a consacrat numai codificării Talmudului; el a fost, de asemenea, filozof; *Ghidul rătăciților,* scris de el, este considerat, pe drept cuvânt, ca fiind cea mai mare lucrare de filosofie religioasă iudaică; și astăzi încă multe persoane continuă să-l citească și să se inspire din el. Am văzut deja ce atitudine avea cu privire la neevrei în general și, în particular, față de creștini; dar față de negri el este categoric rasist, ceea ce este și mai supărător. Într-un pasaj esențial de la sfârșitul *Ghidului* (cartea III, capitolul 51), el examinează predispoziția diferitelor neamuri de a se ridica la valoarea religioasă supremă și la cultul lui Dumnezeu. Printre cei incapabili, măcar să se apropie, se numără:

---

[24] Ediție realizată sub îngrijirea lui Moses Hyamson (unul dintre cei mai stimați experți în iudaism din Marea Britanie) și publicată de Boys Town, Jerusalim.

[25] Presupușii fondatori ai sectei saducheilor.

« O parte dintre Turci (adică mongolii) și nomazii din nord, negrii și nomazii din sud, și cei din mediul nostru care seamănă cu ei. Natura lor este asemănătoare celei a animalelor mute și, după părerea mea, ei nu pot căpăta rangul de ființe umane; printre ființele existente, ei sunt inferiori oamenilor, dar superiori maimuțelor, fiindcă au chipul și asemănarea omului într-o măsură mai mare decât maimuțele ».

Dacă-i așa, ce să facem cu un astfel de pasaj care se găsește într-una dintre cele mai importante și *necesare* lucrări ale iudaismului? Să înfruntăm adevărul și consecințele sale? Lui Dumnezeu nu i-ar plăcea! Să recunoaștem (cum au făcut atâția teologi creștini, de pildă, în împrejurări asemănătoare) că o foarte înaltă autoritate evreiască a susținut cele mai rasiste opinii cu privire la negri și, prin această mărturisire, să ne ridicăm la adevărata condiție a umanității? Pentru nimic în lume! Aproape că mi-i închipui pe doctorii noștri în interpretarea legii, în Statele Unite, consultându-se asupra întrebării: ce-i de făcut, într-adevăr? Pentru că *trebuia neapărat* să fie tradusă această carte, având în vedere declinul în care se află cunoașterea ebraicii printre evreii americani. Consultându-se sau nu, a fost găsită o “soluție” fericită: în traducerea americană a *Ghidului,* de un anume Friedlander, traducere apărută în 1929 pentru marele public și care de atunci a cunoscut numeroase reeditări, dintre care mai multe în format de buzunar, pur și simplu s-a transliterat cuvântul *kushim* (« negri ») în “kushites” termen care nu înseamnă nimic pentru cine nu știe ebraică sau dacă un rabin binevoitor nu i-a dat o explicație *orală*[26]. De șaptezeci de ani, prin

---

[26] Sunt fericit să anunț apariția recentă (la imprimeriile universitare din Chicago: Chicago University Press) a unei noi traduceri, unde figurează, fără fățărnicii, termenul “negru”; dar, dată fiind greutatea sa și *prețul foarte ridicat,* acest adevărat pietroi de caldarâm nu riscă deloc să ajungă pe mâini rele. Procedeul este verificat: în Anglia la începutul

urmare, nu s-a auzit nici un glas care să semnaleze înşelătoria inițială și realitățile sociale care au întreținut-o - nici măcar în perioada campaniilor exaltate ale lui Martin Luther King, care au fost sprijinite de atâția rabini, ca să nu mai menționăm alte personalități evreiești dintre care, cel puțin unele, erau foarte instruite în ce privește componenta rasistă din moștenirea lor culturală[27] îndreptată împotriva negrilor.

Cum să nu bănuiești atunci că un mare număr de partizani rabinici ai lui Martin Luther King au fost, fie rasiști care l-au ajutat numai în numele "interesului evreiesc" (să câștige sprijinul negrilor pentru comunitatea evreiască americană și pentru politica Israelului), fie niște ipocriți experimentați, aflați la limita schizofreniei, de vreme ce fuseseră capabili să treacă dintr-odată de la bucuriile secrete ale unui rasism înverșunat, la cele mai violente proteste ce dovedeau atașamentul la o cauză antirasistă - și invers, în funcție de circumstanțe?!

Al treilea exemplu este extras dintr-o lucrare care nu are prea mari pretenții științifice, dar nu este, prin aceasta, mai puțin populară: *The Joys of Yiddish* de Leo Rosten. Această

---

secolului al XIX-lea, de exemplu, publicarea cărților revoluționare (cele ale lui Godwin, de pildă) era autorizată numai sub formă de ediții inabordabile.

[27] În legătură cu aceasta merită să semnalăm un alt fapt. Un specialist evreu în problemele islamului, Bernard Lewis (pe vremuri profesor la Londra iar acum predă în Statele Unite), a putut să publice, și încă la mare cinste după cum se pare, un articol în *Encounter*, în care punea la zid numeroase pasaje din literatura islamică, care, în ochii lui, sunt îndreptate împotriva negrilor (dar, din care nici unul, oricum, nu se apropie câtuși de puțin de pasajul citat deja din Maimonide). Ar fi de fapt imposibil pentru cineva să trateze astăzi, și asta este valabil pentru ultimii treizeci de ani, în vreo publicație americană "respectabilă", despre aceste pasaje sau despre numeroase alte formulări talmudice injurioase la adresa negrilor. Dar fără o critică a tuturor părților, acest atac îndreptat numai împotriva islamului se reduce pur și simplu la o defăimare.

cărticică agreabilă - apărută pentru prima oară în Statele Unite în 1968 și care a cunoscut numeroase reeditări, unele în format de buzunar, la Penguin - este un fel de glosar al termenilor idiș de uz curent printre evrei și chiar printre neevreii din țările de limbă engleză. Fiecare articol conține nu numai o definiție a termenului, dar și anecdote mai mult sau mai puțin reușite ilustrând folosirea lui, precum și o parte etimologică unde se arată limba care a împrumutat termenul din idiș și semnificația sa în această limbă. Cuvântul *Shaygets* - al cărui sens principal, în idiș, este acela de "băiat sau tânăr gentil" - constituie o excepție: aici, etimologia se limitează la o aluzie enigmatică la o « origine ebraică », fără a indica nici forma și nici semnificația termenului ebraic original. Pe de altă parte, la cuvântul *Shiksa* - autorul citează corect cuvântul de origine: *Sheketz* și declară că în ebraică acesta înseamnă « pată, defect ». Minciună sfruntată, așa cum știe orice persoană care vorbește ebraica. *Megiddo Modern Hebrew - English Dictionary*, tipărit în Israel, dă clar și corect următoarea definiție pentru Sheketz: « animal necurat, creatură respingătoare, oroare, (pronunție familiară: Shaygets), scelerat, flăcău turbulent; tânăr "gentil" ».

Ultimul meu exemplu de ordin general, este, dacă se poate, și mai odios decât celelalte. El se referă la atitudinea mișcării hassidice față de neevrei. Hassidismul - metamorfoză (și gravă înjosire!) a misticii evreiești - este dintotdeauna o mișcare plină de vitalitate, având sute de mii de adepți, care dovedesc un atașament fanatic pentru "sfinții lor rabini", dintre care unii au dobândit o influență politică enormă în Israel, în sânul conducerilor majorității partidelor și, chiar și mai mare, în sferele înalte ale armatei.

Care sunt deci opiniile acestei mișcări față de neevrei? Să luăm de pildă *Hatanya*, "biblia" mișcării habbadiste, una dintre cele mai puternice ramuri ale hassidismului. Conform

acestei cărți, neevreii sunt creaturi ale Satanei « la care nu se găsește absolut nimic bun ». Diferența calitativă dintre evrei și neevrei există încă din stadiul embrionar! Însăși viața unui neevreu este ceva neesențial, pentru că lumea a fost creată numai pentru folosul evreilor.

Această carte circulă în nenumărate ediții, iar ideile pe care le conține sunt, de asemenea, propagate în numeroasele "discursuri" ale actualului Fuhrer ereditar al mișcării Habbad, așa-zisul rabin din Loubavitch, M.M. Schneurssohn, care, din sediul său new-yorkez, conduce această organizație cu ramificații internaționale. Aceste idei sunt larg răspândite în rândul publicului din Israel, în școli și în armată. (După mărturia Shulamitei Aloni, deputată în Knesst, această propagandă habbadistă s-a intensificat foarte mult în preajma invadării Libanului de către Israel, în martie 1978: trebuia să fie incitați medicii și infirmierii militari să refuze acordarea de îngrijire « răniților goymi ». Acest consemn, demn de naziști*, nu-i viza pe palestinieni sau arabi în general, ci de-a dreptul pe toți "gentili" - *goym*). Fostul președinte israelian Shazar era un adept fervent al mișcării Habbad și numeroși conducători politici israelieni și americani - sub toiagul primului ministru Begin - au susținut și curtat în mod public această sectă. Și asta în ciuda marii impopularității a rabinului din Loubavitch: în Israel, mulți îi reproșează că n-a vrut să vină pe Pământul Sfânt nici în vizită și că, din motive mesianice obscure, și-a făcut o bandă a sa la New-York, în timp ce, chiar la New York, rasismul său în privința afro-americanilor este notoriu.

Dacă în ciuda acestor dificultăți practice mișcarea Habbad se poate bucura de sprijinul public al atâtor personalități din sfera înaltă a politicii, asta se datorează în

* Nici vorbă să fie o calomnie împotriva naziștilor. (Nota editurii)

bună parte specialiștilor mișcării hassidice și ramurii sale Habbad care, aproape toți, prezintă această mișcare într-o manieră absolut necinstită și înșelătoare. Este în special cazul celor care au scris sau scriu despre această problemă în engleză. Acești autori trec cu vederea cele mai evidente infamii ale vechilor texte hassidice, ca și consecințele lor politice actuale - toate fiind lucruri care sar în ochi chiar și celui mai neatent cititor al presei israeliene în ebraică, în care rabinul din Loubavitch și alți șefi hassidici nu contenesc să publice cele mai violente declarații și cele mai sângeroase îndemnuri împotriva tuturor arabilor.

În acest domeniu, Martin Buber a fost un mare artizan al minciunii și un bun exemplu al puterii ei. În numeroasele sale lucrări prin care glorifică mișcarea hassidică (inclusiv Habbad), nu se găsește nimic referitor la adevărata doctrină a hassidismului cu privire la neevrei. Crima înșelătoriei este, de altfel, cu atât mai gravă cu cât aceste panegirice au apărut pentru prima dată în Germania, în perioada ascensiunii naționalismului și a preluării puterii de către naziști. Or, în ciuda opoziției sale ostentative față de nazism, Buber a făcut apologia unei mișcări care, față de neevrei avea, și chiar punea în practică, o învățătură care nu se deosebea prin nimic de cea nazistă cu privire la evrei. Se poate obiecta că evreii hassidici de acum șaptezeci sau cincizeci de ani erau victimele și că o "minciună pioasă" în favoarea unei victime este scuzabilă. Dar consecințele înșelătoriei sunt incalculabile. Operele lui Buber, traduse în ebraică, au devenit clasice pentru învățământul ebraic din Israel și au consolidat foarte mult pozițiile șefilor hassidici însetați de sânge; pe scurt, ele au reprezentat un factor foarte însemnat în ascensiunea șovinismului israelian și a urii față de toți neevreii. Foarte mulți oameni au murit efectiv din cauza rănilor, pentru că infirmierii militari israelieni, cu capul împuiat de propaganda

hassidică, au refuzat să-i îngrijească - comportament inuman, pentru a cărui grea răspundere filosoful Martin Buber merită să fie trimis pe rug.

Este locul să subliniez că, în bigota apologie pe care o face hassidismului, Buber îi depăşeşte de departe pe ceilalţi gânditori evrei (favorabili acestei secte), îndeosebi pe cei care au scris sau scriu în ebraică (sau alteori în idiş), sau chiar în limbile europene (însă numai pentru publicul evreiesc). În ce priveşte problemele care se refereau numai la raporturile între evrei, adepţii hassidismului au fost supuşi odinioară unor aspre şi justificate critici pentru misoginismul lor (încă şi mai accentuat decât dispreţul faţă de femeie împărtăşit de întreaga ortodoxie evreiască), pentru plăcerea băuturii, pentru cultul fanatic închinat "sfinţilor lor rabini" ereditari *(tzadikim)*, pentru numeroasele lor superstiţii specifice, şi multe alte obiceiuri şi trăsături negative. Dar imaginea romantică, încărcată de o falsă sensibilitate, creată de Buber, l-a făcut pe acesta să câştige teren, mai ales în Statele Unite şi în Israel, pentru că ea era în acord cu admiraţia fără limite faţă de fie şi cea mai mică manifestare a "autenticului evreiesc" şi fiindcă o anume "stângă" evreiască s-a lăsat sedusă de farmecul filozofului încât, până la urmă, a ajuns să-l urmeze.

Buber nu este, cu siguranţă, unicul reprezentant al acestei tendinţe, cu toate că, după părerea mea, el a fost cel mai rău dintre toţi, prin răul pe care l-a răspândit şi prin influenţa pe care a lăsat-o în urma sa. Să cităm, printre alţii (fiindcă, altfel, lista ar fi lungă), pe Yehezkiel Kaufman, o mare autoritate în sociologie şi studii biblice, care preconiza genocidul după modelul Cărţii lui Iosua; şi filosoful idealist Hugo Shmuel Bergman, care, de prin 1914-1915, propăvăduia expulzarea tuturor palestinienilor în Irak. Toţi aceşti gânditori erau evident nişte "porumbei nevinovaţi", dar formulările lor s-au putut preta la cele mai rele interpretări anti-arabe; toţi

aveau o înclinaţie pentru acel misticism religios ce tinde să răspândească minciuna şi impostura; erau persoane foarte amabile, le venea greu să susţină expulzarea, rasismul şi genocidul, n-ar fi omorât o muscă - şi totuşi consecinţele minciunilor lor au fost din cele mai nocive.

Tocmai împotriva acestei apologii a antiumanismului, propăvăduită atât de rabini cât şi de persoane considerate drept cei mai mari gânditori ai iudaismului (oricum, sunt cei mai influenţi), trebuie să luptăm noi. Împotriva acestor epigoni moderni ai falşilor profeţi şi ai preoţilor de rea credinţă, trebuie să repetăm - în faţa unei opinii publice cvasiunanime în Israel şi a majorităţii evreilor din ţări ca Statele Unite - avertismentul lui Lucreţiu referitor la orice capitulare a gândirii în faţa declaraţiilor emfatice ale şefilor religioşi: *Tantum religio potuit suadere malorum* - "Atât de multe rele a putut religia să inspire". Religia nu este întotdeauna opiul poporului (cum spune Marx), dar, în mod cert, se întâmplă adesea să fie folosită astfel încât să-i fie ascunsă şi desfigurată adevărata sa natură: gânditorii şi alţi intelectuali care îndeplinesc această sarcină capătă efectiv caracteristicile traficanţilor de opiu.

Însă, din această analiză, se desprinde o altă concluzie mai generală în legătură cu cele mai eficiente şi oribile mijloace inventate pentru a constrânge pe oameni să facă rău, să trişeze şi să antreneze popoare întregi pe calea opresiunii şi a crimei. (Fiindcă este în afara oricărei îndoieli că actele de represiune cele mai îngrozitoare comise în Cisiordania sunt inspirate de fanatismul religios evreiesc). Cei mai mulţi oameni par să creadă că totalitarismul cel mai crud recurge la constrângerea fizică şi au în minte imaginea creată de Orwell în *1984* ca model al unui astfel de regim. Această idee acceptată mi se pare dintre cele mai false; după părerea mea, intuiţia lui Isaac Asimov în operele sale de ficţiune, unde cea

mai cumplită formă de oprimare este întotdeauna interiorizată, exprimă într-o manieră mult mai veridică laturile primejdioase ale naturii omenești.

Contrar intelectualilor slugarnici ai lui Stalin, rabinii - și, *a fortiori,* gânditorii atacați aici, împreună cu toată pletora de scriitori, ziariștii, oamenii publici etc. care tac atunci când ar trebui să vorbească și care mint și înșeală mai mult decât cei dintâi - nu au de înfruntat moartea sau lagărul de concentrare, ci numai presiunea socială; ei mint din patriotism, fiindcă gândesc că este o îndatorire să minți pentru ceea ce ei consideră a fi în interesul evreilor. Aceștia sunt *mincinoșii patriotici* și tocmai acest patriotism le închide gura în fața discriminării și oprimării pe care le suferă palestinienii.

În această afacere, ne lovim de o altă loialitate de grup, care, de data asta, își are originea în afara grupului și uneori este și mai dăunătoare. Foarte mulți neevrei (printre care creștini - preoți și laici practicanți - și marxiști de toate nuanțele) consideră, într-un mod foarte ciudat, că pentru a "ispăși" persecuțiile suportate de evrei, este bine, printre altele, să nu se ridice împotriva nelegiuirilor lor și, mai mult chiar, să ia parte la minciunile pioase în ce îi privește. Acuzația grosolană de "antisemitism" (sau , în cazul evreilor de "ură față de sine"), pe care o primește cel care denunță discriminarea impusă palestinienilor, sau cel care atrage atenția, asupra unor fapte contrare "versiunii oficiale" a religiei sau a trecutului evreilor, este cu atât mai izbitoare prin forța și ostilitatea sa, cu cât ea este lansată de "prieteni ai evreilor". Existența și vasta influență a acestui grup în toate țările occidentale și mai ales în Statele Unite (și în celelalte țări anglofone), le-a permis rabinilor și specialiștilor iudaismului să-și răspândească minciunile, nu numai fără să fie contestați, dar să mai și primească un ajutor considerabil.

De fapt, printre cei care își fac astăzi din "antistalinism" o profesie, mulți și-au găsit, pur și simplu, un alt idol de adorat și, în ansamblu, ei susțin rasismul și fanatismul practicate de evrei cu și mai multă ardoare și rea credință decât se manifestau odinioară staliniștii cei mai înverșunați. Deși această manieră de a sprijini orbește, în chip stalinist, orice manifestare a răului, din moment ce este "evreiască", s-a dezvoltat foarte puternic după 1945 și după descoperirea adevărului despre exterminarea evreilor europeni, ar fi greșit să credem că este vorba doar de un fenomen contemporan. Un prieten din tinerețe al lui Marx, Moses Hess, bine cunoscut și respectat ca unul dintre primii socialiști din Germania, a vădit cu timpul, un rasism iudaic extrem, iar ideile sale despre "rasa pură iudaică", apărute în 1858, nu sunt mai de invidiat decât elucubrațiile despre "rasa pură ariană". Or, socialiștii germani, care luptau împotriva rasismului germanic, au trecut sub tăcere componenta rasismului lor iudaic.

În 1944, în plin război împotriva lui Hitler, Partidul laburist englez a adoptat un plan de expulzare a palestinienilor din Palestina, absolut asemănător primelor planuri ale lui Hitler (până în 1941) privitoare la evrei. Acest plan a fost votat sub presiunea membrilor evrei ai conducerii partidului, dintre care, ulterior, mulți au adoptat în mod deschis față de politica israeliană, oricare ar fi fost ea, principiul solidarității de clan "nu te-atinge de ai mei!", într-o măsură mult mai mare decât au făcut-o vreodată omologii lor conservatori, partizani ai lui Ian Smith. Dar în Marea Britanie tabu-urile staliniste sunt mai puternice la cei de stânga decât la cei de dreapta, iar cât privește capitolul Israel, nu există nici un fel de dezbatere în Partidul laburist, chiar și când sprijină un guvern ca cel al lui Begin.

Situația este asemănătoare în Statele Unite unde, încă odată, liberalii se dovedesc a fi cei mai răi.

Nu putem examina aici toate consecințele politice ale acestei situații, dar trebuie să privim realitatea în față: în lupta noastră împotriva rasismului și a fanatismului religiei iudaice, cei mai înrăiți dușmani ai noștri nu sunt doar rasiștii evrei (și cei care exploatează rasismul) ci și, printre neevrei, cei care în alte privințe trec drept progresiști(în mod abuziv, după părerea mea).

CAPITOLUL III.

Ortodoxie și interpretare

Acest capitol este consacrat unei prezentări amănunțite a structurii teologico-juridice a iudaismului clasic[28]. Dar, mai înainte de asta, este necesar să risipim cel puțin câteva dintre numeroasele idei false răspândite prin aproape toate descrierile care i se fac în alte limbi decât cea ebraică, mai ales cele în care se vobește într-una despre marile formule acum la modă, cum ar fi “tradiția iudeo-creștină” sau “valorile comune ale religiilor monoteiste”.

Cum nu se poate pune problema ca aici să le trecem în revistă pe toate, nu voi analiza în detaliu decât pe cea mai însemnată dintre aceste iluzii generale: ideea că religia iudaică este și a fost întotdeauna monoteistă. Așa cum o știu numeroși specialiști în Biblie și cum rezultă evident dintr-o lectură atentă a Vechiului Testament, această opinie anistorică este complet greșită. În multe, dacă nu chiar în majoritatea cărților

---

[28] Ca și în capitolul 2, folosesc termenul “iudaism clasic” pentru a desemna iudaismul rabinic din perioada care se întinde între anul 800 și, aproximativ, sfârșitul secolului al XIX-lea. Această perioadă coincide în mare cu evul mediu iudaic, pentru că majoritatea comunităților evreiești au continuat să trăiască în condiții medievale până în vremea Revoluției franceze (pe când, pentru națiunile Europei occidentale, evul mediu se încheie la jumătatea secolului al XV-lea). Ceea ce numesc eu iudaism “clasic” poate fi considerat drept iudaismul *medieval*.

Vechiului Testament, existența și puterea "altor zei" sunt clar recunoscute, dar Yahve (Jehova) este cel mai puternic[29]; el este, de asemenea, foarte gelos pe rivalii săi și interzice poporului său să-i adore[30]. Negarea existenței oricărui alt dumnezeu în afară de Yahve este afirmată foarte târziu în Biblie de unii dintre ultimii profeți.[31].

Ceea ce ne preocupă aici, totuși, nu este iudaismul biblic, ci cel "clasic"; or, este clar, deși mai puțin înțeles, că și acesta, în ultimele secole, s-a îndepărtat în ansamblu de monoteismul adevărat. Se poate spune același lucru și despre corpul de învățături care domină efectiv iudaismul ortodox de astăzi, care, la rândul său, este continuarea directă a iudaismului clasic. Dezagregarea monoteismului începe din secolul al XII-lea și al XIII-lea, odată cu dezvoltarea misticii iudaice (cabala sau *Kabbala*); la sfârșitul secolului al XVI-lea aceasta cucerise aproape toate centrele iudaismului. Împotriva acestui misticism și a influenței sale, mai mult decât împotriva oricăror alte influențe, a trebuit să se angajeze în luptă Haskalah (mișcarea Luminilor evreiești), născută din criza iudaismului clasic; și totuși, în ortodoxia evreiască actuală, mai ales printre rabini, cabala și-a păstrat supremația[32]. Mișcarea Gush Emunim, de exemplu, se inspiră într-o mare măsură din ideile cabalei.

---

[29] Exodul, 15:11

[30] Ibid, 20:3-6

[31] Al doilea Isaia, 44; aceeași temă este reluată de Ieremia, 10.

[32] Cabala (se scrie de multe ori și *Kabbale*), este cu siguranță o doctrină esoterică al cărei studiu este rezervat numai eruditților. În Europa, mai ales de la mijlocul secolului al XVIII-lea, au fost luate măsuri draconice pentu a-i menține secretul și a interzice studiul ei, exceptându-i pe eruditii adevărați și sub stricta îndrumare a unui maestru. Masele evreiești neinstruite din Europa răsăriteană nu aveau nici o cunoștință adevărată despre doctrina cabalistică, dar aceasta ajungea până la ele sub forma unor superstiții și a practicilor magice.

Rezultă că, fără cunoașterea și înțelegerea acestor idei, este imposibil să pricepem crezurile reale ale iudaismului la sfârșitul perioadei sale clasice. Pe de altă parte, aceste idei joacă un rol politic important în epoca contemporană, în măsura în care ele fac parte din crezul explicit recunoscut de numeroși politicieni religioși (dintre care majoritatea sunt conducători ai mișcării Gush Emunim) și au o influență indirectă asupra unui mare număr de lideri sioniști - din toate partidele, inclusiv cele de stânga.

Conform cabalei, universul este dominat nu de un singur zeu ci de mai multe entități divine, care se deosebesc prin caracterul și influența lor și care sunt emanațiile unei Cauze Prime indistincte și îndepărtate. Fără să intrăm într-o mulțime de detalii, putem rezuma acest sistem după cum urmează. Din Cauza Primă s-au născut (în termeni teologici, au emanat) mai întâi un zeu mascul, numit "Înțelepciune" sau "Tatăl", apoi o divinitate feminină, "Cunoașterea" sau "Mama". Din unirea celor doi au rezultat două tinere divinități: Fiul, desemnat de asemenea prin mai multe nume, cum ar fi "Mica Figură" sau "Sfântul Preafericit" și Fiica, numită și "Doamna" (sau "Matronit", din latinescul *matrona*), "Shekhinah", "Regina" și așa mai departe. Acești doi tineri zei trebuie să se unească la rândul lor, dar faptul este împiedicat de mașinațiile Satanei, care este un personaj foarte important în acest sistem - și independent. Cauza Primă trece la Crearea lumii pentru a le permite să se unească, dar din cauza Căderii, amândoi se regăsesc mai despărțiți ca niciodată, până când Satana reușește să se apropie de Fiica divină și chiar să abuzeze de ea (în aparență sau în realitate - opiniile diferă în acest punct). Atunci a fost creat poporul evreu pentru a repara ruptura provocată de Adam și Eva, ceea ce se și realizează, numai pentru o clipă, pe Muntele Sinai, unde Fiul divin, încarnat în Moise, se împreunează cu zeița Shekhinah. Din

nefericire, cultul Vițelului de aur provoacă o nouă dezbinare între tinerele zeități; dar căința poporului evreu aduce o oarecare înțelegere. În același fel, cabaliștii asociază fiecare episod al istoriei biblice cu o unire sau o separare a cuplului tinerei perechi divine. Cucerirea țării Canaanului și masacrarea locuitorilor ei, ca și zidirea primului și a celui de-al doilea Templu sunt fapte deosebit de favorabile unirii lor; invers, distrugerea Templului și exilul evreilor nu sunt numai semnele exterioare ale dezbinării între cele două tinere divinități dar și ale «prostituării cu zei străini»: Fiica ajunge sub stăpânirea lui Satan iar Fiul, părăsindu-și soția, acceptă în culcușul săi diverse creaturi diavolești.

Datoria evreilor credincioși este să restabilească, prin rugăciunile și actele lor religioase, unitatea perfectă, sub forma unirii sexuale, între divinitatea masculină și divinitatea feminină[33]. Astfel, înainte de oficierea majorității actelor rituale, pe care orice evreu credincios trebuie să le îndeplinească de numeroase ori într-o zi, este recitată următoarea formulă cabalistică: « Pentru fericita unire (sexuală)[34] a Sfântului Preafericit cu Shekhinak (...) ». Rugăciunile de dimineață sunt de asemenea ticluite ca să favorizeze acest act de dragoste, fie și numai pentru o clipă. Părțile succesive ale rugăciunii corespund, din punct de vedere mistic, etapelor "unirii": la un moment dat, zeița se apropie împreună cu slujitoarele sale, într-un alt moment, zeul îi trece brațul pe după gât și îi mângâie sânii și, în sfârșit, se consideră că raportul sexual are loc.

---

[33] Mulți mistici evrei contemporani consideră că acest scop ar putea fi atins mai repede printr-un război împotriva arabilor, prin expulzarea palestinienilor sau chiar prin înființarea de numeroase implantări evreiești în Cisiordania. Mișcarea pentru construirea celui de-al Treilea Templu are la bază tot o asemenea idee.

[34] În ebraică *yihud*, literal "unire în intimitate" (privitoare la căsătorie) pentru a desemna raporturile sexuale.

Alte rugăciuni și acte rituale, în interpretarea cabaliștilor, au drept scop să înșele diferiți îngeri (divinități minore care se bucură de o oarecare autonomie), sau să-l îmbuneze pe Satan. La un anumit moment al rugăciunii de dimineață, se pronunță câteva versete în arameică[35], mică viclenie destinată îngerilor care păzesc porțile Cerului și care au puterea să respingă rugăciunile credincioșilor. Acești îngeri, de fapt nu înțeleg decât ebraica; în plus, nefiind foarte șireți, (oricum, mult mai puțin decât cabaliștii), ei sunt dezorientați de versetele arameice și, imediat deschid porțile, lăsând să intre toate rugăciunile, inclusiv cele în ebraică. Alt exemplu: atât înainte cât și după ce mănâncă, orice evreu credincios își spală ritual mâinile pronunțând o anumită formulă de binecuvântare. Într-un caz el îl cinstește pe Dumnezeu, favorizând uniunea divină a Fiului și a Fiicei; în celălalt îl onorează pe Satan, căruia îi plac tare mult rugăciunile și ritualurile evreiești, până într-atât încât dacă i se oferă câteva, el uită, cel puțin pe durata lor, să mai dea târcoale Fiicei divine. După credința cabaliștilor, anumite victime care erau arse în Templu, erau de fapt destinate lui Satan. Astfel, șaptezeci de boi care erau sacrificați în cele șapte zile ale sărbătorii Tabernacolelor[36] erau, după ei, dăruiți diavolului în calitatea sa de stăpân al tuturor gentililor[37], în

---

[35] Este vorba de *Qedushah Shlishit* (a treia Sanctitate), inserată în rugăciunea *Uva Letzion* spre sfârșitul slujbei de dimineață.

[36] Numerii, 29 (se traduce și prin " Sărbătoarea Corturilor" - Nota trad. în franceză)

[37] Puterea lui Satan și raporturile sale cu neevreii sunt ilustrate printr-un obicei răspândit, care s-a format la începutul secolului al XVII-lea, sub influența cabaliștilor, în numeroase comunități evreiești. O evreică ce revine de la baia sa lunară de purificare (după care trebuie în mod imperios să aibă raporturi sexuale cu soțul său) trebuie să se ferească de întâlnirea cu una dintre cele patru creaturi satanice: câinele, porcul, măgarul, gentilul. Dacă își încrucișează drumul cu vreuna dintre ele,

scopul ca, subjugat complet, să nu vină să deranjeze sacrificiul din cea de a opta zi, consacrat lui Dumnezeu. Am putea cita numeroase alte exemple de același fel.

Pentru o corectă înțelegere a iudaismului clasic și a efectelor sale politice în privința practicilor sionismului din zilele noastre, se impun mai multe remarci cu privire la acest sistem și la importanța sa.

Mai întâi, se poate spune orice despre acest sistem cabalistic, dar nu că ar fi monoteist, numai dacă am fi gata să acceptăm ca monoteist hinduismul, religia greco-romană sau cea a vechiului Egipt.

În al doilea rând, ușurința cu care a fost adoptat acest sistem spune multe despre natura reală a iudaismului clasic: credința și convingerile (excepție făcând articolele de credință naționalistă) joacă aici un rol extrem de redus. Ceea ce contează, este actul ritual în sine, mai mult decât semnificația ce îi este acordată, sau convingerea cu care se asociază. Așa încât, în perioadele când o minoritate de evrei practicanți refuzau să accepte cabala (cum se întâmplă adesea), se puteau vedea alți evrei, puțin numeroși, îndeplinind un ritual dat, crezând că prin aceasta îl adoră pe Dumnezeu, în timp ce ceilalți făceau exact același lucru, dar cu intenția de a-l îmbuna pe Satan - dar, din moment ce actul era același, ei se rugau de obicei împreună și rămâneau membrii ai aceleiași comunități, oricare ar fi fost aversiunea unora față de ceilalți. Dar să îndrăznească cineva să introducă o inovație, de pildă în

---

trebuie să se întoarcă și să facă baie din nou. Acest obicei este preaslăvit, între altele, de *Shevet Musar*, carte de morală și bună comportare, publicată în 1712: până la începutul acestui secol, a fost una dintre cele mai populare lucrări la evreii din Europa răsăriteană și din țările musulmane; astăzi este foarte citită în unele medii ortodoxe.

ce privește *forma* spălării rituale a mâinilor[38] și schisma este imediat declarată.

Același lucru se poate spune despre formulele sacre ale iudaismului. Important este să fie pronunțate fără a schimba ceva; sensul lor este secundar. Formula cea mai sfântă este, fără îndoială, « Ascultă, o Israel, Domnul este Dumnezeul nostru, Domnul este unul » și orice evreu pios trebuie să o recite de mai multe ori pe zi; în perioada actuală ea poate avea două semnificații contrare: fie că Dumnezeu este efectiv "unic", fie că a fost atins un anumit stadiu în unirea celor două divinități, masculină și feminină, sau că realizarea ei este favorizată de recitarea fără greșală a formulei. Dar când evreii dintr-o comunitate reformată recită această formulă într-o altă limbă decât cea ebraică, le sare țandăra tuturor rabinilor ortodocși, fie că ei cred în Unitatea divină sau în divina Uniune Sexuală.

În sfârșit, toate acestea au o importanță considerabilă în Israel (și în alte centre evreiești) chiar și astăzi. Enorma semnificație acordată unor pure formule (cum ar fi « Legea Ierusalimului »); ideile și motivațiile mișcării Gush Emunim; ura persistentă și insistentă față de neevreii care trăiesc în Israel; atitudinea fatalistă adoptată față de toate tentativele de pace venind din partea statelor arabe - toate aceste trăsături ale politicii sioniste și multe altele, care uluiesc atâtea persoane

---

[38] Ritul spălării mâinilor este fixat în cele mai mici detalii. Astfel, nici vorbă să fie folosit un robinet; fiecare mână trebuie spălată separat, cu apă vărsată dintr-un ceainic (nu mai mic decât mărimea prescrisă) ținut în cealaltă mână. Dacă mâinile sunt murdare de-a binelea, este evident imposibil să le speli în acest fel, dar este tot evident că aceste considerații pragmatice nu au nimic de-a face aici. Iudaismul clasic prescrie un mare număr de ritualuri amănunțite de acest gen, cărora cabala le acordă o profundă semnificație. Numeroase reguli dictează conduita de urmat, de exemplu, la closet. Pe de altă parte, dacă cineva își face nevoile afară, trebuie să se așeze pe direcția nord-sud, nordul fiind asociat cu Satana.

bine intenționate ce au noțiuni false despre iudaismul clasic, devin mai inteligibile din momentul în care sunt privite pe fondul acestei moșteniri religioase și mistice. Dar trebuie să-i pun în gardă pe cei care, trecând dintr-o extremă în alta, ar fi ispitiți să explice întreaga politică sionistă în acești termeni. Este limpede că influența exercitată de această moștenire este variabilă. Ben Gurion era maestru în arta de a o mânui în scopuri specifice. Odată cu Begin trecutul a început să cântărească mult mai mult asupra prezentului. Marea greșeală este de a nu ține seama de trecut și de a-l ignora, fiindcă este absolut necesar să-l cunoaștem pentru a depăși puterea sa oarbă.

Interpretarea Bibliei

Așa cum s-a văzut din exemplele citate, ceea ce majoritatea oamenilor "bine informați" cred că știu despre iudaism poate fi foarte înșelător, mai ales când nu știu să citească ebraica. Toate lucrurile menționate până aici se găsesc în textele originale sau, în unele cazuri, în cărți moderne, scrise în ebraică pentru un public destul de specializat. Le-am căuta zadarnic în publicațiile de limbă engleză, de vreme ce, prin omisiunea faptelor de o asemenea importanță, se deformează complet tabloul.

Altă idee falsă despre iudaism, răspândită îndeosebi printre creștini sau persoanele marcate de cultura și de tradițiile creștine: ideea că iudaismul ar fi o "religie biblică", că Vechiul Testament ar avea în iudaism același loc central, aceeași autoritate prescriptivă pe care o are întreaga Biblie pentru protestanți, respectiv pentru catolici.

Încă odată, ne aflăm în fața unei probleme de interpretare. Am văzut că în materie de convingeri există multă largheţe. Dar în ce privește interpretarea textelor sacre lucrurile se petrec exact pe dos: aici, totul este fixat în mod rigid - prin Talmud și nu prin Biblie ca atare[39]. Multe, ba poate chiar majoritatea versetelor biblice care prescriu acte și îndatoriri religioase sunt "înțelese" de iudaismul clasic și de ortodoxia actuală într-un sens care diferă complet sau care este exact opusul semnificației literale, așa cum de exemplu o înțeleg cititorii creștini sau de altă formație ai Vechiului Testament, care nu văd decât ceea ce le arată textul. Aceeași divizare există astăzi în Israel între cei care au fost crescuți în școli religioase evreiești și cei care au frecventat școala ebraică laică, unde, în general, este învățată semnificația vădită a Vechiului Testament.

Cred că este necesar să dăm câteva exemple. Să nu pierdem din vedere că modificările sensului nu se fac întotdeauna în aceeași direcție din punctul de vedere al moralei, așa cum este înțeleasă ea astăzi. După apologetica iudaică, interpretarea Bibliei, inițiată de Farisei și fixată în Talmud, este întotdeauna mai largă decât sensul literal. Câteva exemple în rândurile următoare arată că, nici pe departe, nu este vorba de așa ceva.

1. Să începem chiar cu Decalogul. Cea de-a opta poruncă, «Să nu furi» (Exodul, 20:15) este interpretată ca interdicția de "a fura" (adică de a răpi) o persoană de nație evreiască. Motivul este că, în virtutea Talmudului, toate actele intezise de Decalog sunt păcate capitale. Or, a fura bunuri nu este o crimă capitală (iar răpirea gentililor de către evrei este permisă de legea talmudică) - de unde rezultă această interpretare. În schimb, își păstrează sensul literal o formulă aproape identică, «Să nu furați» (Leviticul, 19:11).

[39] Eu îi zic "interpretare". Dar după opinia clasică (și ortodoxă actuală), semnificația dată de Talmud, fie și când este opusă sensului literal, esteconsiderată ca cea justă, și întotdeauna a fost așa.

2. Celebrul verset "Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte" etc. (Exodul, 21:24) este înţeles cu sensul «plata ochiului pentru ochi» etc. altfel spus, plata unei amenzi şi nu o pedeapsă fizică.

3. Iată acum un caz notoriu de inversare completă a sensului literal. Textul biblic porunceşte clar să nu te iei după majoritate într-o cauză nedreaptă: «Să nu te iei după cei mulţi, ca să faci rău; şi la judecată să nu urmezi celor mai mulţi, ca să te abaţi de la dreptate» (Exodul, 23:2). Ultimele cuvinte ale frazei - «să nu urmezi celor mai mulţi, ca să te abaţi de la dreptate» - sunt smulse din contextul lor şi interpretate ca un ordin categoric de a urma majoritatea !

4. «Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui! » se spune în Exod (23:2). Interpretarea: interdicţia, în toate cazurile, de a amesteca laptele sau lactatele cu carnea. Acelaşi verset apare în alte două locuri din Pentateuh. O simplă repetiţie, se poate spune; nu, aici trebuie să vedem o triplă interdicţie, care îi opreşte pe evrei: 1) să mănânce un asemenea amestec, 2) să-l fiarbă dintr-un motiv sau altul şi 3) să scoată din aceasta vreo bucurie sau beneficiu, oricare ar fi el[40].

5. În numeroase cazuri, termeni generali ca "semenul tău", "străin" şi chiar "om" sunt luaţi într-un sens exclusivist şi şovin. Celebrul verset «să iubeşti pe aproapele[41] tău ca pe tine însuţi» (Leviticul, 19:18) este înţeles de iudaismul clasic

---

[40] Aşa cum spune o anectodă apocrifă, un faimos eretic evreu din secolul al XIX-lea a atras atenţia în această privinţă că versetul « Să nu comiţi adulterul » nu este repetat decât de două ori: "aparent deci, este interzis să mănânci sau să fierbi adulterul, dar poţi totuşi să obţi oarece plăcere din el!"

[41] Ebraicul *re'akha* este redat în Versiunea regelui Iacob (şi de majoritatea celorlalte traduceri englezeşti) într-un mod destul de imprecis, prin *thy neighbour,* " vecinul tău " (ca şi vagul echivalent în franceză, " aproapele tău"), din chiar această versiune a regelui Iacob (la fel şi pentru versiunile franceze).

(şi ortodox actual) ca porunca de a-ţi iubi aproapele tău evreu şi nu oamenii în general. La fel, versetul "asupra vieţii aproapelui tău să nu te ridici" (*ibidem, 16)* este luat cu sensul că nu trebuie să stai cu braţele încrucişate atunci când viaţa ("sângele") unui semen *evreu* este în pericol; dar, aşa cum vom vedea în capitolul 5, este interzis să salvezi viaţa unui gentil, pentru că "el nu este aproapele tău". Generoasa poruncă de a lăsa spice din lan şi struguri din vie "săracului şi străinului" (*ibidem, 9-10)* nu se mai aplică, în "interpretare", decât *evreilor* săraci şi celor convertiţi la iudaism. Tabuurile privind cadavrele încep cu versetul: "Iată legea: de va muri un om într-o casă (…) va fi necurat şapte zile" (Numerii, 19-14). Dar cuvântul "om" (*adam*) este luat în sensul de "evreu", aşa încât numai un mort evreu este tabu (adică în acelaşi timp "necurat" şi sacru). Conform acestei interpretări, evreii credincioşi dovedesc o veneraţie amestecată cu teroare magică pentru rămăşiţele pământeşti ale semenilor "lor" şi pentru cimitirele evreieşti, dar nu au nici un respect faţă de cadavrele şi cimitirele neevreilor. Aşa se face că sute de cimitire musulmane au fost distruse în Israel (cum , de pildă, a fost eliberat terenul pentru hotelul Hilton din Tel-Aviv); dar ce mai strigăte de protest provocate de stricăciunile suferite, sub dominaţia iordaniană, de cimitirul evreiesc de pe Muntele Măslinilor! Am putea cita la nesfârşit exemple de acest gen. Câteva consecinţe inumane ale acestui tip de interpretare vor fi expuse în capitolul 5.

6. În fine, să luăm în considerare unul dintre cele mai frumoase pasaje profetice, cel în care Isaia denunţă prefăcătoria şi ritualul pur, şi îndeamnă oamenii să acţioneze pentru binele comun. Unul dintre aceste versete spune (Isaia, 1:15): «Când întindeţi mâinile voastre către mine, eu îmi întorc ochii aiurea şi când înmulţiţi rugăciunile voastre, nu vă ascult. Mâinile voastre sunt pline de sânge». Or, preoţii evrei

"întind mâinile" atunci când îi binecuvântează pe credincioşi în timpul slujbei; acestui verset i se dă următoarea semnificaţie: un preot care a comis în mod accidental o omucidere pierde dreptul de "a întinde mâinile" când dă binecuvântarea (chiar dacă se pocăieşte), pentru că ele sunt "pline de sânge"!

Este limpede, din chiar aceste exemple, că Biblia, citită de evreii ortodocşi de astăzi (cum era ea citită şi de toţi evreii înainte de 1780), cu toate aceste distorsiuni, devine pur şi simplu altă carte, cu o semnificaţie foarte diferită de a Bibliei pe care o citesc neevreii şi evreii neortodocşi. Aşa cum a confirmat de nenumărate ori experienţa, mai ales după 1967, această distincţie este valabilă şi în Israel unde, totuşi, cele două partide citesc textul în ebraică. Mulţi evrei în Israel (şi aiurea) care nu sunt ortodocşi şi nu au decât o cunoaştere de ansamblu a religiei iudaice, citând versete din Biblie în înţelesul lor pur omenesc au căutat să-i facă de ocară pe ortodocşii israelieni (şi pe israelienii de dreapta, puternic influenţaţi de religie) pentru atitudinea lor inumană faţă de palestinieni. Dar s-a dovedit mereu că astfel de argumente nu aveau nici cea mai mică trecere la adepţii iudaismului clasic: pur şi simplu, ei nu înţeleg ce li se spune, fiindcă pentru ei textul biblic nu are acelaşi înţeles ca pentru restul oamenilor.

Dacă o asemenea barieră, în calea comunicării, există în Israel, unde oamenii citesc ebraică şi dacă vor, pot să obţină cu uşurinţă informaţii corecte, ne putem imagina amploarea confuziei în străinătate - de pildă, în cazul persoanelor instruite în tradiţia creştină. De fapt, cu cât o asemenea persoană citeşte Biblia, cu atât mai puţin ştie despre iudaismul ortodox. Fiindcă acesta din urmă vede în Vechiul Testament o urzeală de formule sfinte imuabile, a căror recitare este un act de mare virtute, dar a căror semnificaţie este în întregime fixată din afară. Şi, cum îi spune Heumpty Deumpty lui Alice,

nu este de ajuns să te întrebi cine poate hotărî sensul cuvintelor, adevărata întrebare este: « Cine va fi stăpânul? »

Structura Talmudului

Aşadar, este absolut necesar să înţelegem că sursa autorităţii pentru toate practicile iudaismului clasic (şi ortodox actual), baza determinantă a structurii sale este Talmudul, sau, pentru a fi mai precis, Talmudul zis babilonian - restul literaturii talmudice (inclusiv Talmudul numit palestinian sau de la Ierusalim) neavând decât o autoritate complementară.

Nu se pune problema să dăm, aici, o descriere amănunţită a Talmudului şi a literaturii talmudice: ne vom mărgini la câteva puncte principale, necesare scopului nostru. La bază, Talmudul se compune din două părţi. Mai întâi, Mishnah, cod de legi lapidar, în şase volume, împărţit fiecare în mai multe *tratate* (în ebraică), redactate în Palestina spre anul 200, plecându-se de la corpus-ul de legi, foarte vast (şi în mare parte oral), compus în cursul celor două secole precedente. A doua parte, neîndoios preponderentă, numită Ghemara, este o voluminoasă culegere de explicaţii şi comentarii la Mishnah. Există două Ghemara, mai mult sau mai puţin asemănătoare: una a fost alcătuită în Mesopotamia ("Babilon") între anii 200 şi 500, cealaltă în Palestina între anul 200 şi o dată ulterioară necunoscută (dar mult înainte de anul 500). Numai Talmudul babilonian (adică Mishnah şi Ghemara mesopotamiene), mult mai bogat şi mai bine organizat decât cel palestinian, este considerat ca definitiv şi ca sursă indiscutabilă de autoritate. Ca urmare, este net inferior statutul acordat, ca autoritate legislativă, Talmudului hierosolymitan (palestinian) ca şi unui oarecare număr de compilaţii, formând ceea ce se numeşte "literatura talmudică "

și conținând texte care nu au fost reluate de redactorii celor două Talmuduri.

Spre deosebire de Mishnah, restul Talmudului și literatura talmudică sunt scrise ba în ebraică, ba în arameică, aceasta din urmă fiind limba predominantă în Talmudul babilonian. Pe dę altă parte, ele nu tratează numai probleme juridice. Fără nici o ordine sau vreo rațiune aparentă, expozeul juridic este brusc întrerupt de ceea ce se cheamă "Povestirea" (*Aggadah*) - înșiruire de povești și anecdote care aduc în scenă rabini și oameni din popor, personaje biblice, îngeri, diavoli, fapte de vrăjitorie și minuni[42]. În ciuda marii sale popularității de-a lungul timpului în sânul iudaismului, Aggadah a fost întotdeauna considerată (inclusiv de către Talmud) de o importanță secundară. Pentru iudaismul clasic, cele mai prețioase sunt părțile legislative ale textului, îndeosebi expunerea cazurilor considerate ca problematice. Talmudul consideră că există mai multe categorii de evrei și le definește după cum urmează, în ordine ascendentă: ignoranții, cei care nu cunosc decât Biblia, cei care cunosc și Mishnah și Aggadah și, în sfârșit, cei care au studiat și pot să-și spună cuvântul asupra problemelor juridice din Ghemara. Numai aceștia din urmă sunt capabili să-i îndrume pe semenii lor evrei în toate privințele.

Dreptul talmudic, deși se prezintă ca un ansamblu complet, total și cu o autoritate riguroasă, el se pretează la nesfârșite dezvoltări, fără însă ca acestea să pretindă cea mai mică modificare a bazei sale dogmatice. Atât aspectele individuale cât și cele sociale ale vieții evreilor sunt examinate în dreptul talmudic, în general cu o extremă minuțiozitate - de unde și arsenalul fabulos de sancțiuni și pedepse pentru toate

[42] Mishnah este remarcabil de sobră în această privință; credința în diavoli și vrăjitorie nu este prezentată decât rareori. Talmudul babilonian, dimpotrivă, este plin cu cele mai grosolane superstiții.

păcatele și infracțiunile imaginabile. Pentru fiecare caz, regulile fundamentale sunt enunțate în mod dogmatic și fără posibilitatea vreunei contestări. Ceea ce se poate discuta, și se și discută de fapt pe larg, este elaborarea și definirea practică a acestor reguli. Trebuie să dăm câteva exemple.

« Să nu lucrezi nimic » în zi de sabat. Conceptul de *muncă* este perfect definit : cuprinde 39 de feluri de activități, nici una în plus sau în minus, după criterii care nu au nimic de-a face cu efortul sau dificultatea muncii; este vorba numai de o problemă de definiție dogmatică. De exemplu, este interzis să scrii. Dar câte caractere trebuie să scrii pentru a încălca sabatul? (Răspunsul: Două). Păcatul este același, indiferent cu ce mână scrii? (Răspunsul: Nu). Dar pentru a reduce ispita, o interdicție alăturată vizează, în ziua sabatului, orice poate servi la scris: nu trebuie nici măcar atins.

Altă muncă arhetipală interzisă în ziua sabatului: strivirea grâului, fie măcinându-l, fie pisându-l etc. De unde decurge, prin analogie, interdicția de a sfărâma orice, indiferent în ce mod s-ar proceda. Ceea ce înseamnă, între altele, interdicția de a practica medicina sâmbăta (afară numai de cazul că un evreu este în pericol de moarte), pentru a nu comite păcatul de a pisa substanțe medicamentoase. Inutil să remarcăm că la ora actuală un atare risc este inexistent (și că deja era, de altminteri, în cele mai multe cazuri, în epoca talmudică), fiindcă, drept precauție suplimentară, Talmudul interzice în mod explicit (în ziua sabatului) medicamentele lichide și băuturile întăritoare. Ceea ce a fost decretat odată rămâne pentru totdeauna, oricât de absurd ar putea deveni. Tertulian, unul dintre primii Părinți ai bisericii, a scris: « Cred tocmai pentru că este absurd ». Înlocuind cuvântul "cred" cu "practic", obținem formula de bază a celor mai multe reguli talmudice.

Dar încă nu am atins fondul absurdității la care a ajuns acest sistem. Orice recoltă (cules, seceriș) este evident atinsă de interdicția sabatică. Deci nu trebuie să iei ramuri din copaci. De aici interdicția de a merge călare pe cal (sau pe orice alt animal) pentru a nu fi ispitit să rupi o creangă ca să-ți faci un bici din ea. Inutil să obiectezi că deja ai un bici sau că nu există arbori în regiune: ceea ce a fost interzis odată, rămâne interzis pentru totdeauna. În schimb, domeniul interdicțiilor poate fi lărgit și întărit: astfel, este interzis să te deplasezi cu mașina în zi de sabat.

Aceleași metode - și acesta va fi ultimul meu exemplu - sunt utilizate în cazuri teoretice, neavând, în realitate, nici o aplicație practică. Pe vremea când exista Templul, numai o fecioară putea deveni soția Marelui Preot. Cu toate că aproape în toată perioada talmudică nu au mai existat nici Templu și nici Mare Preot, Talmudul consacră o întreagă desfășurare, deosebit de întortocheată (și bizară) definiției exacte a termenului "fecioară", fiind vorba despre viitoarea soție a unui Mare Preot. Intră în această categorie o fată al cărei himen s-a rupt accidental? Există vreo diferență dacă accidentul s-a produs înainte sau după vârsta de trei ani? Cu un obiect de metal sau de lemn? Sau urcându-se într-un copac? Lucrul s-a produs din cauze naturale sau nenaturale? etc.etc. Toate acestea sunt examinate în cele mai mici detalii. În iudaismul clasic, trebuie să stăpânești sute de asemenea probleme pentru a fi considerat un om instruit. Marii doctori ai Legii erau recunoscuți după capacitatea lor de a adăuga noi dezvoltări acestor probleme; și, așa cum s-a văzut din exemplele citate, această activitate nu ducea lipsă de materie - cu condiția să se respecte direcția stabilită - și de fapt, ea a continuat și după redactarea definitivă a Talmudului.

Totuși, există două deosebiri mari între perioada talmudică (care se încheie spre anul 500) și perioada iudaismului clasic (care începe în jurul anului 800): 1)Talmudul este produsul unei arii geografice limitate, iar 2)societatea care constituie obiectul său este o societate evreiască "specifică", bazată pe agricultură. (Și acest lucru este valabil atât pentru Mesopotamia cât și pentru Palestina). Atunci când evreii se răspândiseră în întregul imperiu roman și în numeroase provincii ale imperiului Sasanizilor, elaborarea Talmudului - așa cum apare cu claritate din chiar textul său - a fost o afacere strict locală. Nici un gânditor care trăia în alte țări decât Mesopotamia și Palestina nu a participat la compunerea sa, și textul nu reflectă condiții sociale din afara acestor regiuni.

Se cunosc foarte puține lucruri despre istoria socială și religioasă a evreilor în cursul celor trei secole care au urmat. Dar, începând cu anul 800, moment din care dispunem iarăși de informații mai precise, constatăm că cele două trăsături caracteristice menționate mai sus s-au inversat. Talmudul babilonian (și într-o măsură mult mai mică literatura talmudică) este recunoscut ca sursă de autoritate și este studiat și îmbogățit în toate comunitățile. Însă, în același timp, societatea evreiască a suferit o transformare fundamentală: oricare ar fi forma și așezarea sa geografică, *ea nu mai are agricultori.*

Sistemul social care rezultă de aici va fi examinat în capitolul 4. Dar înainte de asta să vedem cum a fost adaptat Talmudul la condițiile iudaismului clasic - mai extinse geogragfic, mai restrânse din punct de vedere social, oricum radical diferite. Voi trata, în primul rând, ceea ce a fost, după părerea mea, cea mai hotărâtoare metodă de adaptare: dispensele.

Dispensele

Aşa cum am văzut, sistemul talmudic este unul dintre cele mai dogmatice şi nu suportă nici o abatere de la regulile sale, nici atunci când schimbarea împrejurărilor le fac să devină absurde.

În cazul Talmudului - spre deosebire de Biblie - sensul *literal* al textului este obligatoriu: nu este permisă abaterea de la litera sa prin interpretare. Or, în perioada iudaismului clasic, mai multe legi talmudice au devenit intolerabile pentru clasele conducătoare ale societăţii evreieşti - rabinii şi bogătaşii. În interesul acestor clase a fost elaborată o metodă de înşelătorie sistematică pentru conservarea textului legii încălcându-i totuşi spiritul şi intenţia. Este vorba de acel ipocrit sistem de "dispense" (*heterim*) care, după părerea mea, reprezintă principala cauză a degradării iudaismului în epoca sa clasică. (A doua cauză fiind mistica iudaică, ale cărei efecte, totuşi, au fost mult mai limitate în timp). Încă o dată sunt necesare câteva exemple pentru a ilustra funcţionarea acestui sistem.

1. *Împrumutul cu dobândă.* Acesta este formal interzis de Talmud, care prevede o pedeapsă severă pentru fiecare evreu care percepe o dobândă pentru un împrumut acordat unui alt evreu. (Dimpotrivă, în conformitate cu majoritatea autorităţilor talmudice, este o îndatorire religioasă să obţii cea mai mare dobândă posibilă când împrumutul este acordat gentililor). Reguli foarte precise interzic chiar şi cele mai ocolite forme prin care un creditor evreu poate scoate un beneficiu de la un debitor evreu. Toţii complicii evrei ai unei astfel de tranzacţii, inclusiv copistul şi martorii, sunt înfieraţi ca infami (şi pierd, mai ales, orice drept de a depune mărturie în justiţie), fiindcă participarea la un asemenea act înseamnă, pentru un evreu, să declare că "nu recunoaşte Dumnezeul lui

Israel". Este clar că această lege răspunde nevoilor populaţiilor de cultivatori sau meşteşugari, sau ale micilor comunităţi care îşi foloseau banii dându-i cu împrumut neevreilor. Dar situaţia se schimbase foarte mult la sfârşitul secolului al XVI-lea în Europa răsăriteană şi mai ales în Polonia de atunci, unde trăia o comunitate evreiască relativ importantă, majoritară în numeroase oraşele. Ţăranii, reduşi la o stare de iobăgie destul de apropiată de sclavie, nu erau deloc în situaţia de a lua bani cu împrumut, iar împrumuturile acordate nobilimii interesau doar o infimă minoritate de evrei foarte bogaţi. Aşa că mulţi evrei făceau afaceri între ei.

În aceste împrejurări a fost conceput un aranjament (numit *heter'isqa* - "dispensă pentru afaceri") care autoriza împrumutul cu dobândă între evrei, fără să încalce litera legii, pentru că, formal, nu era deloc vorba despre un împrumut. Creditorul îşi plasează (astăzi se spune "investeşte") banii în afacerea debitorului, şi aceasta cu două condiţii. Primo,ca la o dată convenită debitorul să verse creditorului o sumă stabilită, definită ca "parte din profit" care revine creditorului (de fapt, este tocmai dobânda asupra împrumutului). Secundo, ca debitorul să fie obligat să obţină un profit suficient pentru a vărsa creditorului "partea" care îi revine, cu excepţia unei declaraţii contrare, coroborate cu mărturia rabinului oraşului,a unui judecător rabinic etc. - care, în virtutea înţelegerii, refuză să depună mărturie în cazuri de acest gen. Practic, singurul lucru care se cere este procurarea unui exemplar din această dispensă, redactată în arameică şi deci, aproape totdeauna ininteligibilă pentru părţile interesate, şi afişarea sa pe un perete al camerei în care se încheie tranzacţia (acest text se află la vedere în toate filialele băncilor israeliene), sau pusă într-un sertar; în felul acesta împrumutul cu dobândă între evrei devine perfect legal şi neblamabil.

2. *Anul sabatic.* Conform legii talmudice (care reia Leviticul, 25), pământurile stăpânite de evrei în Palestina[43] trebuie să fie lăsate pârloagă la fiecare şapte ani: în acest an (numit "sabatic"), orice lucrare agricolă, inclusiv recoltarea, este interzisă pe aceste pământuri. Documente de tot felul arată că această lege a fost riguros respectată timp de o mie de ani, din secolul al V-lea înainte de Hristos până la dispariţia agriculturii evreieşti în Palestina. Prin urmare, deşi lipsită de obiect această lege a fost păstrată intactă în teorie. Dar după 1880, odată cu stabilirea primelor colonii agricole evreieşti în Palestina, a început să devină o problemă concretă. Rabinii favorabili colonilor au meşterit o "dispensă" ce a fost perfecţionată de succesorii lor din partidele sioniste religioase şi care a devenit o practică stabilă a statului Israel.

Iată cum se petrec lucrurile. În preajma unui an sabatic, ministrul israelian al afacerilor interne înmânează Marelui Rabin un document prin care acesta este instituit ca proprietar legal al întregului pământ, privat şi public, al Israelului. Înarmat cu acest act, Marele Rabin merge la un neevreu şi îi vinde tot pământul Israelului (iar, după 1967, şi al Teritoriilor ocupate) pentru o sumă nominală. Un document separat stipulează că "cumpărătorul" "va revinde" pământul după un an. Această tranzacţie se repetă la fiecare şapte ani, în general cu acelaşi "cumpărător".

Rabinii nesionişti nu recunosc validitatea acestei dispense[44]: ei afirmă, nu fără temei că, întrucât legea religioasă interzice vânzarea pământurilor Palestinei

[43] Pentru exactitate: în numeroase părţi ale Palestinei. Aparent, regiunile în care se aplică legea sunt cele în care populaţia evreiască era predominantă în jurul anilor 150-200 î..Hr.

[44] Drept consecinţă a acestui fapt evreii ortodocşii nesionişti din Israel organizează, în timpul anilor sabatici, puncte de vânzare a legumelor şi fructelor produse de arabi pe pământurile arabe.

gentililor, toată această tranzacţie se bazează pe un păcat şi deci este nulă şi neavenită. La care rabinii sionişti răspund că Legea interzice categoric o vânzare reală, dar nu şi o vânzare fictivă!

3. ***Mulsul vacilor în ziua sabatului.*** A fost proscris într-o epocă post-talmudică sub efectul procesului, deja amintit, de consolidare a regulilor religioase. Era uşor de respectat această lege în diaspora, unde evreii care aveau vaci erau în general destul de bogaţi pentru a avea servitori neevrei, cărora li se putea încredinţa (graţie subterfugiilor descrise mai sus) această activitate. Primii coloni evrei din Palestina angajau arabi sau oameni de alte naţionalităţi, pentru a îndeplini această sarcină, dar când sioniştii au decretat că numai evreii pot să muncească pe pământurile *salvate,* a fost nevoie să fie inventată o dispensă. (De fapt, aceasta nu era chiar o problemă oarecare înainte de introducerea mulsului mecanic la sfârşitul anilor 50) . Şi aici, o gravă disensiune între rabinii sionişti şi cei nesionişti.

După primii, mulsul este permis dacă laptele are culoarea albăstruie. Acest lapte sabatic serveşte numai la făcut brânzeturi - colorantul pierzându-se odată cu zerul. Rabinii nesionişti se arată mult mai imaginativi (am asistat personal la găsirea soluţiei lor la această problemă, într-un kibbutz religios, în 1952): ei au dezgropat o veche clauză care permite să uşurezi vacile de lapte în ziua de sabat, cu condiţia expresă ca laptele să fie vărsat pe jos. Dar iată soluţia: sâmbătă dimineaţa, un evlavios kibuţnic merge la grajd şi aşează găleţile sub vaci. (Nimic, în întreaga literatură talmudică, nu interzice această treabă). Apoi se duce să se roage la sinagogă. Tocmai în acele momente, unul dintre tovarăşii săi soseşte la grajd cu "onesta intenţie" de a curma suferinţele vacilor lăsând laptele să curgă pe pământ. Dar dacă întâmplarea face să fie exact acolo o găleată, trebuie oare să o îndepărteze?

Lucrul acesta nu este prescris nicăieri. El își îndeplinește deci misiunea sa caritabilă, umple gălețile și apoi se duce și el la sinagogă. În sfârșit, un al treilea evlavios trece pe la grajd unde, nu fără mirare, descoperă găleți pline cu lapte. Le pune la rece și se alătură tovarășilor săi la sinagogă. Totul este bine când se termină cu bine, și fără a mai fi nevoie să cumpere colornat albastru.

4. *Amestecarea semințelor.* Rabinii sioniști au promulgat mai multe dispense cu privire la interdicția de a semăna două specii de semințe diferite pe același teren (Leviticul, 19:19). Agronomia a demonstrat într-adevăr că în unele cazuri (îndeosebi în cultura furajelor) amestecul de semințe dă rezultate mai bune. Atunci rabinii au propus această dispensă: cineva însămânțează câmpul în lungime cu o specie de semințe și, puțin după aceea, unul dintre tovarășii săi, "neștiind" ce a făcut primul, seamănă în lățime cealaltă specie. Găsind că se irosește prea multă muncă, cei interesați au ajuns la o a doua soluție: cineva face o grămadă dintr-un fel de semințe într-un loc public, acoperă totul cu o pânză sau scândură și varsă deasupra cealaltă specie de semințe. După care sosește un altul și exclamă de față cu martori: « Am nevoie de acest sac (sau de această scândură) ». Îl ia și semințele se amestecă "pe cale naturală". În final, sosește un al treilea om, cu misiunea de "să strângă asta" și să semene cutare sau cutare parcelă[45]

[45] În timpul iernii 1945-1946, pe când nu aveam încă treisprezece ani, am luat parte la această ceremonie. Omul însărcinat cu muncile câmpului, în școala religioasă agricolă unde studiam, era foarte pios, el s-a gândit că cel mai sigur era să pună un orfan, care nu avea încă treisprezece ani, să ridice scândura (Înainte de a împlini această vârstă, un băiat nu este vinovat de păcatele sale; tatăl său, dacă are, este responsabil pentru el). Totul mi-a fost bine explicat, mai ales îndatorirea de a spune "am nevoie de această scândură" - când, de fapt, nu aveam nevoie.

5. ***Pâinea dospită*** (și alte produse de fermentație): nu trebuie să mănânci și nici să ai asupra ta așa ceva în timpul celor șapte sau, în afara Palestinei, opt zile de Paște. Conceptul de substanță "dospită" nu a contenit el însuși să se "umfle" iar aversiunea, fie și numai la vederea unuia dintre aceste alimente în timpul sărbătorii, a fost la un pas de a se transforma în isterie. Interdicția se întinde de acum asupra tuturor varietăților de făină și chiar de grâu nestrivit. În societatea talmudică era tolerabil fiindcă pâinea (dospită sau nu) se cocea odată pe săptămână; familiile țărănești, cu resturile de grâu din anul precedent, făceau pâine azimă pentru această sărbătoare, care începe odată cu prima recoltă a primăverii. Dar această regulă era foarte aspră pentru familiile din diaspora europeană, toate sau aproape toate făcând parte din clasele de mijloc; și mai ales pentru negustorii de grâu. Ca urmare, a apărut această dispensă: toate aceste alimente sunt vândute fictiv unui gentil, în ajunul sărbătorii, și recumpărate automat după. Singurul lucru de făcut este să le pui sub cheie în timpul sărbătorii pascale. În Israel, această vânzare fictivă a devenit și mai eficientă. Evreii religioși "vând" alimentele lor produse prin fermentație rabinului lor, care le "vinde" marilor rabini, aceștia le "vând" unui gentil, și printr-o dispensă specială, această vânzare este privită ca incluzând și alimentele "dospite" ale evreilor neevlavioși.

6. *Goi-ul de sabat.* Acest subiect a dat naștere, poate, celor mai bine elaborate dispense. S-a văzut că aria de aplicare a interdicției sabatice n-a încetat să se extindă; dar activitățile care trebuie îndeplinite sau conduse pentru a răspunde nevoilor de sporire a confortului continuă și ele să se înmulțească mai ales în perioada modernă; dar efectele revoluției tehnice au început să se facă simțite cu mult înainte. Țăranul sau meșteșugarul evreu din secolul al doilea, în Palestina, care avea râșnița sa pentru propriile nevoi

domestice, putea să respecte cu ușurință interdicția de a măcina în ziua de sabatului. Lucrurile stăteau altfel pentru cel care folosea o moară de vânt sau de apă - una dintre principalele meserii exercitate de evrei în Europa de răsărit. Dar chiar și o "problemă" pur și simplu omenească, cum este pofta de a bea o ceașcă de ceai fierbinte sâmbăta după-amiaza, devine foarte dificilă, atunci când ai în fața ochilor samovarul ispititor pe care îl folosești în toate celelalte zile ale săptămânii. Este vorba numai de două exemple alese din gama interminabilă a "problemelor ridicate de respectarea sabatului". Se poate afirma cu certitudine că, pentru o comunitate formată exclusiv din evrei ortodocși, problemele erau cu totul insolubile fără "ajutorul" neevreilor, cel puțin pe durata ultimelor opt sau zece secole. Și acest lucru este încă și mai adevărat astăzi în "statul evreu" pentru că numeroase servicii publice, cum ar fi apa, gazul și electricitatea, sunt atinse de interdicție. Iudaismul clasic nu putea supraviețui nici măcar o săptămână întreagă fără să recurgă la neevrei.

Dar, exceptând dispensele speciale, un obstacol major împiedică folosirea neevreilor la rezolvarea treburilor de sâmbătă. Ar însemna să contravină regulilor Talmudului, dacă într-adevăr, ar cere unui gentil să efectueze în ziua sabatului orice lucrare interzisă evreilor înșiși[46]. Voi descrie două dintre numeroasele tipuri de dispense utilizate în cazuri de acest gen.

În primul rând, metoda "aluzivă" - derivat al logicii cazuistice, conform căreia o cerere în mod normal vinovată încetează să mai fie astfel dacă este formulată într-o manieră disimulată. În principiu, aluzia trebuie să fie "obscură", dar poate fi și "clară" în caz de necesitate extremă. Astfel, într-o

[46] De exemplu, Talmudul oprește pe orice evreu să profite (în ziua sabatului) de lumina unei candele aprinse de un gentil, numai în cazul că acesta nu a aprins-o pentru propria sa folosință, înainte de intrarea evreului în cameră.

recentă cărțulie asupra regulilor religioase, publicată pentru uzul soldaților israelieni, aceștia din urmă sunt învățați cum să se adreseze muncitorilor arabi folosiți de armată ca *goy de sabat*. În cazuri urgente, de pildă dacă este foarte frig și trebuie făcut un foc, sau dacă este nevoie de lumină pentru o slujbă religioasă, soldatul evreu credincios poate să folosească o aluzie "limpede" spunându-i arabului: "Este frig (sau întuneric) aici". Ca regulă generală, totuși, trebuie să te mulțumești cu o aluzie "obscură", cum ar fi: "Ar fi mai plăcut dacă ar fi mai cald aici înăuntru"[47]. Această metodă "aluzivă" este cu atât mai respingătoare și mai degradantă cu cât ea se aplică în mod obișnuit neevreilor care, din cauza sărăciei sau a condiției lor sociale inferioare, sunt la voia patronului evreu. Fie că este în serviciul unui particular sau al armatei israeliene, salariatul neevreu trebuie să învețe să interpreteze "aluziile obscure" ca pe niște ordine, sub pedeapsa de a fi concediat fără milă.

O a doua metodă este folosită, atunci când trebuie făcută sâmbăta o muncă ce nu are nici caracter ocazional și nici nu este un serviciu personal (la care se poate "face aluzie", dacă se simte nevoia), ci o activitate regulată sau de rutină care nu impune instrucțiuni speciale. În virtutea acestei metode - numită "includere implicită" (*havla'ah*) a sabatului printre zilele lucrătoare - goi-ul de sâmbătă este angajat "pentru toată săptămâna (sau anul)", fără nici o mențiune în

[47] Un unchi de-al meu, aflat la Varșovia înainte de 1939, recurgea la o metodă mai subtilă în privința servitoarei sale, neevreică, numită Marysia. Trezindu-se din siesta de sâmbătă, el zicea mai întâi cu voce înceată: "Ce bine ar fi dacă", apoi, începând să strige, "Marysia ne-ar aduce o ceașcă de ceai!". Trecea drept un om foarte credincios și cu teamă de Dumnezeu; niciodată nu ar fi băut o picătură de lapte în cele șase ore care urmau după ce mâncase carne. În bucătărie erau două chiuvete pentru vase, una pentru farfuriile din care se mâncase carne și alta pentru cele care conținuseră lactate.

contract asupra sabatului - deşi este vorba de munci care vor fi executate numai în acea zi. Odinioară, această metodă era folosită pentru a însărcina un gentil să stingă lumânările din sinagogă după rugăciunea din ajunul sabatului (ca să nu se consume degeaba). Ca exemple moderne în Israel, să cităm controlul distribuirii apei sau supravegherea rezervoarelor sâmbăta[48].

Acelaşi raţionament este aplicat în cazul unor evrei, dar în alt scop. Evreilor le este interzis să primească orice formă de plată pentru o muncă făcută sâmbăta, chiar dacă acea muncă este permisă. Aici, exemplul principal priveşte profesiunile sacre: rabinul sau doctorul talmudist care predică sau îi învaţă pe alţii în ziua sabatului, cantorul care nu cântă decât în ziua de sabat sau la alte sărbători religioase (pentru care sunt valabile aceleaşi interdicţii), paracliserul şi alţii. În timpurile talmudice, şi încă vreo câteva secole după aceea în câteva ţări, aceste funcţii nu erau retribuite. Dar când au devenit profesiuni salariate, s-a recurs la dispensa de "includere implicită" şi au început să fie angajate aceste persoane "cu luna" sau "cu anul". Cazul rabinilor şi al literaţilor talmudici este deosebit de complicat, datorită faptului că Talmudul îi opreşte să primească orice fel de plată pentru că au predicat, predat, sau studiat subiecte talmudice - şi aceasta, chiar în timpul săptămânii[49]. În ce îi priveşte, o dispensă suplimentară stipulează că salariul lor nu este cu adevărat un salariu, ci o "compensaţie pentru lenevie" (*dmey batalah*). Rezultatul acestor două ficţiuni: o plată care în realitate corespunde unei *munci* efectuate în principal, dacă nu cumva numai în ziua de *sabat*, se metamorfozează într-o plată pentru că primitorul a rămas *fără muncă* în timpul *săptămânii*.

[48] Faptul că unele dintre aceste servicii sunt adevărate "refugii", lăsând salariaţilor şase zile libere din şapte, a dat loc uneori la regretabile neînţelegeri. În anii '60, micul oraş Bney Braq (în apropiere de Tel-Aviv), locuit aproape exclusiv de evrei ortodocşi, a fost zguduit de un scandal oribil: goi-ul de sabat, pe care comunitatea îl folosea de mai bine de douăzeci şi cinci de ani pentru a supraveghea distribuţia apei în fiecare sâmbătă, a murit şi s-a descoperit că nu era creştin ci evreu! De aceea, în momentul angajării succesorului lui, un druz, comunitatea a cerut şi a obţinut din partea administraţiei un document care garanta că noul salariat era gentil, de ascendenţă neevreiască pură. Se pare, şi este verosimil, că cercetările necesare au fost încredinţate poliţiei secrete.

Aspectele sociale ale dispenselor

Aceste practici şi multe altele asemănătoare comportă unele aspecte sociale, dintre care două merită să fie semnalate.

Mai întâi, iese în evidenţă că acest sistem de dispense - ca şi iudaismul clasic însuşi, întrucât se întemeiază pe ele - au ca trăsătură dominantă înşelătoria; înainte de orice este vorba de înşelarea lui Dumnezeu, dacă putem desemna prin acest cuvânt fiinţa imaginară atât de lesne păcălită de rabini, care se cred mai subtili decât ea. Nu s-ar putea concepe un mai mare contrast decât contrastul dintre Dumnezeul Bibliei (în special cel al marilor profeţi) şi Dumnezeul iudaismului clasic. Acesta din urmă ne trimite cu gândul la anticul Jupiter al romanilor, şi el îmbrobodit într-una de adoratorii săi, sau la zeii descrişi în *Creanga de aur* a lui Frazer.

Din punct de vedere etic, iudaismul clasic reprezintă un proces de degenerescenţă aflat încă în curs; iar această reducere a credinţei la o colecţie tribală de ritualuri găunoase şi de superstiţii magice, are importante consecinţe sociale şi politice. Într-adevăr, se cuvine să reamintim că tocmai superstiţiile iudaismului clasic au cea mai mare trecere la

[49] În schimb, instrucţia religioasă elementară poate aduce o retribuţie. Această activitate a fost întotdeauna puţin respectată şi prost plătită.

masele evreiești, mai mult decât pasajele din Biblie sau chiar cele din Talmud care au o reală valoare morală și religioasă. (Aceeași observație se poate face și despre alte religii care "reînvie" astăzi). Care este ceremonia considerată în mod obișnuit ca fiind cea mai "sfântă" și mai solemnă a anului liturgic evreiesc - încât ea să atragă foarte mulți evrei care în restul timpului se țin departe de religie? Este rugăciunea de *Kol Nidrei*, veghea de Yom Kippur unde se îngaimă o dispensă cu totul și cu totul absurdă și înșelătoare, care declară dinainte ca nule și neavenite toate legămintele luate direct față de Dumnezeu, pentru anul următor[50]. Sau, în domeniul credinței personale, rugăciunea de Kadisch recitată în zilele de doliu de către fii pentru părinții lor, cu scopul de a face ca sufletele acestora să urce în rai: este vorba despre un text în aramеică, de neînțeles pentru cea mai mare parte a celor care o recită. Respectul acordat de obicei celor mai superstițioase aspecte ale religiei iudaice nu se aplică, bine înțeles, și asupra a ceea ce este mai bun în aceasta.

Pe de altă parte, înșelătoria față de Dumnezeu merge mână în mână cu înșelătoria față de evrei, în principal în interesul clasei evreiești dominante. Este simptomatic că nici o dispensă nu a fost enunțată în interesul special al evreilor săraci. De pildă, când evreii crăpau de foame, dar fără ca viața lor să fie cu adevărat în pericol, niciodată rabinii lor (care au cunoscut rareori ei înșiși acest gen de privațiuni) nu i-au autorizat să mănânce nici cel mai neînsemnat fel de hrană interzisă, știut fiind că alimentele cascher sunt în general mai costisitoare.

Ajungem astfel la a doua caracteristică fundamentală a dispenselor: faptul că multe dintre ele sunt clar inspirate de spiritul de profit. Aliat cu ipocrizia, acest spirit și-a pus tot

[50] Alt ritual "foarte important": să sufli într-un corn de berbec, în ziua de Rosh Hashanah, pentru a-l zăpăci pe Satan.

mai mult amprenta asupra iudaismului clasic. În Israel, unde procesul continuă, opinia publică este vag conștientă de aceste două aspecte, în ciuda faptului că este sistematic dezinformată cu ajutorul învățământului și a presei scrise sau vorbite. Ierarhiile religioase (rabinii și partidele religioase) și, într-o oarecare măsură, prin asociere, comunitatea ortodoxă în general, sunt mai degrabă impopulare în Israel. Unul dintre motive este, în mod sigur, reputația lor de duplicitate și venalitate. Este cert că opinia publică (care este deseori victima prejudecăților) nu poate înlocui o analiză socială; dar în acest caz special, adevărul ne obligă să spunem că mediile religioase conducătoare au o puternică tendință spre ipocrizie și corupție, totul de fapt pe linia iudaismului ortodox. Religia fiind numai unul dintre aspectele care influențează viața socială în general, efectele sale sunt mai reduse asupra masei credincioșilor decât asupra rabinilor și șefilor partidelor religioase. Dacă cea mai mare parte a evreilor religioși din Israel sunt, indiscutabil, oameni onești, faptul nu se datorează influenței religiei și rabinilor, ci se produce în ciuda acestei infuențe. Exact pe dos, cele câteva domenii ale vieții publice, dominate în întregime de sferele religioase, cunosc un nivel al ipocriziei, venalității și corupției notorii, care depășește de departe "pragul" tolerat de societatea israeliană în general.

În capitolul 4 vom vedea raporturile care leagă spiritul de câștig, ca trăsătură dominantă a iudaismului clasic, de societatea evreiască a timpului și modul în care aceasta se articula la societățile în mijlocul cărora viețuia. Aici, țin să fac observația că dorința de câștig nu a fost caracteristică iudaismului în toate perioadele sale. Neînțelegerea acestui fapt s-a datorat confuziei platoniciene provocată de căutarea "esenței" metafizice atemporale a iudaismului și ignorarea modificărilor survenite de societatea evreiască de-a lungul veacurilor. (Confuzie pe care sionismul a favorizat-o enorm

invocând "drepturi istorice" scoase din Biblie şi dispreţuind istoria). Astfel, apologeţii iudaismului sunt total îndreptăţiţi să arate că Biblia este ostilă dorinţei de câştig, iar Talmudul este indiferent faţă de acest subiect. Dar condiţiile sociale în care au fost scrise aceste opere erau complet diferite de cele care au urmat. Aşa cum am văzut, Talmudul a fost alcătuit în două regiuni bine definite, într-o perioadă când evreii care trăiau acolo formau o societate fundamental agricolă, compusă în primul rând din ţărani - şi deci foarte diferită de societatea iudaismului clasic.

În capitolul 5, vom examina în detaliu formele ostilităţii iudaismului clasic faţă de neevrei şi ale înşelătoriei practicate faţă de aceştia. Mai importantă, totuşi, ca trăsătură fundamentală a unei societăţi, este înşelătoria practicată de evreii bogaţi, în scopul profitului, pe seama celor săraci (aşa cum a îngăduit-o dispensa pentru împrumutul cu dobândă). În legătură cu aceasta trebuie să spun, în ciuda opoziţiei mele faţă de marxism, atât ca filosofie cât şi ca teorie socială, că Marx a avut perfectă dreptate, în cele două articole ale sale asupra "problemei evreieşti", să considere căutarea profitului ca trăsătură dominantă a iudaismului - numai că această definiţie se limitează la iudaism aşa cum îl cunoştea el, adică la iudaismul clasic care, încă din vremea tinereţii lui Marx, intrase în faza de descompunere.

Sigur,el formulează această judecată într-o manieră arbitrară, anistorică, şi fără dovezi. Este limpede că a ajuns la această concluzie datorită intuiţiei; dar intuiţia sa, în acest caz - şi cu limitele istorice care i se impuneau - era corectă.

CAPITOLUL IV

Povara istoriei

S-au scris grămezi de absurdităţi în încercarea de a se da o interpretare socială sau mistică lumii evreieşti sau iudaismului clasic "în ansamblul său". Sarcină irealizabilă, pentru că structura socială a poporului evreu şi structura ideologică a iudaismului s-au schimbat profund de-a lungul timpului. Putem distinge patru mari faze:

1. Epoca vechilor regate ale Israelului şi Iudeei până la distrugerea primului Templu (587 î.Hr.) şi exilul în Babilon. (O parte însemnată a Vechiului Testament se referă la această perioadă, cu toate că o bună parte a marilor cărţi biblice, inclusiv Pentateuhul, aşa cum îl cunoaştem noi, au fost alcătuite, de fapt, după această dată). Din punct de vedere social, aceste vechi regate evreieşti nu se deosebeau deloc de regatele învecinate ale Siriei şi Palestinei şi, aşa cum o arată lectura atentă a Profeţilor, această asemănare cuprindea şi cultele religioase practicate de marea majoritate a populaţiei[51]. Ideile care aveau să devină tipice pentru iudaismul ulterior - în special cel segregaţionist - nu erau agitate decât într-un cerc

[51] A se vedea, de pildă, Ieremia, 44, îndeosebi versetele 15-19. Pentru un studiu excelent al unor aspecte privitoare la acest subiect, cf. Rafael Patai, *The Hebrew Goddess*, Ktav, USA, 1967.

restrâns de preoți și de profeți, a căror influență asupra societății depindea de sprijinul regelui.

2. Faza celor două centre, Palestina și Mesopotamia, după prima "Întoarcere din Babilon" (537 î.Hr.) până spre anul 500 d.Hr. Ea se caracterizează prin existența acestor două societăți evreiești autonome, amândouă fundamental agricole, cărora "religia iudaică", așa cum fusese anterior elaborată într-un mic grup de preoți și cărturari, le-a fost impusă prin forța și autoritatea imperiului persan. Cartea lui Ezdra prezintă o istorioară a faptelor lui Ezdra, "preotul-cărturar priceput în legea lui Moise", pe care regele Persiei Artaxerxes I, l-a însărcinat să numească "magistrați și judecători" asupra evreilor din Palestina, spunîndu-i: « și cine nu va împlini legea Dumnezeului tău și legea regelui, asupra lui să se facă îndată judecată și să se osândească sau la moarte, sau la izgonire, sau la amendă sau la închidere în temniță[52] ». Și cartea lui Neemia - paharnicul regelui Artaxerxes, care l-a numit guvernator al Iudeei cu puteri încă și mai întinse - arată în ce măsură o constrângere străină (astăzi am spune "imperialistă") a contribuit la impunerea religiei iudaice, *cu rezultate durabile*.

În cele două centre, autonomia evreiască s-a menținut de-a lungul întregii perioade, iar abaterile de la ortodoxie au fost înăbușite. Dar tabloul a fost umbrit când însăși aristocrația religioasă a fost "infectată" de idei elenistice (între 300 și 166 î. Hr., apoi din nou, sub Irod cel Mare și succesorii săi, între anii 50 î. Hr. și 70 d. Hr.), sau când fapte noi au determinat dezbinări în sânul ei (cum ar fi împărțirea, către anul 140 î.d.Hr., în cele două mari partide, fariseii și saducheii). Însă imediat ce un partid triumfa, folosea întreaga

[52] Ezdra, 7:25-26. Ultimele două capitole ale acestei cărți sunt consacrate faptelor lui Ezdra pentru a-i despărți pe evreii "curați" ("rasa sfântă") de "oamenii locului" (9-12) (care erau ei înșiși, cel puțin în parte, de ascendență evreiască) și pentru a desface căsătoriile mixte.

mașinărie coercitivă a autonomiei evreiești (sau, pe timpul unei scurte perioade, a independenței) pentru a-și impune propriile concepții religioase tuturor evreilor din cele două centre.

Aproape pe întreaga durată a perioadei, mai ales după prăbușirea imperiului persan și până spre anul 200 d. Hr., evreii care trăiau în afara celor două centre nu cunoșteau constrângerile religioase iudaice. Unul dintre papirusurile descoperite la Elefantina, în Egiptul de Sus, este o scrisoare, datând din 419 î. Hr., în care este reprodus un edict al lui Darius al II-lea care prescrie evreilor din Egipt instrucțiuni detaliate pentru respectarea Paștelui[53]. Dar regatele elenistice, republica romană și imperiul roman din primele perioade nu se sinchiseau de astfel de treburi. Libertatea de care s-au bucurat evreii din afara Palestinei le-a permis să creeze o literatură evreiască în grecește, care, drept urmare, a fost respinsă *in toto* de iudaism; dar o parte din aceasta a fost păstrată de cărturarii creștini[54]. Experiențele trăite de apostolul Pavel sunt semnificative: în Corint, unde comunitatea evreiască din oraș îl acuza de erezie, guvernatorul roman, Gallion, a clasat imediat afacerea, refuzând "să fie judecător în aceste spețe"[55]; dar în Iudeea, guvernatorul Festus s-a simțit *obligat* să ia cunoștință de o dispută pur religioasă între evrei[56].

[53] W.F.Albright, *Recent Discoveries in Bible Lands*, Funk & Wagnall, New-York, 1955, p103.

[54] Fapt semnificativ, respingerea acestei literaturi s-a făcut și cu privire la *toate* cărțile istorice scrise de evrei după anul 400 aprox., d. Hr. Până în secolul al XIX-lea, evreii nu cunoșteau istoria lui Massadah și a unor personaje ca Iuda Macabeul, care în ochii multor oameni de astăzi (în special creștini) reprezintă "însăși esența" iudaismului.

[55] Faptele Apostoliilor, 18:15

[56] Ibidem, 25.

Această toleranță a luat sfârșit către anul 200 când religia iudaică, așa cum fusese elaborată și evoluase între timp în Palestina, a fost impusă tuturor evreilor din imperiu de autoritățile romane[57].

3. Faza pe care am definit-o drept *iudaismul clasic* și despre care vom vorbi mai încolo[58].

4. Faza modernă, marcată de destrămarea comunității evreiești totalitare și a puterii sale, și de tentativele (dintre care cea mai importantă este sionismul). de a impune noul. Ea începe în Țările de Jos în secolul al XVII-lea, în Franța și în imperiul austriac (exceptând Ungaria) la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în cea mai mare parte a celorlalte țări europene la mijlocul secolului al XIX-lea și în unele țări musulmane în secolul al XX-lea. (În 1948, evreii din Yemen trăiau încă în faza medievală "clasică"). Vom reveni asupra acestor evoluții diferite.

Între a doua și a treia fază (cea a iudaismului clasic) este un vid de mai multe secole: nu se știe nimic despre ce s-a petrecut cu evreii și cu societatea evreiască în acest interval, iar cele câteva informații avute la dispoziție provin exclusiv din surse externe (neevreiești). În țările creștinătății latine, nu avem scris nici cel mai mic document evreiesc până la jumătatea secolului al X-lea; sursele de informații interne (evreiești), îndeosebi literatura religioasă, devin tot mai rare în secolul al XI-lea și se înmulțesc din nou numai în secolul al XII-lea. Dar înaintea acestei lente reînnoiri, nu putem să ne bazăm decât pe documente romane (păgâne) și apoi creștine. În lumea musulmană, acest vid de informații durează mai puțin; cu toate acestea, nu se știe nimic despre societatea evreiască înaintea anului 800, nici despre schimbările pe care

57 A se vedea capitolul 2, nota 10.
58 Cu privire la expresia"iudaism clasic", a se vedea capitolul 2, nota 14 și capitolul 3, nota 28.

în mod necesar le-a suferit în cursul celor trei secole precedente.

Trăsăturile fundamentale ale iudaismului clasic

Să lăsăm așadar de-o parte aceste "timpuri ale întunericului" și, din comoditate, să începem cu cele două secole, de la 1000 la 1200, despre care avem din nou informații bogate - din surse interne cât și externe - despre toate centrele evreiești importante din Orient și din Occident. Iudaismul clasic, care se conturează clar în această perioadă, a suferit foarte puține schimbări de atunci și rămâne și astăzi (sub aspectele iudaismului ortodox) o forță puternică.

Cum caracterizăm iudaismul clasic și care sunt diferențele sociale prin care se deosebește de fazele precedente ale iudaismului? După părerea mea, există în acest plan trei trăsături fundamentale distincte.

Societatea evreiască clasică nu cuprindea țărani și, prin aceasta, se deosebește profund de societățile evreiești precedente din cele două centre, Palestina și Mesopotamia. Pentru noi, la ora actuală, este dificil de înțeles ce înseamnă un asemenea lucru. Trebuie să facem un efort pentru a ne reprezenta ce era iobăgia: enorma diferență între sat și oraș, de-a lungul acestei perioade, în privința nivelului de instruire elementară, ca să nu mai vorbim de cultură; libertatea incomparabil mai mare de care se bucura *orice mică minoritate nețărănească.* Dar dacă facem acest efort, ne vom da seama că pe toată durata perioadei "clasice", evreii, în ciuda persecuțiilor suferite, au făcut parte integrantă din clasele privilegiate. Istoriografia evreiască, mai ales cea în limba engleză, este înșelătoare în această privință, pentru că

tinde să sublinieze exclusiv sărăcia evreilor și discriminarea antievreiască. În unele momente, aceste fenomene au fost cât se poate de reale, dar cel mai sărac dintre meșteșugarii, negustorii ambulanți, intendenții sau funcționarii de birou evrei, trăia incomparabil mai bine decât un șerb, mai ales în țările Europei unde șerbia a persistat, într-o formă parțială sau deplină, până în secolul al XIX-lea: Prusia, Austria (inclusiv Ungaria), Polonia și teritoriile poloneze anexate de Rusia. Este un fapt a cărui importanță nu poate fi neglijată, că, înainte de începutul marilor migrații evreiești din timpurile moderne (spre 1880), marea majoritate a evreilor din lume trăia în aceste regiuni și că funcția lor socială cea mai importantă îndeplinită aici era să contribuie la oprimarea țăranilor în folosul nobilimii și al coroanei.

Pretutindeni iudaismul clasic a nutrit față de agricultură ca meserie și față de țărănime, privită ca o clasă socială, o ură și un dispreț mult mai puternic decât față de ceilalți gentili - o ură ce nu știu să aibă echivalent în celelalte societăți. Această atitudine sare în ochii oricui posedă o oarecare cunoaștere a literaturii idiș sau ebraice din secolele al XIX-lea și al XX-lea[59].

Cea mai mare a parte a socialiștilor evrei din Europa de răsărit (adică membri de partid, sau fracțiuni exclusiv sau majoritar evreiești) sunt vinovați pentru că nu au denunțat niciodată acest fapt; dealtminteri, mulți dintre ei erau contaminați de o atitudine antițărănească feroce, moștenită de la iudaismul clasic. În această privință, "socialiștii" sioniști

[59] Laureații Nobel, Bashevis Singer și Agnon pot fi dați ca exemple, dar am putea cita și pe alții, îndeosebi pe Bialik, poetul național de limbă ebraică. În celebrul său poem *Tatăl meu,* îl descrie pe cel care i-a dat viață, vânzând votcă țăranilor descriși ca niște animale. Acest poem foarte popular studiat in toate școlile israeliene, este unul dintre mijloacele de-a transmite și răspândi atitudinea antițărănească.

erau cu siguranță cei mai răi, dar nici alții, ca aceia din mișcarea Bund, nu erau cu nimic mai buni. Un exemplu tipic este opoziția lor față de crearea cooperativelor agricole, încurajată de clerul catolic, sub pretextul că o asemenea inițiativă era « un act de antisemitism ». Această atitudine nu a dispărut, așa cum o arată foarte clar opiniile rasiste susținute de numeroși "disidenți" evrei din URSS relativ la poporul rus - sau faptul că atâția socialiști evrei, cum ar fi Isaac Deutscher, neglijează examinarea acestui aspect din moștenirea lor. Toată propaganda rasistă pe tema pretinsei superiorități morale și intelectuale a evreilor (în care mulți socialiști evrei s-au distins în mod special), face casă bună cu o profundă indiferență față de suferințele acestei foarte mari părți a omenirii, grozav de asuprită în acești ultimi o mie de ani: țărănimea.

Societatea evreiască clasică depindea strâns de regi sau de nobilii investiți cu puteri regale. În capitolul următor vom vedea diferitele legi evreiești îndreptate împotiva gentililor, în special legile care poruncesc evreilor să-i insulte pe gentili și să se abțină de la orice elogiu adus acestora sau obiceiurilor lor. Aceste legi nu cunosc decât o singură excepție: când gentilul este un rege sau un potentat al locului (un "magnat", în ebraică *paritz,* în idiș *pooretz*). În acest caz, acestuia i se aduc laude, se fac rugăciuni pentru el, se manifestă supunere în fața lui, nu numai în cazul majorității treburilor civile, dar și în unele chestiuni religioase. După cum vom vedea, medicii evrei, cărora le este interzis să salveze viața unui gentil în zi de sabat, dimpotrivă, au ordin să facă tot ce le stă în puteri pentru a-i îngriji pe regi și pe cei puternici; printre alte motive, aceasta explică faptul că regi și nobili, papi și episcopi, au avut deseori în slujba lor medici evrei. Și nu numai medici, ci și colectori de impozite și de alte drepturi, sau (în Europa de est) administratori de domenii: dacă erau

evrei, se știa că vor face tot ce le va sta în putință pentru rege sau baron; nu se putea conta întotdeauna pe creștinii însărcinați cu această treabă. Statutul juridic al unei comunității evreiești din perioada iudaismului clasic se întemeia în mod firesc pe un "privilegiu" - cartă acordată de un rege sau prinț (sau, în Polonia de după secolul al XIV-lea, de un nobil puternic, un "magnat") și care garanta acestei comunități dreptul de autonomie, conferindu-le rabinilor dreptul de regență asupra celorlalți evrei. Un aspect capital al acestor privilegii, ce datau încă din vremea imperiului roman, este crearea unui clan al clerului evreiesc care, ca și clerul creștin în timpul evului mediu, *este scutit de plata impozitului către suveran,* în timp ce era autorizat să pună impozite în propriul folos asupra persoanelor aflate sub autoritatea sa, altfel spus asupra evreilor. De notat că acest acord între imperiul roman și rabini a fost încheiat cu cel puțin un secol înainte ca împăratul Constantin și urmașii săi să acorde clerului creștin privilegii asemănătoare.

Din preajma anului 200 d. Hr. până la începutul secolului al V-lea, situația juridică a evreilor pe toată întinderea imperiului a fost următoarea. Romanii au recunoscut un patriarh ereditar evreu, cu reședința la Tiberiada; au făcut din el un înalt demnitar al propriei lor ierarhii și îl considerau ca șef suprem al tuturor evreilor din imperiu[60]. În calitate de magistrat roman, acest patriarh era *vir illustris,* având același rang ca și consulii (înalți comandanți militari ai imperiului) și membrii consiliului împăratului; mai sus decât el în ierarhie nu era decât familia imperială. Fapt este că "Ilustrul Patriarh" (titlu care revine invariabil în

[60] O serie de legi, promulgate de Teodosiu al II-lea, (în special în 429) a pus capăt acestui acord, în ceea ce privea puterea centrală a patriarhatului evreu; dar au rămas în vigoare numeroase aranjamente cu caracter local.

decretele imperiale) avea întâietate față de guvernatorul roman din Palestina. Împăratul Teodosie I cel Mare, creștin fervent, a dispus executarea guvernatorului acestei provincii fiindcă îl insultase pe patriarh.

Prin aceleași acorduri, toți rabinii - care de acum înainte trebuiau să fie numiți de patriarh - au fost exonerați de cele mai înrobitoare impozite imperiale și au primit numeroase privilegii oficiale, cum era acela de a nu fi obligați să facă serviciu în consiliile municipale (care a fost, în consecință, și unul dintre primele privilegii acordate preoților creștini). Mai mult, patriarhul a dobândit și puterea de a pune impozite evreilor și de a le aplica amenzi, de a-i pedeapsi cu biciuirea sau de a ordona alte forme de sancționare. Patriarhii au folosit această putere pentru a înăbuși ereziile evreiești și (așa cum am văzut din Talmud) pentru a-i persecuta pe predicatorii evrei care îi acuzau că îi asupresc pe cei săraci în avantajul lor.

Tot în conformitate cu sursele evreiești, rabinii exonerați recurgeau la excomunicare (excluderea din comunitate) și la alte mijloace aflate la dispoziția lor, pentru a spori hegemonia religioasă a patriarhului. Alte documente (în general neevreiești) descriu ura și disprețul exprimate de poporul de rând din Palestina (țărani și săracii din orașe) la adresa acestor rabini, dispreț pe care aceștia din urmă îl priveau cordial, taxându-i drept "ignoranți". Acest fapt nu a împiedicat să se mențină acea stare de lucruri tipic colonială, ea fiind susținută de puterea imperială romană.

Aranjamente asemănătoare au existat în țările diasporei, pe toată durata iudaismului clasic, dar cu efecte sociale diferite, în funcție de importanța comunităților evreiești. În țările unde evreii erau puțin numeroși, diferențierea socială era slab resimțită în sânul comunității, care cuprindea în principal bogătași și membri ai clasei mijlocii, în cea mai mare parte

îndoctrinați în cultura rabinic-talmudică. Dar în țările în care populația evreiască a crescut și a început să cuprindă o proporție importantă de săraci, diferențierea descrisă mai sus a reapărut; și iarăși s-au văzut rabinii, uniți cu evreii bogați, asuprindu-i pe cei slabi în interesul lor propriu și cel al statului - adică al Coroanei și al nobilimii.

Acesta este cazul special al Poloniei. înainte de 1795. Situația specifică a evreilor polonezi va fi descrisă mai jos în linii mari. Ceea ce este important de semnalat aici este că formarea unei mari comunități evreiești în această țară a dat naștere, începând cu secolul al XVIII-lea și până la sfârșitul secolului al XIX-lea, unei profunde divizări între clasa superioară a rabinilor și a celor bogați și masele evreiești poloneze. Cât timp "comunitatea" evreiască a avut putere asupra membrilor săi, revoltele dezmoșteniților, care suportau cea mai mare parte a impozitelor, au fost înăbușite în fașă, prin efectul combinat al forței brute (a organelor "autonomiei" evreiești) și al sancțiunii religioase.

Din toate aceste motive, rabinii au fost, pe toată durata perioadei "clasice" (ca și în epoca modernă), sprijinitorii cei mai credincioși, pentru a nu spune zeloși, ai puterii; iar cu cât un regim era mai reacționar, cu atât putea conta mai mult pe ajutorul lor.

Societatea iudaismului clasic este în totală opoziție cu societatea neevreiască înconjurătoare,cu excepția regelui (sau a nobililor care ajung la conducerea statului). Acest aspect este amplu ilustrat în capitolul 5.

Privite împreună, aceste trei caracteristici sociale fundamentale și consecințele lor ne permit deja să explicăm o bună parte a istoriei comunităților evreiești "clasice", atât din lumea creștină cât și din cea musulmană.

Poziția evreilor este deosebit de favorabilă în țările dominate de regimuri autoritare, care și-au păstrat caracterul feudal și în care nu începuse încă să se dezvolte o conștiință națională elementară. Este încă și mai favorabilă în țări precum Polonia dinainte de 1795 sau în regatele iberice înainte de jumătatea secolului al XV-lea, unde formarea unei monarhii feudale puternice, cu o bază națională, a fost momentan sau definitiv frânată. De fapt, iudaismul clasic a înflorit cel mai bine sub regimurile de forță care erau rupte de aproape toate clasele societății; în aceste regimuri evreii îndeplinesc unele funcții ale clasei de mijloc - dar cu un statut de veșnică dependență. Din această cauză, ei se izbesc nu numai de opoziția țărănimii (opoziție neglijabilă, exceptând rarele revolte populare) dar, mai ales, de cea a burgheziei neevreiești (care, în Europa, era atunci clasa în ascensiune) și a clerului de rang inferior; în schimb sunt protejați de clerul înalt și de nobilime. Dimpotrivă, în țările în care, fiind înlăturată anarhia feudală, nobilimea se unește cu regele (și cu cel puțin o parte a burgheziei) pentru a guverna statul, care dobândește o formă națională sau proto-națională, poziția evreilor este periclitată

Această schemă generală, valabilă la fel de bine atât pentru țările musulmane cât și pentru cele creștine, va fi acum ilustrată pe scurt prin câteva exemple.

Anglia, Franța și Italia

Prima perioadă a stabilirii evreilor în Anglia a durat foarte puțin și a coincis cu formarea monarhiei feudale naționale engleze, din care cauză această țară oferă, poate, cea mai bună ilustrare a schemei prezentate. Evreii au fost aduși dincolo de Canalul Mânecii de Wilhem Cuceritorul, ca membri ai clasei conducătoare normande francofone, special

însărcinați să acorde împrumuturi seniorilor englezi, atât clerici cât și laici, care altfel ar fi fost incapabili să-și achite redevențele către rege (Wilhem copleșise țara cu impozite și le storcea cu o asprime necunoscută până atunci de celelalte monarhii europene). Cel mai mare protector regal al evreilor a fost Henric al II-lea. Marea Cartă a marcat începutul declinului lor care s-a accentuat după revolta baronilor împotriva lui Henric al II-lea. Rezolvarea provizorie a conflictului de către Eduard I, prin instituirea camerei comunelor și a unui sistem de impunere "ordinar" și fix, a avut drept corolar expulzarea evreilor.

Tot așa, în Franța, evreii au prosperat în secolele al XI-lea și al XII-lea, în timpul formării puternicelor principate feudale, printre care și domeniul regal, cu cel mai mare protector al lor, din dinastia Capețienilor, Ludovic al VII-lea cel Tânăr, un sincer creștin. În vremea aceea evreii din Franța erau cavaleri (în ebraică *parashim*) și cea mai înaltă autoritate a lor în această țară, Rabbenu Tam, le amintea că trebuie să vegheze asupra valorii acestui titlu: dacă un senior le propunea să vină și să se stabilească în fieful său, trebuia ca ei să fie preocupați de obținerea acelorași privilegii de care se bucurau cavalerii francezi. Declinul a început cu Filip-August, primul artizan al alianței politice și militare a coroanei cu forța în creștere a comunelor; se precipită sub Filip cel Frumos, care convoacă primele stări generale (în 1302) pentru a-și asigura sprijinul acestora împotriva papei; și se încheie prin expulzarea evreilor din întreaga Franță - o măsură direct legată de consolidarea regimului fiscal și de afirmarea caracterului național al monarhiei.

Același lucru se poate spune și despre celelalte țări din Europa în care, în acea epocă, trăiau evrei. Voi reveni asupra cazului Spaniei creștine și al Poloniei. În Italia, unde multe orașe erau republici, observăm, în mod obișnuit, aceeași

evoluție. Evreii au prosperat mai ales în statele papale și în regatele gemene ale Siciliei și Neapolelui (până la expulzarea lor, din ordinul Spaniei, în jurul anului 1500), ca și în enclavele feudale ale Piemontului. În schimb în marile cetăți comerciale independente, cum era Florența, erau puțini și rolul lor social era neglijabil.

Lumea musulmană

Aceeași schemă generală se aplică și comunităților evreiești care trăiau în epoca clasică în țările musulmane, cu importanta excepție că expulzarea evreilor - măsură contrară legii islamice - era un fenomen practic necunoscut aici. (O asemenea măsură nu este nici ordonată nici interzisă de dreptul canonic catolic din evul mediu).

În țările musulmane, comunitățile evreiești au cunoscut o Epocă de Aur celebră (dar mai puțin strălucită dacă avem în vedere implicațiile sale sociale) sub regimuri profund rupte de marea majoritate a populațiilor dominate, regimuri care își impuneau puterea numai prin forța brută și printr-o armată de mercenari. Pentru aceasta cel mai bun exemplu este Spania musulmană, în care adevărata Epocă de Aur evreiască (înflorirea poeziei, a gramaticii, a filosofiei ebraice) a început exact odată cu prăbușirea califatului omeyyad al Spaniei, după moartea suveranului de fapt, care era ministrul Al-Mansur, în 1002, și apariția unui număr mare de regate *ta'ifa* ("facțiuni"), toate bazate pe violență. Ascensiunea faimosului comandant general și prim-ministru evreu al regatului Grenadei, Samuel Conducătorul (Shmu' el Hannagid, mort în 1052), care a fost și unul dintre cei mai mari poeți evrei din toate timpurile, s-a întemeiat în principal pe faptul că regatul pe care îl slujea nu

era decât o tiranie exercitată de o armată berberă, relativ mică, asupra populației arabofone. O situație asemănătoare s-a petrecut în celelalte regate hispano-arabe *ta'ifa*. Dar poziția evreilor a început să apună în mod clar odată cu înscăunarea Almoravizilor (1086-1090) și a devenit foarte nesigură sub regimul puternic și în același timp popular al lui Almohades (după1147); datorită persecuțiilor, evreii emigrară atunci spre regatele creștine din Spania, unde puterea regilor era încă foarte slabă.

Observații asemănătoare se pot face referitor la statele din orientul musulman. Primul stat în care comunitatea evreiască a dobândit o poziție politică importantă a fost imperiul Fatimizilor, mai ales după cucerirea Egiptului în 969 - și aceasta, pentru că se întemeia pe dominația unei minorități religioase (șiiți ismailieni). Același fenomen avea loc în imperiile selgiucide - care se sprijineau pe armate de tip feudal, pe mercenari și, tot mai mult, odată cu timpul, pe miliții de sclavi (mameluci) - și în statele care le-au succedat. Favorurile acordate de Saladin comunităților .evreiești - mai întâi în Egipt, apoi în tot imperiul său - nu au fost numai efectul unor reale calități personale de toleranță, milă și profundă înțelepciune politică; ele țineau și de faptul că el (Saladin) pusese mâna pe putere prin rebeliune și uzurpare, folosindu-se de mercenari de curând sosiți în Egipt, al căror comandant era, pentru a răsturna dinastia pe care ar fi trebuit să o slujească așa cum făcuseră tatăl și unchiul său.

Dar poate că cel mai bun exemplu izvorât din lumea musulmană este Imperiul otoman unde, mai ales în zilele lui de glorie, în secolul al XVI-lea, evreii s-au bucurat de o situație fără pereche în Orient de la căderea vechiului imperiu al perșilor[61]. După cum se știe, regimul otoman s-a bazat la

[61] Alt exemplu caracteristic, poate: imperiul part (până la 225 d.Hr.), dar nu se știu destule despre acest subiect - decât că instaurarea

începuturile sale pe excluderea aproape totală a turcilor înșiși (ca să nu mai vorbim de ceilalți musulmani prin naștere) din marile funcții politice și din "nucleul dur" al armatei, ienicerii - aceste două componente ale statului fiind alcătuite din sclavi născuți creștini, aparținând sultanului, ridicați din prima copilărie și crescuți în școli speciale. Până la sfârșitul secolului al XVI-lea, nici un turc născut liber nu putea deveni ienicer sau să ocupe un post în administrație. Într-un asemenea regim, rolul evreilor, în sfera lor, era echivalent cu cel pe care îl aveau ienicerii în propria lor sferă. Astfel, cu cât regimul se îndepărta din punct de vedere politic de propriile popoare, cu atât mai bună era poziția evreilor. Aceasta a început să decadă atunci când turcii înșiși (ca și alte popoare musulmane, cum ar fi albanezii), au fost admiși în clasa dominantă. Dar acest declin nu a fost deloc vertiginos, fiindcă imperiul otoman continua, ca și înainte, să fie un regim arbitrar și nu unul național. Acest aspect este foarte important, după părerea mea, pentru că situația relativ bună pe care au avut-o evreii în lumea Islamului în general, și în unele regimuri musulmane în special, este folosită ca argument de numeroși propagandiști palestinieni și din alte țări arabe - ceea ce denotă, poate, bune intenții dar și o profundă ignoranță. În primul rând, aceștia generalizează și reduc chestiuni serioase, politice și istorice, la simple sloganuri. Să admitem că poziția evreilor era, *în medie*, mult mai bună la musulmani decât la creștini: important este și să vedem *sub ce fel de regimuri* s-a îmbunătățit sau s-a înrăutățit. Am văzut unde duce răspunsul la această întrebare.

Dar, al doilea aspect, mult mai important într-un stat premodern, o "poziție mai bună" a comunității evreiești atrăgea în mod obișnuit o consolidare a tiraniei exercitate de

imperiului național persan al Sassanizilor a fost însoțită de declinul imediat al poziției evreilor.

rabini, în sânul acestei comunități, asupra celorlalți evrei. Să dăm un exemplu: cu siguranță, Saladin este o personalitate care, ținând cont de epocă, inspiră un profund respect. Dar în ce mă privește, eu nu uit că, acordând privilegii bine consolidate comunităților evreiești din Egipt și făcând din Maimonide "căpetenia" lor (*Nagid*), a lăsat frâu liber rabinilor care au profitat imediat pentru a-i persecuta cu cruzime pe "păcătoșii" evrei. Astfel, "preoților" evrei (adică presupușii descendenți ai preoților din vechime care slujeau în Templu) li se interzice nu numai să se căsătorească cu prostituate[62], dar și cu femei divorțate. Or, în timpul perioadei "anarhice" a ultimilor suverani fatimizi (aproximativ între 1130-1180), această interdicție, care, de altfel, a creat întotdeauna probleme, fusese încălcată de așa-zișii preoți: o parte dintre ei, în ciuda legii iudaice, erau căsătoriți cu evreice divorțate prin judecata tribunalelor islamice (care, formal, sunt abilitate să căsătorească sau să divorțeze nemusulmani). Cea mai mare "toleranță față de evrei" instituită de Saladin după preluarea puterii, i-a permis lui Maimonide să ordone tribunalelor rabinice din Egipt să-i aresteze pe toți evreii care făcuseră astfel de căsătorii interzise și să-i biciuiască, exceptând cazul când aceștia "acceptau" să divorțeze de soțiile lor[63]. În imperiul otoman, de asemenea, atribuțiile tribunalelor rabinice erau foarte întinse și, în consecință, extrem de dăunătoare. Pe scurt, poziția evreilor în țările musulmane de altădată nu

[62] Din această cauză, le este de asemenea interzis să se căsătorească fie și cu o femeie convertită la iudaism, fiindcă Halakhah stabilește ca principiu că orice femeie neevreică este o prostituată.

[63] Excluzând excepțiile, o căsătorie interzisă nu devine nulă numai din atât! Pentru a fi desfăcută, este necesar divorțul. Divorțul este în mod formal un act de voință din partea soțului, dar în unele împrejurări, tribunalul rabinic poate să-l constrângă "să vrea" (*kofin oto 'ad sheyyomar rotzeh ani*).

trebuie să fie în nici un caz utilizată ca argument politic în contextele actuale (sau viitoare).

Spania creștină

Am lăsat la urmă cazul celor două țări în care poziția comunității evreiești și dezvoltarea internă a iudaismului clasic au fost cele mai importante: Spania creștină[64] (sau, mai exact, Peninsula Iberică, inclusiv Portugalia) și Polonia înainte de 1795.

Până în secolul al XIX-lea, niciodată și nicăieri (poate numai în unele *ta'ifa* și sub Fatimizi) evreii nu au ajuns la o poziție politică mai înaltă decât în regatele creștine din Spania. O întreagă epocă, evreii au fost marii bancheri ai regilor Castiliei, perceptori de impozite provinciale și generale, diplomați (reprezentându-l pe rege la alte curți, atât creștine cât și musulmane, chiar și dincolo de hotarele Spaniei), curteni și consilieri ai suveranului și ai granzilor. Și în nici o altă țară, exceptând Polonia, comunitatea evreiască nu a exercitat atâtea puteri judiciare asupra evreilor - inclusiv cea de a-i condamna la moarte - și nu s-a folosit de acestea într-o atât de mare măsură și în mod public. Începând cu secolul al XI-lea, în Castilia, autoritățile evreiești s-au dezlănțuit împotriva sectei eretice a caraiților, biciuiți până când își dădeau duhul. Femeilor evreice care trăiau în concubinaj cu un gentil li se tăia nasul de către rabini: « își va pierde frumusețea, explicau ei, și astfel amantul va ajunge să o urască ». Evreilor care își permiteau să atace un judecător

[64] Epoca de Aur evreiască din Spania musulmană (1002-1147) a dat cu siguranță rezultate strălucite, dar acestea nu au fost de durată. Astfel, comorile poeziei ebraice din această perioadă au fost repede uitate de evrei, care nu le-au redescoperit decât în secolul al XIX-lea și al XX-lea.

rabinic li se tăiau mâinile. Adulterinii erau aruncați în închisoare după ce erau trecuți prin gloata evreimii, sub oprobriu și lovituri. În cazul disputelor religioase, participanții bănuiți de erezie erau condamnați să li se taie limba.

Din punct de vedere istoric, toate aceste comportamente erau legate de anarhia feudală și de încercările câtorva regi "puternici" de a domni prin violență, disprețuind instituțiile parlamentare, Cortesul, care exista deja. În această luptă, evreii au avut un rol foarte important, nu numai prin influența lor financiară și politică, dar și datorită puterii lor militare (cel puțin în cel mai important regat, Castilia). Un exemplu este de ajuns: în Castilia, atât proasta guvernare cât și influența politică evreiască au atins apogeul sub Pedro I, supranumit pe bună dreptate Cel Crud. Comunitățile evreiești din Toledo, Burgos și din alte numeroase cetăți i-au slujit ca garnizoane în timpul îndelungatului război civil, pe care l-a și pierdut, împotriva fratelui său vitreg Henri de Transtamara (Henri al II-lea, 1369-1379)[65]. Același Pedro I le-a acordat evreilor din Castilia dreptul de a institui o inchiziție în tot regatul împotriva tuturor evreilor neortodocși, cu mai bine de o sută de ani înainte de înființarea Sfintei Inchiziții catolice.

Ca și în celelalte țări ale Europei occidentale, lenta apariție a conștiinței naționale, care înmugurește sub dinastia Transtamara și, după multe oscilații, se impune definitiv sub Ferdinand și Isabela, este însoțită mai întâi de un declin al poziției evreilor, apoi de mișcări populare și de presiuni îndreptate împotriva lor și, în sfârșit, de expulzarea lor. În ansamblu, evreii au fost apărați de nobilime și de clerul înalt.

[65] În timpul acestui război, Henri de Transtamara a făcut apel la sentimentele antievreiești, deși mama sa, Eleonora de Guzman, era în parte de origine evreiască (Spania este singura țară în care marii nobili se aliau prin căsătorie cu evrei). După victorie, și el i-a folosit pe evrei în cele mai înalte funcții financiare.

Numai gradele inferioare ale Bisericii, în special Ordinele cerșetorilor, legate direct de viața poporului de rând le erau ostile. Marii inamici ai evreilor, Torquemada și cardinalul Ximenes, au fost și marii reformatori ai bisericii Spaniei, care i-au micșorat corupția și au făcut-o să renunțe la apărarea aristocrației feudale și să slujească monarhia.

Polonia

Vechea Polonie dinainte de 1795 - republică feudală cu o regalitate electivă - este exemplul opus. Aceasta demonstrează că, înainte de întemeierea statului modern, poziția socială evreilor a fost mai importantă, iar autonomia lor internă mai mare, sub un regim complet retrograd, ca să nu spunem degenerat.

Din numeroase cauze, Polonia medievală nu a urmat aceeași evoluție ca țări cum sunt Anglia sau Franța. O monarhie puternică, de tip feudal - fără cea mai mică reprezentare parlamentară - nu s-a constituit aici decât în secolul al XIV-lea, îndeosebi sub Cazimir cel Mare (1333-1370). Imediat după moartea sa, schimbările de dinastie și alți factori au dus la o creștere rapidă a puterii magnaților, apoi, prin ei, și cea a micii nobilimi. În 1572, regele nu era decât un figurant și toate stările sociale, în afară de nobilime, erau excluse din viața politică. În cursul celor două secole care au urmat, absența guvernării a dus la o anarhie declarată - până într-atât încât orice hotărâre a justiției privitoare la un nobil nu era altceva decât autorizația legală de a porni un război privat pentru a impune această decizie (nu exista nici un alt mijloc de a o aplica); în secolul al XVIII-lea, neînțelegerile dintre marile familii erau reglementate prin bătălii la care luau parte trupe de câteva zeci de mii de oameni, mult superioare forței armate oficiale derizorii a Republicii.

În această istorie ţăranul polonez (liber până în evul mediu târziu) a fost redus la şerbie, şerbie greu de deosebit de sclavie şi care, cu siguranţă, era cea mai rea din Europa. Dorinţa nobililor din ţările vecine de a avea asupra ţăranilor lor aceeaşi putere ca şi *panul* polonez (putere care cuprindea dreptul de viaţă şi de moarte, fără posibilitate de apel), a contribuit la extinderea teritorială a Poloniei. În teritoriile "orientale" ale Poloniei (Bielorusia şi Ucraina), locuite şi cultivate de ţărani recent aserviţi, situaţia era şi mai grea decât oriunde[66].

Se pare că un mic număr de evrei trăia în Polonia (ocupând aici poziţii importante) încă de la întemeierea statului. Emigrarea evreiască la scară mare către această ţară a început în secolul al XIII-lea şi a luat amploare sub Cazimir cel Mare, acest fenomen datorându-se declinului situaţiei evreilor în Europa occidentală şi apoi în cea centrală. Nu se ştie mare lucru despre evreii polonezi în această perioadă. Dar odată cu slăbirea puterii monarhice în secolul al XVI-lea - în special sub Sigismund I cel Bătrân (1506-1548) şi sub fiul său Sigismund al II-lea August (1548-1572) - comunitatea evreiască a cunoscut o bruscă evoluţie politică şi socială care a mers mână în mână, ca de obicei, cu o mult mai mare autonomie. În acea perioadă evreii din Polonia s-au văzut investiţi cu cele mai mari privilegii şi, îndeosebi, a fost creat faimosul Consiliu al celor patru Ţări, organism evreiesc autonom, înzestrat cu puteri politice şi juridice foarte întinse asupra tuturor evreilor din cele patru mari diviziuni ale

[66] Până în secolul al XVIII-lea, situaţia şerbilor în Polonia a fost, după părerea generală, încă şi mai grea decât în Rusia. În cursul acestui secol, unele aspecte ale iobăgiei în Rusia, de pildă vânzările publice de şerbi, au fost mai rele decât în Polonia, dar Ţarul (guvernul său) îşi păstra unele puteri asupra ţăranilor aserviţi, în special pe cel de a-i înrola în armata imperială.

Poloniei. Una dintre principalele sale funcţii era să strângă din toată ţara impozitele evreilor; Consiliul prelua o parte din suma încasată pentru uzul său şi al comunităţilor evreieşti locale, şi vărsa restul tezaurului polonez.

Care a fost rolul social al comunităţii evreieşti poloneze de la începutul secolului al XVI-lea şi până la 1795? Puterea monarhică, tot mai inexistentă, a încetat să influenţeze soarta evreilor iar aceştia au căzut foarte repede sub puterea aristocraţiei - fapt care a avut consecinţe durabile şi tragice pentru evrei şi totodată pentru poporul polonez de rând. În întreaga republică, nobilii s-au folosit de evrei pentru a submina puterea comercială, şi aşa destul de slabă, a oraşelor regale. În Polonia - caz unic în ţările Europei occidentale - bunurile aparţinând nobililor în oraşe, chiar şi cele ale regelui, nu cădeau sub incidenţa legilor municipale şi a regulamentelor meseriilor. În cea mai mare parte a cazurilor, nobilii îi aduceau aici pe protejaţii lor evrei, ceea ce provoca neîncetate conflicte. Din ele, evreii ieşeau de regulă "victorioşi", în aşa fel că oraşele nu reuşeau nici să-i facă să se supună legii şi nici să-i expulzeze; dar, tot de regulă, un oarecare număr dintre ei erau omorâţi, iar bunurile lor prădate în cursul răzmeriţelor populare. Seniorii, totuşi, aveau socotelile lor. Efecte asemănătoare dacă nu chiar mai grave au rezultat din folosirea frecventă a evreilor ca oameni de afaceri ai nobilimii şi, ca atare, scutiţi de cea mai mare parte a concesiunilor şi tarifelor vamale poloneze, în detrimentul burgheziei autohtone.

Dar cea mai rea situaţie a fost aceea care a apărut în provinciile orientale ale Poloniei - adică, aproximativ, în regiunile aflate la est de frontiera sa actuală, inclusiv aproape toată Ucraina, până la linia de separare lingvistică de limba

rusă*. (Înainte de 1667, aceste hotare orientale se întindeau mult la răsărit de Nipru; Poltava, de exemplu, făcea parte din Polonia). În aceste vaste teritorii nu existau nici măcar cu numele orașe regale. Orașele fuseseră întemeiate de seniori și le aparțineau - iar ele erau populate aproape în exclusivitate de evrei. Până în 1393, populația din numeroase orașe poloneze aflate la est de Bug era încă în proporție de 90% evreiască și acest fenomen demografic devenea și mai pronunțat în lungul fâșiei de teritoriu anexat de Rusia imperială de la Polonia, pe care administrația țaristă o definise drept "zonă de sedentarizare evreiască"**.

În afara orașelor, foarte mulți evrei, în toată Polonia, dar mai ales în partea de est, erau folosiți în funcții care făceau din ei superiorii și asupritorii direcți ai țărănimii aservite: erau vechili (administratori de domenii, investiți de senior cu depline puteri de constrângere); arendași ai unor privilegii feudale, ca exploatarea morii sau a banalului cuptor de pâine, a distileriilor de alcool și a crâșmelor (ceea ce implica dreptul de a scotoci casele țăranilor cu arma în mână, în căutarea alambicurilor clandestine); sau colectori ai tuturor redevențelor imaginabile. Pe scurt, în Polonia orientală, în timpul dominației seniorilor (și a Bisericii feudale, ieșită exclusiv din rândurile nobilimii), evreii erau în același timp *exploatatorii direcți ai țărănimii* și aproape singurii orășeni.

Desigur, cea mai mare parte din ceea ce strângeau de la mujici ajungea, într-un fel sau altul, în buzunarele seniorilor.

---

* sau, pentru exactitate, cu rusă-mare, pentru a o distinge de mica-rusă (ucraineană) și de bielorusă

** Autorul folosește expresia primită din engleză de *Jewish Pale*, care înseamnă mai degrabă "regiune de jurisdicție evreiască". Mulți autori francofoni scriu "zonă de rezidență", dar cuvântul rusesc, *osedlost'*, înseamnă "mod de viață sedentar", "sedentarizare" (așa cum regimurile staliniste voiau să-i sedentarizeze pe țigani) (N.T. din lb. engleză).

Cu siguranță, evreii erau ei înșiși asupriți și subjugați; iar istoria a consemnat numeroase exemple izbitoare ale încercărilor și umilințelor la care acești "nobili de țară" îi supuneau pe evreii "lor". Dar, așa cum am remarcat, țăranii sufereau o asuprire încă și mai cruntă sub *dubla* tiranie a proprietarilor de terenuri și a evreilor; și ne este permis să presupunem că aceștia din urmă făceau să apese asupra lor întreaga povară a legilor religioase evreiești cu privire la gentili (exceptând, desigur, perioadele de revoltă țărănească). Cum vom vedea în capitolul următor, aplicarea acestor legi este suspendată sau amânată în cazul în care apărea teama că ele ar putea trezi o anumită ostilitate care ar deveni periculoasă pentru evrei; dar sentimentele țăranilor nu contau în ochii administratorului evreu, cât timp avea ca pavăză "pacea" asigurată de un mare senior.

Această stare de lucruri a durat până la înființarea statului modern, altfel spus mult după dezmembrarea și "dispariția" Poloniei. Aceasta a fost așadar singura țară mare din Occident care nu i-a expulzat niciodată pe evreii "săi". O nouă clasă mijlocie nu se putea dezvolta dintr-o țărănime total aservită; iar prima burghezie, izolată în câteva orașe și puțin activă pe tărâm comercial, nu reprezenta o forță. Pretutindeni lucrurile nu încetau să se înrăutățească, fără însă ca aceasta să provoace vreo încercare de schimbare.

Condițiile existente în sânul comunității evreiești au urmat, de asemenea, un curs retrograd. În perioada cuprinsă între 1500-1795, una dintre cele mai infestate de superstiții din istoria iudaismului, comunitatea evreiască poloneză le-a întrecut pe toate celelalte la acest capitol și la cel al fanatismului. Puterile considerabile ale autonomiei evreiești au fost folosite tot mai mult pentru a înăbuși orice gândire originală sau novatoare, pentru a apăra și încuraja cea mai nerușinată exploatare a evreilor săraci de către evreii bogați

uniți cu rabinii, și pentru a justifica de ce evreii țineau partea aristocrației asuprindu-i pe țărani. Pentru această țară nu exista nici o ieșire, decât o emancipare adusă din afară.

Polonia înainte de 1795, în care rolul *social* al evreilor a fost mai important decât oriunde altundeva, ilustrează mai bine decât în orice altă țară falimentul iudaismului clasic.

Persecuțiile împotriva evreilor

În toată perioada iudaismului clasic, evreii au fost deseori supuși persecuțiilor[67] - și acest fapt este folosit acum ca "argument" principal de apologeții religiei iudaice, cu legile sale împotriva gentililor, și mai ales de către apologeții sionismului. Evident, exterminarea nazistă a cinci până la șase milioane de evrei europeni este văzută ca o încoronare a acestei argumentări. Avem nevoie, așadar, să vedem ce au fost aceste persecuții și care este imaginea lor actuală. Cu atât mai mult cu cât descendenții evreilor din Polonia dinainte de 1795 (numiți frecvent "evrei din răsărit", în opoziție cu evreii din aria de cultură germană de la începutul secolului al XIX-lea, care includea teritoriile actuale ale Austriei, Boemiei și Moraviei) sunt principalii deținători ai puterii politice atât în Israel, cât și în comunitățile evreiești din Statele Unite și din alte țări anglofone; trecutul lor, istoria lor (pe care tocmai am evocat-o în linii mari) fac ca acest mod de gândire să fie, în

[67] În timpul perioadei precedente, dimpotrivă, persecuțiile antievreiești erau rare. Este cazul Imperiului roman, chiar și atunci când izbucneau puternice revolte evreiești. Gibbon are dreptate când laudă toleranța lui Antonin cel Pios (și a lui Marc Aureliu) față de evrei, la scurtă vreme după marea răscoală a lui Bar-Kokhba (132-135)

cazul lor, extrem de bine înrădăcinat, mult mai mult decât la ceilalți evrei.

Este bine ca, de la început, să stabilim clar deosebirea între persecuțiile din perioada "clasică" și exterminarea nazistă. Acelea erau mișcări populare, venite de jos, în timp ce aceasta din urmă a fost inspirată, organizată și pusă în practică de conducătorii unui stat, altfel spus de sus. O astfel de exterminare organizată chiar de stat este un fapt excepțional în istorie; nu putem cita decât vreo câteva exemple asemănătoare (genocidul tasmanienilor și al mai multor alte popoare din fostele colonii, de pildă). Mai mult, naziștii căutau să nimicească și alte popoare: țiganii au fost suprimați în același fel ca și evreii, iar exterminarea slavilor era "pe calea cea bună", prin masacrarea sistematică a milioanelor de civili și de prizonieri de război. Totuși, persecuțiile antievreiești din perioada "clasică", recidivate și generalizate în numeroase țări, constituie punctul de referință al oamenilor politici sioniști, scuza pe care o invocă pentru a-i persecuta la rândul lor pe palestinieni și argumentul suprem al apărătorilor iudaismului în general.

Este deci necesar să reamintim că în timpul celor mai aspre persecuții, altfel spus cele care duceau la masacre, sferele dominante - împăratul și papa, regii, înalta nobilime și clerul înalt, ca și marea burgheziei din orașele libere - au fost întotdeauna alături de evrei. Dușmanii celor din urmă se ridicau din rândul celor mai asuprite și exploatate clase și din grupările care le erau apropiate în viața zilnică și aveau interese asemănătoare - călugării din ordinele cerșetorilor, de exemplu. Sigur că, în cea mai mare parte a cazurilor (dar, după părerea mea, nu în toate) "mai marii" epocii interveneau pentru a-i proteja nu din umanism și nici în virtutea vreunei simpatii deosebite - ci, ca toate clasele conducătoare, din rațiuni care exprimau, mai mult sau mai puțin direct, propriile

lor interese: dacă proclamau apărarea "ordinii" şi utilitatea evreilor în cadrul acesteia, o făceau fiindcă erau însufleţite în primul rând de ura faţă de clasele de jos şi de teama de a vedea răzmeriţele contra evreilor transformându-se în revoltă populară generalizată. Fapt este că totuşi aceştia erau protejaţi de cei puternici[68]. De aceea masacrarea evreilor în perioada "clasică" a avut loc întotdeauna în cursul răscoalelor ţărăneşti sau al altor mişcări populare, când statul, dintr-o cauză sau alta, era redus la neputinţă. Acest lucru este adevărat chiar şi în cazul Rusiei, în parte excepţional. Guvernarea ţaristă, prin intermediul poliţiei sale secrete, a provocat efectiv pogromuri - dar numai în momentele în care era profund zdruncinată (după asasinarea lui Alexandru al II-lea, în 1881 şi apoi exact înainte şi după revoluţia din 1905); şi avea grijă, chiar şi atunci, să prevină orice exagerare. În schimb, când era la apogeul forţei sale - de pildă sub Nicolae I sau în timpul celei de-a doua părţi a domniei lui Alexandru al II-lea, după zdrobirea opoziţiei - regimul nu tolera pogromurile (când totuşi el consolida discriminarea *juridică* împotriva evreilor).

Această regulă este într-adevăr generală, ea se verifică pentru toate masacrările de evrei în Europa creştină. În timpul primei cruciade, nu armatele personale ale cavalerilor i-au

[68] Insist asupra acestor fapte - care apar cu claritate de îndată ce studiem oricare explozie antievreiască - fiindcă, astăzi, sunt neglijate în mod curent în lucrările de istorie destinate marelui public. Onorabilă excepţie: cartea lui Hugh Trevor -Roper, *The Rise of Christian Europe*, Thames and Hudson, Londra, 1965, p. 173-174. Trevor-Roper este şi unul dintre puţinii istorici moderni care semnalează că evreii au fost timp îndelungat principalii traficanţi de sclavi între Europa medievală (creştină şi păgână) şi lumea musulmană (ibidem, p. 92-93). Pentru a favoriza această grozăvie, pe care nici vorbă să o dezbatem aici, Maimonide i-a autorizat pe evrei, în numele religiei lor, să ridice copiii goimilor ca să-i vândă; avizul lui nu a rămas doar literă moartă; de altfel, acesta oglindea, fără îndoială, o practică deja răspândită în epocă.

atacat pe evrei, ci hoardele populare, formate aproape în exclusivitate din ţărani şi nevoiaşi, porniţi spontan sub toiagul lui Petre Eremitul. În toate cetăţile unde năvăleau, episcopii şi reprezentanţii împăratului li s-au opus şi s-au străduit, deseori zadarnic, să-i protejeze pe evrei[69]. Răzmeriţele antievreieşti din Anglia, în timpul celei de-a treia cruciade, au reprezentat un aspect al mişcării populare împotriva funcţionarilor regali, şi răsculaţii au fost pedepsiţi de Richard-Inimă de Leu. Masacrarea evreilor în timpul marilor epidemii de ciumă s-a făcut împotriva cererilor clare şi răspicate ale papei, ale împăratului, ale episcopilor şi ale prinţilor germani. În oraşele libere, de pildă la Strasburg, aceste omoruri au fost, de regulă, efectul direct al unei revoluţii locale care lua sfârşit prin răsturnarea consiliului municipal oligarhic, care îi proteja pe evrei - şi prin înlocuirea acestuia cu o administraţie mai populară. Marile masacre ale evreilor din 1391 în Spania au avut loc în timpul unei regenţe slabe şi într-un moment în care papalitatea, divizată de marea schismă a Occidentului, era incapabilă să-i ţină în frâu pe călugării cerşetori.

Poate că cel mai frapant exemplu este dat de marele pogrom comis în 1648 în Ucraina, în timpul revoltei lui Hmielniţki - revoltă a ofiţerilor cazaci care s-a transformat cu iuţeală într-o răscoală generală a iobăgiei. « Cei lipsiţi de privilegii, supuşii, ucrainienii, ortodocşii (persecutaţi de biserica poloneză, catolică), s-au răsculat împotriva stăpânilor lor, catolicii polonezi, şi i-au atacat pe sprijinitorii acestor stăpâni: clerul şi evreii[70] ». Această insurecţie, tipic

[69] Găsim exemple în acest sens în oricare istorie a cruciadelor. A se vedea în special S. Runciman, *A History Of the Crusades*, vol I, cartea 3, cap. 1, "Cruciada germană". Zdrobirea acestei cruciade populare de către armata ungară "le-a părut celor mai mulţi creştini ca o dreaptă pedeapsă a Cerului pentru uciderea evreilor".

[70] John Stoye, *Europe Unfolding 1648-88*, Londra, p. 46.

țărănească, împotriva unei asupriri duse la limitele sale extreme, insurecție însoțită nu numai de masacre comise de răsculați, dar și de atrocități încă și mai înfiorătoare comise de "contra-teroarea" exercitată de trupele particulare ale magnaților polonezi[71], a rămas până astăzi emblematică în conștiința evreilor est-europeni - totuși, nu ca o revoltă țărănească, o revoltă a asupriților, a unor adevărați damnați ai pământului, nici ca o răzbunare împotriva *tuturor* josnicilor slujitori ai nobilimii poloneze, ci ca un act de antisemitism gratuit, îndreptat pur și simplu contra evreilor. De fapt, voturile reprezentanților ucrainieni la ONU* și, într-o manieră mai generală, politica sovietică în Orientul Mijlociu au fost explicate deseori în presa israeliană ca "o moștenire a lui Hmielnițki" sau a "urmașilor săi".

Antisemitismul modern

De atunci, natura persecuțiilor împotriva evreilor s-a schimbat complet. Odată cu întemeierea statului modern, cu abolirea iobăgiei și cucerirea drepturilor individuale minime, funcția economică și socială a evreilor nu și-a mai găsit rostul. În același timp, au dispărut și puterile pe care le avea comunitatea evreiască asupra membrilor săi, iar aceștia, în număr tot mai mare, au obținut libertatea de a se alătura, ca simpli indivizi, societății comune țărilor în care trăiau. Evident, această schimbare a determinat o reacție violentă atât

[71] Acest ultim aspect, evident, nu este menționat de istoriografia evreiască. Pedeapsa obișnuită pentru țăranul răsculat, sau doar "obraznic", era tragerea în țeapă.

* URSS, membru co-fondator al ONU, a impus în Adunarea generală, prezența Ucrainei și a Bielorusiei ca state "independente", fiecare cu votul său (N.T. din lb. engleză)

din partea evreilor (mai ales a rabinilor lor), cât și a acelor elemente ale lumii europene care se împotriveau societății deschise și aruncau anatema asupra întregului proces de emancipare a individului.

Antisemitismul modern și-a făcut apariția cam pe la 1870, mai întâi în Franța și în Germania, apoi în Rusia. După opinia dominantă a socialiștilor evrei, originile și dezvoltarea ulterioară a antisemitismului, până în zilele noastre, ar trebui imputate "capitalismului". Consider că, dimpotrivă, în toate aceste țări, capitaliștii prosperi se caracterizau, în ansamblu, printr-o remarcabilă lipsă a antisemitismului și că, la primele mari națiuni capitaliste din istorie - cum sunt Anglia și Țările de Jos - antisemitismul era mai puțin răspândit decât oriunde[72].

La începuturile sale, (1880-1900), antisemitismul modern a fost reacția oamenilor dezorientați, care urau din răsputeri noua societate sub toate formele sale, bune sau rele, și credeau cu tărie într-o teorie conspiraționistă asupra istoriei. Aceștia i-au luat pe evrei drept țapi ispășitori, le-au imputat prăbușirea vechii societăți (pe care nostalgicii antisemiți și-o închipuiau mult mai puternică și mai consolidată, decât fusese în realitate) și tot ce era neliniștitor în epoca contemporană. Totuși, chiar de la început, antisemitismul crea o problemă supărătoare, greu de rezolvat pentru adepții săi: cum să arăți ce este acest țap ispășitor, mai cu seamă pe înțelesul tuturor? Ce numitor comun trebuia găsit între un muzician, un bancher, un meșteșugar și un cerșetor de origine evreiască, dacă, priviți din afară, nici măcar nu prezentau trăsături religioase comune? Antisemitismul modern n-a putut rezolva această dificultate decât inventând "rasa"iudaică.

[72] Aceeași diferență poate fi constatată într-o țară dată. De pildă, în Germania, Bavaria, regiune agrară, era mult mai antisemită decât zonele industrializate.

Vechea opoziție creștină și, mai mult încă, cea musulmană nu aveau nici cel mai mic conținut rasist față de iudaismul clasic. Până la un anumit punct, în mod sigur aceasta era consecința universalității creștinismului și a islamismului și a legăturii originare care le lega de iudaism (în repetate rânduri, sfântul Thomas Morus a mustrat o femeie care nu voia să admită că Sfânta Fecioară Maria era evreică, așa cum îi spunea el). Dar eu cred că principala cauză (a acestei atitudini) ținea de rolul evreilor ca parte integrantă a claselor sus-puse.

În numeroase țări, evreii erau tratați ca nobili ce dispuneau de putere iar dacă se converteau,puteau face alianțe prin căsătorie cu cele mai ilustre familii. Nobilimea aragoneză sau castiliană din secolul al XV-lea sau aristocrația Poloniei din secolul al XVIII-lea - ca să citâm cele două cazuri unde căsătoriile cu evrei convertiți era un lucru curent și admis - sigur nu ar fi făcut alianțe cu *campesinos* sau cu mujici, în ciuda a tot ce spune Evanghelia spre lauda săracilor.

Cel mai de seamă și distinctiv semn formal al antisemitismului este tocmai mitul - modern - al "rasei" evreiești - această nălucă formată din trăsături invizibile și ascunse care, totuși, reprezintă caracterele dominante ale "evreului", independent de istorie, de rolurile sociale ale acestuia și de orice altceva. Biserica a întrezărit acest fapt atunci când mișcarea a început să ia amploare. De pildă, membri de vază ai ierarhiei catolice franceze s-au opus doctrinei rasiste expuse de Edouard Drumont, primul antisemit modern francez care a sensibilizat un public numeros cu faimoasa sa lucrare "*Franța evreiască*" (1886)[73].

[73] O altă lovitură grea dată catolicului declarat care era Drumont, a fost refuzul Bisericii de a admite că un evreu va rămâne întotdeauna un evreu. Jules Guérin, unul dintre principalii săi tovarăși, s-a declarat dezgustat când Părintele du Lac, celebru iezuit, l-a blamat pentru că a

Primii antisemiți germani din perioada contemporană au întâmpinat o opoziție asemănătoare.

În treacăt fie spus, importante părți ale dreptei conservatoare din Europa erau foarte dispuse să facă jocul antisemitismului modern pentru a-l folosi în scopuri proprii, iar antisemiții nici nu voiau altceva decât să se servească de conservatori, când se ivea prilejul, cu toate că, în fond, între cele două partide nu exista nici o asemănare. « Victimele cel mai grav lovite (de pana lui Drumont) nu erau cei ca Rotschild, ci marii aristocrați care le făceau curte acestora. Drumont nu cruța familia regală a Franței (...), nici pe episcopi, nici măcar, în această privință, pe însuși papa[74] ». Și totuși, în timpul afacerii Dreyfus, mulți aristocrați (și nu dintre cei neînsemnați), episcopi și conservatori francezi în general, nu au ezitat nici o clipă să treacă de partea lui Drumont și a antisemitismului, în speranța că vor doborî regimul republican.

Acest tip de alianță oportunistă s-a restructurat în mai multe rânduri, în numeroase țări europene, până la înfrângerea nazismului. Datorită urii față de radicalism și în special față de toate variantele socialismului, mulți conservatori nu înțelegeau natura aliaților lor politici. Oricum, în multe cazuri, ei s-ar fi aliat literalmente și cu diavolul, uitând vechiul adagiu după care trebuie să ai mână foarte lungă ca să poți lua masa cu el.

Efectele concrete ale antisemitismului modern și ale alianțelor sale cu partidele conservatoare au depins de mai mulți factori.

atacat anumiți evrei convertiți ce purtau numele de Dreyfus . D.W. Brogan, *The Development of Modern France*, vol. I, Harper Tochbooks, New York, 1966, p.227.

[74] Ibidem.

În primul rând, vechea tradiție a antiiudaismului creștin, care se menținea în numeroase țări ale Europei (dar sigur nu în toate), putea fi înhămată la carul antisemitismului, dacă clerul sprijinea această operație sau cel puțin nu i se opunea. În fiecare țară atitudinea sa era determinată, în mare măsură, de împrejurări istorice și sociale locale. În cadrul Bisericii catolice, în Franța, Polonia și Slovacia exista o puternică tendință spre o alianță oportunistă cu antisemitismul, dar nu și în Italia sau în Boemia. În România, Biserica ortodoxă era puternic și notoriu antievreiască, ceea ce nu se întâmpla în Bulgaria. Cât despre bisericile protestante, cea din Germania era profund desbinată cu privire la problema în cauză, altele (ca acelea din Letonia și Estonia) erau mai degrabă antisemite, însă multe au fost printre primele care au denunțat antisemitismul (de pildă, Bisericile olandeză, elvețiană și scandinavă).

În al doilea rând, pentru o bună parte a societății, antisemitismul era expresia unei xenofobii generice, a aspirației spre o societate omogenă, "pură". Or, în numeroase țări ale Europei, în preajma lui 1900, (și, de fapt, până foarte de curând), evreii erau aproape singurii străini. Era, în special, cazul Germaniei. Rasiștii germani de la începutul acestui secol nutreau, în principiu, tot atâta ură cât și dispreț față de negri și față de evrei; dar, în vremea aceea, în Germania nu erau negri. Și, evident, este mult mai ușor să îndrepți ura asupra acelor prezenți decât asupra celor absenți, mai ales în timpul acela când călătoriile și turismul de masă nu existau încă și când majoritatea europenilor nu ieșeau niciodată din țara lor în timp de pace.

În al treilea rând, succesele obținute de aceste alianțe oportuniste între conservatori și antisemiți erau, evident, invers proporționale cu puterea și capacitățile adversarilor lor. Iar în Europa, adversarii consecvenți și eficienți ai

antisemitismului erau forțele politice ale liberalismului și ale socialismului - sau, din punct de vedere istoric, forțele care, în diferite moduri, continuă tradiția reprezentată de războiul de independență al Țărilor de Jos (1568-1648), revoluția engleză și Marea Revoluție franceză. Pe continentul european, marele *shibboleth* (semn de divizare) este atitudinea față de revoluția de la 1789: grosso modo, cei care o aprobă, sunt împotriva antisemitismului; cei care o admit cu părere de rău, au cel puțin predispoziția să se alieze cu antisemiții; în sfârșit, cei care o detestă și ar vrea să distrugă tot ce a realizat ea, constituie terenul de cultivare a antisemitismului.

Totodată este necesar să facem o distincție foarte clară între conservatori și chiar reacționari, pe de o parte, și antisemiți și adevărații rasiști pe de altă parte. Deși este produsul unor condiții sociale specifice, când câștigă teren, rasismul modern (care include și antisemitismul) devine o forță care, după părerea mea, nu poate fi calificată altfel decât demonică*. Odată ajuns la putere și cât timp o păstrează, rasismul sfidează,cred eu, orice analiză a tot ce cunoaștem până azi în materie de teorii sau ansambluri de observații sociale - în special a celor care fac apel la interese fie ele de clasă, sau de stat sau, chiar a celor de ordin psihologic - asupra oricărei entități care poate fi definită la nivelul actual al cunoașterii omenești. Nu vreau să spun că aceste forțe sunt, în principiu, incognoscibile; dimpotrivă, este bine să sperăm că progresele cunoașterii umane vor permite, în sfârșit, să le înțelegem. Dar în acest moment, ele nu sunt nici înțelese, nici susceptibile de predicții raționale - și acest lucru este valabil

---

* În textul englez *demonic* : adică, pur și simplu, "propriu demonului, caracteristic unui demon" (ca și în sensul iudeo-creștin cât și în sensul grec, socratic, de "demon") - fără conotațiile termenului "demoniac".

pentru orice rasism în cadrul oricărei societăți.[75] De fapt, nici o mare figură politică, nici un grup, indiferent de nuanța sa politică, în nici o țară, nu a prezis, fie și vag, ororile nazismului. Numai artiștii și poeții, ca Heine, au avut unele viziuni fugare asupra a ceea ce ne rezerva viitorul; și, de altfel, multe dintre intuițiile lor s-au dovedit false.

[75] Voi ilustra caracterul irațional, demonic, atins uneori de rasism, citând trei exemple alese la întâmplare. Exterminarea evreilor în Europa a atins apogeul, dacă se poate spune așa, în 1942 și la începutul lui 1943, adică în timpul marii ofensive naziste în Rusia și al împotmolirii ei la Stalingrad. În timpul celor opt luni, (iunie 1942 - februarie 1943) naziștii au folosit probabil mai multe vagoane de cale ferată pentru a-i duce pe evrei la camerele de gazare decât pentru transportul furniturilor de care armata avea așa de mare nevoie. Mai mult, înainte de a fi executați, cei mai mulți evrei - cel puțin în Polonia - erau folosiți într-un mod foarte rentabil la producerea de material pentru această armată. Al doilea exemplu datează din timpul Vecerniilor Siciliene (1282): "Orice francez pe care ei (răsculații sicilieni) îl atacau era masacrat. Năvăleau în hanurile frecventate de francezi sau în casele lor și îi omorau, necruțând nici femeile, nici copiii. (...). Răsculații pătrundeau prin spargere în mânăstirile dominicane și franciscane: îi scoteau afară pe toți călugării străini și îi somau să pronunțe cuvântul sicilian *ciciri* (năut) pe care francezii erau incapabili să-l pronunțe corect. Toți cei care dădeau greș erau uciși (S. Runciman, *The Sicilian Vespers*, Cambridge University Press, 1958, p. 215). Al treilea exemplu, recent: în vara lui 1980, imediat după un atentat comis de teroriștii evrei, în care primarul din Napluz, Bassam Shak'a și-a pierdut ambele picioare, iar cel din Ramallah, Karim Khalaf, și-a pierdut un picior, un grup de naziști evrei s-a reunit în campusul Universității din Tel-Aviv, a pus la fript câteva pisici și a oferit trecătorilor carnea acestora, sub numele de "mic kebap din ciosvârtă de primar arab" Toți cei care - ca mine - au fost martori ai acestei scene macabre nu au cum să nu admită că anumite orori sfidează orice explicație.

Răspunsul sionist

Din punct de vedere istoric, sionismul este în același timp o reacție față de antisemitism dar și o alianță conservatoare cu acesta; la fel ca și alți conservatori europeni, sioniștii nu înțelegeau cu adevărat cu cine se aliau.

Înainte ca antisemitismul modern să ia avânt, o adiere de optimism - cu totul excesiv - începuse să sufle printre evreii europeni. Mai ales în țările din vest, foarte mulți dintre ei au abandonat pur și simplu iudaismul clasic, aparent fără mari regrete, la a doua sau a treia generație de când lucrul acesta a fost posibil; pe de altă parte, tocmai atunci s-a format o puternică mișcare culturală, mișcarea evreiască a Luminilor (*Haskalah*): apărută în Germania și Austria către 1780, a cucerit Europa Orientală, unde s-a afirmat, în anii 1850-1870, ca o forță socială considerabilă. Aici nu voi prezenta realizările culturale ale mișcării *haskalah*, cum ar fi înnoirea literaturii ebraice și crearea unei uimitoare literaturii în idiș. Această mișcare, dincolo de toate nuanțele și sfâșierile sale interne, avea în comun două articole de credință care o caracterizau: convingerea privind necesitatea unei critici radicale a societății evreiești și, în special, a rolului social al religiei iudaice în forma sa clasică, și speranța, aproape mesianică, în victoria "forțelor binelui" în sânul societăților europene. Forțe care, bineînțeles, erau definite numai după criteriul atitudinii lor față de emanciparea evreiască.

Dezvoltarea antisemitismului și transformarea acestuia într-o mișcare populară, precum și numeroasele alianțe pe care le-a încheiat cu forțele conservatoare, au dat o grea lovitură mișcării *haskalah*. Această înfrângere a fost cu atât mai devastatoare cu cât ascensiunea antisemitismului a avut loc imediat după emanciparea evreilor în unele țări europene, în timp ce în altele încă nu fuseseră emancipați. Evreii din

imperiul austriac nu au primit deplina egalitate în drepturi decât în 1867. În Germania, unele state îi emancipaseră foarte devreme pe evreii lor; altele, îndeosebi Prusia, tărăgănau rezolvarea chestiunii; a fost nevoie de un decret al lui Bismark în 1871, pentru ca toți evreii din Reich să fie, în sfârșit, emancipați. În imperiul otoman, evreii au fost supuși unei discriminări oficiale până în 1909, în Rusia (și în România) până în 1917. Astfel, antisemitismul modern apare în deceniul care urmează emancipării evreilor în Europa centrală, mult timp înaintea emancipării celei mai mari comunități evreiești a vremii, cea din imperiul țarist.

În acele condiții, era ușor pentru sioniști să ignore în mod voit unele aspecte hotărâtoare, să revină la poziția segregaționistă a iudaismului clasic și să susțină că întotdeauna "gentilii" îi vor urî și îi vor persecuta pe evrei, și că singura soluție era să-i determine pe toți să plece pentru a se reuni (*concentrate*) în Palestina, sau în Uganda, sau oriunde aiurea[76].

La începuturile sale, unii evrei detractori ai sionismului nu au pierdut prilejul să remarce că, dacă există o veșnică incompatibilitate între evrei și "gentili" - teză comună atât sioniștilor cât și antisemiților - reunirea evreilor într-un singur loc nu ar face decât să atragă asupra lor ura populațiilor din acea parte a lumii (cum se va și întâmpla, într-adevăr, deși din cu totul alte cauze). Din câte știu, acest argument a căzut în gol, exact așa cum s-a întâmplat și în tabăra antisemită cu argumentele la fel de logice și întemeiate pe fapte, împotriva mitului "rasei evreiești".

[76] Una dintre primele ciudățenii ale lui Jabotinski (fondator al partidului lui Begin) a fost să propună, pe la 1912, crearea a două state evreiești: unul în Palestina și altul în Angola; primul, sărac în resurse naturale, ar fi fost susținut de bogățiile celuilalt.

Între sioniști și antisemiți au existat întotdeauna relații strânse: după exemplul unor partide ale conservatorilor europeni, sioniștii credeau că este posibil să pună sub obroc aspectul demonic al antisemitismului și să se folosească de antisemiți în propriile lor scopuri. Toate acestea sunt bine cunoscute și exemplele nu lipsesc. Herzl însuși a încheiat chiar o alianță cu Plehva, ministrul antisemit al țarului Nicolae al II-lea[77]; Jabotinski a încheiat un pact cu Petliura, conducător ucrainean antibolșevic, ale cărui trupe au masacrat vreo sută de mii de evrei între 1918 și 1921*. În timpul războiului din Algeria, printre aliații lui Ben Gurion în extrema dreaptă franceză se aflau și câțiva antisemiți arhicunoscuți, care spuneau răspicat că ei erau împotriva evreilor în Franța dar nu și în Israel.

În această privință, probabil că exemplul cel mai uluitor este bucuria cu care sioniștii au întâmpinat venirea la putere a lui Hitler, pentru că împărtășeau convingerile sale în privința primatului "rasei" și a ostilitătății față de asimilarea evreilor.

[77] Herzl s-a dus în Rusia pentru a-l întâlni pe Plehva, pe vremea aceea ministru de interne, în august 1902, la patru luni după oribilul progrom de la Chișinău - al cărui responsabil notoriu era Plehva. Herzl chiar i-a propus o alianță, bazată pe dorința lor comună de a-i face pe cât mai mulți evrei să plece din Rusia iar pe termen scurt, să-i îndepărteze de mișcarea socialistă. Ministrul țarului a deschis prima lor întrevedere .(la 8 august) declarând că se considera el însuși ca "un fervent partizan al sionismului". Fiindcă Herzl se lansase într-o expunere a scopurilor sionismului, Plehva l-a întrerupt spunându-i: "predicați în fața unor convertiți". Amos Elon, *Herzl* 'Am 'Ovel, 1976, p. 415-419, în ebraică.

* Amploarea masacrelor care au avut efectiv loc în acea vreme ar merita să fie revizuită și stabilită cu precizie, dar Petliura însuși nu a participat la ele. El a făcut tot posibilul pentru a le evita, a le reprima și a-i pedepsi pe cei răspunzători de ele. El însuși nu era nici antisemit, nici împotriva evreilor, nici împotriva iudaismului. Dar reputația care i s-a făcut a servit propaganda stalinistă și a constituit o armă redutabilă împotriva poporului ucrainean.

Sioniștii s-au bucurat împreună cu Hitler de triumful acestuia asupra dușmanului lor comun, forțele liberalismului. Înainte de a emigra în Statele Unite, unde s-a ridicat până la postul de vice-președinte al Congresului evreiesc mondial și a devenit un far al Organizației sioniste mondiale, (și un mare prieten al Goldei Meir), doctorul rabin Joachim Prinz publicase în 1934 o carte de circumstanță, *Wir Juden* (Noi evreii), pentru a sărbători revoluția germană hitleristă și înfrângerea liberalismului:

"*Semnificația revoluției germane pentru națiunea germană este, sau poate va fi limpede pentru cei care au creat-o și i-au format imaginea. Trebuie să spunem de îndată că, pentru noi, sensul ei este că liberalismul și-a pierdut toate șansele. Singura formă de viață politică ce favoriza asimilarea evreilor nu mai există*[78]"

Victoria nazismului a înlăturat opțiunea asimilării sau pe cea a căsătoriilor mixte. "Noi nu suntem nemulțumiți de asta", scria dr. Prinz. Evreii sunt forțați să se declare ca evreii... Dar, "este împlinirea dorințelor noastre". Și în continuare:

"*Noi vrem ca asimilarea să fie înlocuită printr-o nouă lege:* declarația de apartenență la nația iudaică și la rasa iudaică. *Un stat bazat pe principiul purității națiunii și a rasei nu poate fi decât respectat și onorat de evreul care își declară apartenența la propriul său popor. Declarându-se evreu, nu va mai putea niciodată să încalce loialitatea față de stat. Acest stat nu vrea evrei, în afara celor care își declară apartenența la propria lor națiune. Nu vrea (statul) evrei lingușitori și slugarnici. El trebuie să ceară din partea noastră credință și loialitate față de propriul nostru interes. Pentru că numai cel*

[78] Joachim Prinz, *Wir Juden*, Berlin, 1934, p. 150-151

care își cinstește originile și propriul său sânge poate respecta și onora voința națională a altor popoare[79]".

Această carte este plină cu vârf și îndesat de lingușiri la adresa ideologiei naziste, de exultări față de înfrângerea liberalismului și, mai ales, a ideilor Revoluției franceze[80]. Cartea exprimă profunda speranță că, în climatul de afinități generat de mitul rasei ariene, vor înflori și sionismul și mitul rasei evreiești.

Ca mulți alți simpatizanți și aliați ai nazismului la începuturile sale, sigur că dr. Prinz nu-și dădea seama unde ducea această mișcare (și antisemitismul modern în general). În același fel, astăzi mulți oameni nu înțeleg că sionismul - în cadrul căruia dr. Prinz era o personalitate "onorată" - tinde să realizeze fuziunea tuturor vechilor dușmănii ale iudaismului clasic față de gentili și să exploateze în folosul propriu, anistoric și fără nici un discernământ, toate persecuțiile suferite de evrei în cursul secolelor, pentru a justifica persecutarea palestinienilor de către sioniști.

Pentru că, de îndată ce examinăm de aproape motivele reale ale sioniștilor, este evident că - oricât de nebunesc ar părea - una dintre sursele ideologice profunde ale ostilității față de palestinieni, care persistă în mediile conducătoare sioniste, este că, în mentalitatea multor evrei din Est, palestinienii se identifică cu mujicii răsculați care au participat la revolta lui Hmielnițki și la alte revolte - iar acestea, la rândul lor, sunt identificate, în mod anistoric, cu antisemitismul modern și cu nazismul.

[79] *Ibidem*, p. 154-155.

[80] A se vedea, de pildă, p.130. Declarații și mai josnice de simpatie pentru nazism au fost exprimate de gangsterii din *Lohamei Herut Israel* (gruparea extremistă Stern) până în 1941. Dr. Prinz era, în vocabularul sionist, un "porumbel". În anii '70, el a patronat chiar mișcarea evreiască din Statele Unite *Breira* - până când Golda Meir l-a determinat să-și schimbe hotărârea.

Înfruntarea trecutului

Toți evreii care vor cu adevărat să scape de tirania trecutului iudaic totalitar trebuie să-și pună întrebări cu privire la manifestările populare antievreiești din trecut, în primul rând acelea legate de revoltele țăranilor asupriți. În tabăra cealaltă, toți apologeții religiei iudaice și ai segregaționismului și șovinismului specific evreiești, iau și ei atitudine în această problemă. Faptul neîndoielnic că țăranii revoluționari au comis atrocități detestabile împotriva evreilor (ca și împotriva celorlalți asupritori ai lor) este folosit de acești apologeți ca "argument", exact în același mod în care terorismul palestinian este folosit ca argument pentru refuzul de a li se face dreptate tuturor palestinienilor.

Răspunsul nostru trebuie să fie unul universal, aplicabil în principiu *tuturor* cazurilor comparabile. Pentru un evreu care caută cu adevărat să se elibereze de particularismul și rasismul specific evreiești ca și de moștenirea religiei iudaice, răspunsul nu este greu de găsit.

La urma urmei, revoltele țăranilor asupriți împotriva stăpânilor lor și a reprezentanților acestora sunt un lucru obișnuit în decursul istoriei. O generație după Hmielnițki, în Ucraina, țăranii ruși s-au ridicat la rândul lor conduși de Stenka Razin iar un secol mai târziu s-au răsculat sub conducerea lui Pugaciov. În Germania a avut loc Războiul Țărănesc de la 1525, în Franța, Jacqueria de la 1357-1358 și multe alte răzmerițe populare, fără să mai vorbim de nenumăratele revolte ale sclavilor în toate părțile lumii. Toate aceste mișcări - și în mod voit nu am citat decât exemple în care nu erau vizați evreii - au fost însoțite de oribile masacre, comparabile cu cele mai înspăimântătoare aspecte ale Terorii

din timpul Revoluției franceze. Or, care este poziția adevăraților progresiști - și de altfel, a oamenilor mediu instruiți, fie ei ruși, germani sau francezi - față de aceste revolte? Oare istoricii englezi serioși, chiar când evocă masacrarea compatrioților lor de către țăranii irlandezi ridicați la luptă împotriva condiției lor de sclavi, îi condamnă pe cei din urmă pentru rasism "anti-englez"? Care este atitudinea istoricilor francezi progresiști cu privire la marea răscoală a sclavilor din Santo-Domingo, când multe femei și copii francezi au fost uciși cu sălbăticie? Formulând această întrebare, înseamnă că deja îi dăm și răspunsul. Dar puneți o întrebare asemănătoare în mediile evreiești progresiste sau chiar "socialiste" și veți avea parte (în cele mai multe cazuri) de un răspuns foarte diferit. Țăranul șerb devine un monstru rasist când, de fapt, unii evrei profitau de statutul acestuia de sclav și de exploatarea sa!

Dacă nu tragem învățăminte din istorie, înseamnă să ne condamnăm la repetarea ei: evreii care refuză să privească în față trecutul iudaismului nu fac excepție de la această regulă, ei au devenit sclavii lui și îl repetă în opțiunile politicii sioniste și israeliene. Față de țăranii asupriți din numeroase țări - din Orientul Mijlociu și din alte părți - statul Israel îndeplinește acum un rol asemănător celui jucat de evreii din Polonia înainte de 1795: acela de vechil al asupritorului imperial. Este un fapt simptomatic și instructiv că Israelul a contribuit hotărâtor la înarmarea regimului lui Somoza în Nicaragua, ca și a regimurilor din Guatemala, Salvador, Chile etc. , fără ca acest lucru să suscite vreo mare dezbatere publică în Israel sau în comunitățile evreiești *organizate* din diaspora. Chiar o simplă problemă ca aceea a oportunității vânzării de arme celor care îi masacrează pe luptătorii pentru libertate și pe țărani - de a ști dacă, pe termen lung, acest lucru este în interesul evreilor - este rareori formulată. Și mai semnificativ:

câștigul important pe care îl obțin evreii religioși din aceste afaceri (*bussiness*) și tăcerea absolută a rabinilor lor (în legătură cu acest subiect, fiindcă, atunci când incită la ură împotriva arabilor știu să se facă auziți). Israelul și sionismul apar ca o întoarcere la rolul jucat de iudaismul clasic - scris cu caractere mari, la scară mondială și în împrejurări mult mai primejdioase.

Singurul răspuns posibil la toate acestea - în primul rând, din partea evreilor - trebuie să fie cel pe care îl dau toți apărătorii adevărați ai libertății și ai umanității, în toate țările, la toate popoarele și în toate marile filosofii - oricât de limitate ar fi acestea uneori, așa cum și condiția umană este limitată. Noi trebuie să privim în față istoria iudaismului și aspectele sale contemporane care, ambele, se sprijină pe minciună în legătură cu trecutul și pe venerarea acestuia. Lucru care cere, în primul rând, o absolută onestitate în fața faptelor și, în al doilea rând, credința (urmată de acțiune ori de câte ori este posibilă) în principiile umane universaliste ale eticii și ale politicii.

Bătrânul înțelept chinez Mencius, pe care Voltaire îl admira atât de mult, scria (în secolul al IV-lea î.d.Chr.):

"De aceea spun că toți oamenii au simțul compasiunii: un om observă deodată un copil care este gata să cadă într-o fântână; cu siguranță se neliniștește și se înduioșează nu pentru a câștiga favoarea părinților copilului, sau pentru a căuta aprobarea vecinilor și a prietenilor săi, sau de teamă că va fi acuzat fiindcă nu l-a salvat. Astfel vedem că nici un om nu este lipsit de simțul compasiunii, sau de simțul rușinii, sau de simțul politeții, sau de simțul a ceea ce trebuie să facă sau să nu facă. Simțul compasiunii este începutul omeniei, simțul rușinii este începutul virtuții, simțul politeții este începutul bunei-cuviințe, simțul a ceea ce este bun sau rău este începutul înțelepciunii. Orice om poartă în el aceste patru principii, așa cum este înzestrat cu patru membre. Iar omul care are faima că este incapabil să le exercite, se distruge pe sine."

Am văzut deja, și vom arăta cu și mai multe amănunte în capitolul următor, cât de mult se depărtează de această concepție învățăturile cu care religia iudaică, în forma sa clasică și talmudică, otrăvește spiritele și inimile evreilor.

Calea unei revoluții autentice în sânul iudaismului - pentru a-i insufla omenia, pentru a-i face pe evrei să înțeleagă propriul lor trecut și, prin aceasta, să se reeduce fără să mai suporte tirania acestuia - trece printr-o critică implacabilă a religiei iudaice. Împotriva a tot ce iese la iveală din propriul nostru trecut, fără aprobarea nimănui, trebuie să reluăm strigătul lui Voltaire împotriva trecutului său:

Zdrobiți-l pe infam!

CAPITOLUL V

Legile împotriva neevreilor

După cum am explicat în capitolul 3, Halakhah - adică sistemul de legi al iudaismului clasic - așa cum a fost practicat aproape de toți evreii din secolul al IX-lea până în zilele noastre sub forma iudaismului ortodox - își are originea în Talmudul babilonian. Totuși complexitatea și dificultatea disputelor juridice cuprinse în Talmud au făcut necesare unele compilații mai ușor de mânuit ale acestui cod de legi, sarcină căreia i s-au consacrat generații întregi de doctori rabinici. Câteva dintre aceste compilații au dobândit o mare autoritate și sunt utilizate în mod curent. Din aceste motive, de cele mai multe ori, ne vom referi la lucrări de acest gen (ca și la cele mai apreciate comentarii ale lor), mai degrabă decât la Talmud. Dar putem presupune pe bună dreptate că, în compilația luată ca referință, este reprodus cu fidelitate sensul textului talmudic și al adăugirilor ulterioare pe care le-au făcut doctorii din generațiile următoare pornind de la acest sens.

Primul cod al legii talmudice, care are și astăzi o importanță fundamentală, este *Mishneh Torah,* scris de Moise Maimonide la sfârșitul secolului al XII-lea. Lucrarea cu cea mai mare autoritate, foarte utilizată până astăzi ca manual, este *Shulhan 'Arukh* (Masa pusă) de Joseph Caro (sfârșitul secolului al XVI-lea) - compendiu pentru folosința poporului

a lucrării sale Bet *Iosef* - (Casa lui Iosif), comentariu voluminos destinat eruditilor. La rândul lor au fost scrise numeroase comentarii despre *Shulhan 'Arukh,* în special în secolul al XVII-lea; mai există însă unul, datând din secolul nostru și care își are importanța sa: *Mishnah Berurah.* În sfârșit, *Enciclopedia talmudică* (în ebraică) - compilație publicată în Israel începând din 1950 prin grija celor mai de seamă specialiști rabinici ortodocși ai țării - este un bun compendiu al întregii literaturi talmudice.

Omor și genocid

Conform religiei iudaice, uciderea unui evreu este o crimă capitală și unul dintre cele trei păcate de neiertat (alături de idolatrie și adulter). Tribunalele religioase și autoritățile laice evreiești au ordinul de a pedepsi orice ucigaș al unui evreu, chiar dincolo de atribuțiile lor obișnuite. Cu toate acestea, evreul care provoacă indirect moartea unui alt evreu nu este vinovat, din punct de vedere al legii talmudice, decât de un "păcat împotriva legilor Cerului", putând fi pedepsit numai de Dumnezeu și nu de om.

Lucrurile stau cu totul altfel dacă victima este un gentil. Evreul care omoară premeditat un gentil nu este vinovat decât de un păcat împotriva legilor Cerului și nu poate fi pedepsit de un tribunal[81]. Cât despre cazul când ar fi cauza indirectă a morții unui gentil, acest lucru nu constituie deloc un păcat[82].

---

[81] Maimonide, *Mishnah Torah,* "Legi asupra omorurilor", 2, 11. *Encyclopédie talmudique,* articolul "Goy"

[82] Rabinul Yo'el Sirkis, *Bayit Hadash,* comentariul la *Casa lui Iosif.* "Yoreh De'ah" 158. Aceste ultime două reguli se aplică chiar și când victima este *ger toshav,* adică un "străin rezident" care s-a angajat, în

Astfel, unul dintre cei mai de seamă comentatori ai *Shulhan 'Arukg* explică faptul că, fiind vorba de un gentil, "nu trebuie să ridici mâna pentru a-l vătăma, dar poate fi vătămat indirect, de exemplu luându-i scara dacă a căzut într-o groapă (...); aici nu există vreo interdicție, pentru că vătămarea nu s-a comis în mod direct[83]". Totuși, chiar acest comentariu insistă asupra faptului că un act care provoacă indirect moartea unui gentil este interzis, dacă acest act riscă să stârnească ură împotriva evreilor[84].

Ucigașul gentil care cade sub jurisdicție evreiască trebuie să fie executat, fie că victima este sau nu evreu. Cu toate acestea, dacă victima este un gentil iar asasinul s-a convertit la iudaism, el nu este pedepsit[85].

Toate acestea au un raport direct și practic cu realitățile statului Israel. Deși codul penal israelian nu face distincție între evreu și gentil, rabinii ortodocși fac această deosebire, fiindcă ei se inspiră din Halakhah ori de câte ori dau sfaturi credincișilor - în special celor care fac serviciul în armată.

Pentru că cea mai severă interdicție de a omorâ un gentil se aplică numai "gentililor cu care noi (evreii) nu suntem în război", numeroși comentatori rabinici din trecut au ajuns la concluzia că, în timp de război, toți gentilii aparținând unei populații inamice pot și trebuie chiar să fie omorâți[86].

---

fața a trei martori evrei, să respecte "cele șapte precepte noahice" (poruncile date lui Noe care, după Talmud, se referă la gentili).

[83] R. (=rabin) David Halevi (Polonia, secolul al XVII-lea), *Turei Zahav* la *Shulhan 'Arukh,* "Ioreh De'ah"158.

[84] *Ibidem*

[85] *Enciclopedia talmudică,* articolul "Ger" (=convertit la iudaism)

[86] A se vedea, de exemplu, R. Shabbatay Kohen (mijlocul secolului al XVII-lea), *Siftei Kohen* despre *Shulhan 'Arukh,* "Ioreh De'ah" 158: « Dar în timp de război obiceiul era să-i omori cu mâna ta fiindcă s-a spus : Pe cel mai bun dintre gentili, - omoară-l! » *Siftei Kohen*

Din 1973, această "doctrină" este răspândită în mod public, în special în rândurile militarilor israelieni religioşi.

Prima dată, acest îndemn oficial apare într-o broşură editată de Comandamentul Regiunii de Centru a armatei israeliene, al cărei domeniu de acţiune cuprinde Cisiordania. În această cărticică, marele rabin al corpului de armată scrie: *"Dacă în cursul unui război, sau în timpul unei urmăriri sau al unui raid, forţele noastre se găsesc în faţa unor civili de care nu putem fi siguri că nu ne vor aduce daune, aceşti civili, după Halakhah, pot şi chiar trebuie să fie ucişi (...). În nici un caz nu trebuie să avem încredere într-un arab, chiar dacă are un aer civilizat (...). În război, când trupele noastre se angajează într-un asalt final, Halakhah le permite şi chiar le ordonă să-i omoare şi pe civilii buni, adică pe aceia care se prezintă ca atare*[87]".

Aceeaşi învăţătură este expusă în schimbul de corespondenţă între un tânăr soldat israelian şi rabinul său, prezentat mai jos: El a fost publicat în anuarul uneia dintre cele mai mari şi prestigioase şcoli din ţară, Midrashiyyat

---

şi *Turei Zahai* (a se vedea nota 83) sunt cele două principale comentarii "clasice" la *Shulhan 'Arukh.*

[87] Rabinul colonel A. Avidan (Zemel), « Tohar hannesheq le'or hahalakhah » ("Puritatea armelor în lumina Halakhah"), in *Be'iqvot milhemet yom hakkipurim - pirquei hagut halakhah umehqar (După războiul de Yom Kippur - capitolele despre meditaţie, despre Halakhah şi despre cercetare),* Comandamentul regiunii de centru, 1973; citat în *Ha'olam Hazzeh, 5* ianuarie 1974; citat la fel de David Shaham, "A chapter of meditation" *Hotam*, 28 martie 1974; şi de Amnon Rubinstein, "Who falsifies the Halakhah?", Ma'ariv, 13 octombrie 1975. Rubinstein semnalează că opusculul a fost retras din circulaţie din ordinul şefului de Stat - Major, acestuia fiindu-i frică probabil să nu încurajeze nesupunerea la propriile sale ordine; Rubinstein, cu toate astea, consideră regretabil faptul că rabbi Avidan n-a fost trimis în faţa unui tribunal militar şi că nici un rabin - militar sau civil - nu s-a ridicat împotriva a ceea ce acesta scrisese.

No'am, din care au ieşit numeroşi conducători şi militanţi ai Partidului naţional religios şi ai mişcării Gush Emunim[88].

Scrisoarea soldatului Moshe către rabinul Shimon Weiser:

« Cu ajutorul lui Dumnezeu şi în cinstea Sa,

dragul meu Rabbi,

Mai întâi, ce mai faceţi, dumneavoastră personal şi familia dumneavoastră? Sper că totul merge bine. A trecut mult timp de când nu v-am scris. Vă rog să mă iertaţi. Uneori îmi amintesc versetul "când voi vedea faţa lui Dumnezeu?"[89] *Sper, fără să fiu sigur, că voi veni să vă văd în timpul unei permisii. Trebuie s-o fac. În grupul nostru a avut loc o dezbatere despre "puritatea armelor" şi noi am discutat dacă este permis să ucidem oameni neînarmaţi - sau femei şi copii? Poate că, cel puţin, noi nu trebuia să ne răzbunăm pe arabi? Apoi fiecare a răspuns după cum gândea. Nu pot ajunge la o hotărâre limpede: trebuie să-i tratăm pe arabi ca pe Amaleciţi, adică să-i ucidem deliberat (murder) (sic!) până când amintirea lor va fi ştearsă de sub ceruri*[90]*, sau trebuie să acţionăm ca într-un război drept, unde sunt omorâţi numai soldaţii?*

---

[88] R. Shim'on Weiser, "Puritatea armelor - un schimb de scrisori", în *Niv Hammidrashiyyah Yearbook* al Midrashiyyst No'am, 1974, p 29-31. Acest anuar ("Yearbook") este publicat în ebraică, în engleză şi în franceză, dar documentele citate au apărut numai în ebraică.

[89] Psalmii, 42,2

[90] « Vei şterge amintirea lui Amalek de sub ceruri », Deuteronomul, 25:19. De asemenea cf. Samuel I, 15:3: « Acum du-te, bate pe Amalek şi nimiceşte cu desăvârşire tot ce-i al său; să nu-i cruţi şi să omori toţi bărbaţii şi toate femeile, copiii şi pruncii, cămilele şi măgarii, boii şi oile »

Mai am o altă problemă: am voie să-mi risc viața pentru a salva viața unei femei? Pentru că au fost cazuri când femeile lansau grenade. Sau și altceva, am voie să dau apă să bea unui arab care a ridicat mâinile (în semn că s-a predat)? Fiindcă sunt motive întemeiate să mă tem că el caută doar să mă înșele și că mă va omorî: asta s-a întâmplat.

Închei cu un salut călduros către rabbi și familia sa. - Moshe »

Răspunsul rabinului Shimon Weiser către Moshe:

« Cu ajutorul Cerului, dragă Moshe, salutările mele.

Încep această scrisoare în seara asta, dar știu că n-o voi putea termina astăzi, fiindcă sunt foarte ocupat și aș vrea să fie o scrisoare amplă pentru a-ți răspunde pe deplin la întrebări, iar pentru aceasta va trebui să copiez unele lucruri spuse de înțelepții noștri de fericită amintire, și să le interpretez[91].

După obiceiul națiunilor ne-iudaice, războiul are propriile sale reguli, ca un joc, ca regulile baschetului sau ale fotbalului, de pildă. Dar după spusele înțelepților noștri, de fericită amintire, (...) războiul, pentru noi, nu este un joc ci o necesitate vitală, și acesta este unicul principiu care trebuie să ne ghideze pentru a hotărî cum să-l ducem. Pe de o parte (...) aparent, învățătura ne spune că dacă un evreu ucide cu bună-știință un gentil, el este considerat un asasin și - în afara faptului că nici un tribunal nu are dreptul de a-l pedepsi - gravitatea actului său este egală cu aceea a oricărui alt asasinat. Dar aceleași surse autorizate, într-un alt loc, ne arată (...) că rabinul Shim'on obișnuia să spună: "Pe cel mai bun

[91] Îl vom scuti pe cititor de cea mai mare parte a acestor alambicate referiri la sursele talmudice și rabinice. Aceste suprimări de text sunt indicate prin puncte puncte între paranteze (...) Dar concluziile rabbinului Weiser sunt reproduse *in extenso.*

dintre gentili, omoară-l; celui mai bun dintre șerpi - strivește-i capul". Dar poate cuvântul " a omorî", în această sentință a rabinului Shim'on, este folosit numai în sens figurat, și nu ca atare: ar însemna atunci "a oprima" sau a lua o atitudine asemănătoare, și astfel ar fi evitată contradicția cu sursele autorizate citate mai sus? Sau am putea susține foarte bine că acest adagiu, chiar în sensul său literal, exprimă numai părerea sa personală, contestată de alți înțelepți (citați înainte). Ori, adevărata explicație o găsim în Tosafot[92]*. Acolo (...) avem o explicație a conceptului talmudic privitor la cazul unui gentil care cade într-o fântână: nu trebuie să-l ajuți să iasă de acolo, zice Talmudul, dar nici nu trebuie să-l împingi ca să-l omori, ceea ce înseamnă, referitor la gentili, că nu trebuie nici să le salvezi viața și nici să-i omori direct. Tosafot deci, scrie pe tema aceasta: "Iar dacă cumva se obiectează că undeva se spune: «pe cel mai bun dintre gentili, omoară-l » răspunsul este că acest ultim adagiu se aplică în timp de război" (...).*

După autorii culegerii Tosafot, trebuie să distingem timpul războiului de cel al păcii: deci este interzis să-i omorâm pe gentili în timp de pace, dar în timp de război este o mitzvah (imperativ religios) să fie uciși (...). Și iată diferența între un evreu și un gentil: cu toate că regula "Pe cel ce vrea să te omoare, omoară-l tu înainte", are aceeași valoare pentru un evreu, așa cum este spus în tratatul Sanhedrin (al Talmudului), pagina 72 a, ea nu trebuie să fie aplicată, evident, decât dacă există motivul (actual) de a te teme că această persoană vrea să te omoare. Or, în timp de război este tocmai ceea ce ne temem din partea unui gentil, exceptând cazul când este evident că nu are nici o intenție rea. Aceasta este regula "purității armelor" după Halakhah - și nu concepția străină, acceptată acum în armata israeliană și care a cauzat

[92] *Tosafot* (literal Addenda) reprezintă o culegere de interpretări ale Talmudului, provenind din secolele al XI-lea și al XIII-lea.

numeroase pierderi (de vieți evreiești). Îți trimit alăturat o tăietură dintr-un ziar: este discursul pronunțat săptămâna trecută în Knesset de rabbi Kalman Kahane; el arată cu destulă dreptate - și de asemenea cu durere - câte morți a provocat această "puritate a armelor". Mă opresc aici sperând că nu te-a supărat lungimea acestei scrisori. Noi discutam deja această chestiune înainte de sosirea scrisorii tale, iar aceasta m-a împins să aștern în scris întregul subiect.

Pacea fie cu tine și cu toți evreii, și (sper) pe curând, așa cum spui tu. Numai bine - Shim'on. »

Răspunsul lui Moshe către rabinul Shim'on Weiser

« În onoarea ta, dragul meu rabi,

Înainte de toate sper că sunteți sănătos, ca și familia dumneavoastră și că totul vă merge bine.

Am primit lunga dumneavoastră scrisoare și vă mulțumesc pentru atenția personală pe care mi-o acordați, fiindcă presupun că scrieți la multă lume și că cea mai mare parte a timpului dumneavoastră este ocupată cu studiile pe care le faceți în domeniul dumneavoastră. Acest fapt mă face să vă fiu încă și mai recunoscător. Cât despre scrisoarea ca atare eu am înțeles-o astfel:

În timp de război, nu doar că îmi este permis, ci chiar mi se ordonă să omor orice arab, bărbat sau femeie, peste care nimeresc, dacă există teama că ei sprijină, direct sau indirect, războiul purtat împotriva noastră. În ce mă privește, trebuie să-i dobor chiar dacă asta mi-ar crea neplăceri cu justiția militară. Eu gândesc că această chestiune a "purității armelor" ar trebui să fie transmisă instituțiilor de învățământ, cel puțin celor religioase, pentru a adopta o atitudine în acestă problemă și să nu se rătăcească pe imensele câmpii ale "logicii", mai ales

asupra acestui subiect; trebuie explicată regula așa cum trebuie să fie aplicată în practică.

Fiindcă, regret că trebuie s-o spun, am văzut aici diferite feluri de "logică", chiar la camarazii mei credincioși.

Nădăjduiesc mult că veți întreprinde ceva pentru ca oamenii noștri să cunoască limpede și fără ambiguități linia de conduită a strămoșilor noștri.

Mă opresc aici, sperând că la sfârșitul perioadei (de instrucție), cam într-o lună, voi putea merge la yeshivah (școala superioară talmudică). Salutările mele, Moshe. »

Este evident că această doctrină Halakhah asupra omorului este complet opusă, în principiu, nu numai dreptului penal israelian dar și - așa cum fac aluzie scrisorile - regulamentelor militare oficiale.

În practică, acest lucru nu împiedică doctrina să exercite o anumită influență asupra aplicării justiției, mai ales de către autoritățile militare. Fapt este că, de fiecare dată când, într-un context militar sau paramilitar (unii) evrei au ucis cu premeditare arabi necombatanți - inclusiv cazul unor masacre ca acela de la Kafr Qasim din 1956 - ucigașii fie nu au fost deranjați, fie au fost condamnați la pedepse simbolice, fie au obținut enorme reduceri de pedeapsă, diminuată la mai nimic[93].

---

[93] Persoane vinovate de astfel de crime au putut chiar să se ridice până la funcții publice înalte. Este, de exemplu, cazul lui Shmu'el Lahis, responsabil de masacrarea unui număr cuprins între 50 și 70 de țărani arabi închiși într-o moschee, după ce armata israeliană a cucerit satul lor în timpul războiului din 1948-1949. I s-a făcut un proces de formă, apoi a fost grațiat la intervenția lui Ben Gurion. Lahis a devenit un avocat respectat și la, sfârșitul anilor '70, a fost numit director general al Agenției evreiești (care este, de fapt, conducerea mișcării sioniste). La începutul lui 1978, faptele privind trecutul său au fost dezvăluite pe larg de presa israeliană, dar nici un rabin și nici o autoritate intelectuală rabinică nu a

Salvarea vieții

Acest subiect - valoarea supremă a vieții umane și obligația oricărei ființe omenești de a face tot ce-i stă în putință pentru a salva viața unui semen al său - este de o importanță evidentă. În context evreiesc, el prezintă și un interes special, fiindcă după al doilea război mondial, opinia publică - uneori pe bună dreptate, alteori pe nedrept - a condamnat "lumea întreagă" sau cel puțin Europa întreagă pentru că nu a dat ajutor evreilor care erau pe punctul de a fi masacrați. Să examinăm ce are de spus Halakhah despre subiect.

Conform învățăturii Halakhah, salvarea vieții unui alt evreu este o îndatorire supremă[94]; ea are întâietate față de toate celelalte obligații și interdicții religioase, exceptând interdicția care privește cele trei păcate capitale considerate ca cele mai josnice - adulterul (care include incestul), asasinatul și idolatria.

În ce îi privește pe gentili, principiul talmudic nu permite ca viețile lor *să fie* salvate, deși interzice omorârea lor cu bună știință. Această regulă este exprimată chiar în Talmud[95] prin maxima: "Cât despre gentili, nu trebuie nici să-i scoți (dintr-o fântână) nici să-i împingi (înăuntru)". Maimonide explică[96]:

---

pus în discuție grațierea de care beneficiase, nici îndrituirea sa de a ocupa noile funcții. Iar numirea sa a fost menținută.

[94] *Shulhan 'Arukh,* "Hoshen Mispat" 426.

[95] Tratatul '*Avodah Zarah,* p.26b.

[96] Maimonide, *op. cit.* "Ucigași", 4, 11.

" Cât despre gentilii cu care noi suntem în război (...) nu trebuie să le cauzăm moartea, dar este interzis să-i salvăm dacă sunt în primejdie de moarte; dacă, de pildă, îl vedem pe unul dintre ei căzând în mare, nu trebuie să sărim în ajutorul său, fiindcă stă scris: « să nu te ridici împotriva vieții aproapelui tău » [97] *-. dar el nu este aproapele tău".*

În mod special, un medic evreu nu trebuie să acorde îngrijire unui bolnav neevreu. Maimonide - care a fost el însuși un medic ilustru - este foarte clar în această privință; într-un alt pasaj[98], el reafirmă distincția între "aproapele tău" și gentil, și conchide: «învățați așadar că este interzis să vindeci un gentil, fie și pentru bani (...).»

Totuși, dacă un evreu - și în special un medic evreu - refuză să salveze viața unui gentil și lucrul se află, riscă să trezească dușmănia neevreilor puternici și, de aici, să-i pună pe *evrei* în pericol. Când există un asemenea pericol, obligația de a-l evita trece înaintea interdicției de a-l ajuta pe acel gentil. Maimonide adaugă în continuare; «(...) totuși, dacă vă temeți de el, sau vă temeți de dușmănia lui, îngrijiți-l pentru bani, însă este interzis să acordați îngrijire fără plată». De fapt, chiar Maimonide era medicul personal al lui Saladin. Insistența lui în ce privește solicitarea plății - probabil ca să se asigure că îngrijirea acordată este un act de constrângere și nu unul de caritate - nu este totuși absolută. Pentru că într-un alt pasaj, el permite să fie acordată îngrijire medicală «chiar și gratis, dacă lucrul acesta se impune», unui gentil a cărui dușmănie nu poate fi ignorată.

Toată această învățătură - interdicția de a se salva viața unui gentil și suspendarea acestei interdicții în cazul unor posibile reacții ostile - este repetată aproape cuvânt cu cuvânt

---

[97] Leviticul, 19-16. În legătură cu expresia "aproapele tău", vezi capitolul 3, nota 41.

[98] Maimonide, *op. cit.*, "Idolatrie" 10, 1-2.

în celelalte lucrări cu autoritate, îndeosebi în secolul al XVI-lea, în *Arba' ah Turim* ca și în *Beit Iosef* (Casa lui Iosif) și *Shulhan 'Arukh*[99] ale lui Caro. Beit *Iosef* adaugă, citându-l pe Maimonide: « Și este permis să încerci un leac pe un păgân, dacă asta servește la ceva », principiu pe care îl reia și faimosul rabin Moses Isserles.

Autoritățile halakhite cad de acord că, în doctrina lor, termenul "gentil" îi desemnează pe toți neevreii. Numai unul dintre acești doctori, rabinul Moses Rivkes, autorul unui comentariu minor la *Shulhan 'Arukh* a formulat o poziție divergentă[100]:

"Înțelepții noștri, scrie el, au spus acest lucru numai referitor la păgâni, care în vremea aceea se închinau la idoli și nu credeau în Exodul evreilor din Egipt și în crearea lumii ex nihilo. Dar gentilii, la a căror umbră (protectoare) noi, poporul lui Israel, trăim și printre care suntem risipiți, cred în crearea lumii ex nihilo și în Exod, ca și în mai multe principii ale propriei noastre religii și se roagă la Creatorul cerului și al pământului (...). Nu numai că nu există nici o interdicție să-i ajutăm, dar avem chiar obligația să ne rugăm pentru siguranța lor".

Acest pasaj, care datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, este un citat favorit al apologeților eruditi[101]. În realitate, el nu merge atât de departe pe cât

[99] În cele două lucrări ale lui Caro, în secțiunea "Yoreh De'ah" 158. *Shulhan 'Arukh* prezintă din nou aceeași doctrină "Hoshen Mishpat" 425.

[100] Moses Rivkes, *Be'er Haggolah la Shulhan 'Arukh,* "Hoshen Mishpat" 425.

[101] Astfel, profesorul Jacob Katz, în lucrarea sa în ebraică "Între evrei și gentili", ca și în versiunea în engleză, mai evident apologetică, "Exclusiveness and Tolerance" ("Exclusivism și toleranță"), nu citează textual decât acest pasaj, din care trage uluitoarea concluzie: "În ceea ce privește obligația de a salva viața, nu trebuie făcută nici o discriminare

pretinde apologetica, pentru că propovăduiește *ridicarea interdicției* de a salva viața unui gentil și nu cere ca acest act să fie *obligatoriu,* ca în cazul unui evreu; de altfel, acest liberalism nu se extinde decât asupra creștinilor și a musulmanilor, și nu la majoritatea ființelor umane. Această părere a lui Rivkes pune în evidență, în mod special, faptul că există posibilitatea liberalizării treptate a riguroasei doctrine Halakhah. Dar, departe de a continua această cale extinzând clemența lui Rivkes și la alte grupuri umane, majoritatea autorităților halakhiste ulterioare au respins-o în întregime.

Profanarea sabatului pentru salvarea vieții cuiva.

Efectuarea unei activități care, în principiu, este interzisă sâmbăta - adică profanarea sabatului - devine o datorie dacă acest lucru este necesar pentru salvarea vieții unui evreu.

Cât despre salvarea vieții unui gentil în ziua de sabat, Talmudul nu face din aceasta o problemă centrală, fiindcă oricum este interzisă pe toată durata săptămânii; totuși, această chestiune a dat naștere unor interminabile discuții, și asta din două categorii de motive.

În primul rând: trebuie profanat sabatul pentru a salva un grup de persoane care în zi de sâmbătă se află în pericol, atunci când există posibilitatea ca printre ele să se găsească și un evreu (fără ca lucrul acesta să fie sigur)? Este o problemă care se pune în mod efectiv și care a fost analizată. Inspirându-se după autorități mai vechi, printre care

între evreu și creștin". În schimb, el nu citează nici una dintre marile autorități la care mă refer mai sus și în capitolul următor.

Maimonide și chiar Talmudul, *Shulhan 'Arukh*[102] rezolvă cazurile de acest gen după legea probabilităților. Să presupunem, de pildă, că nouă gentili și un evreu locuiesc în același imobil. Într-o sâmbătă, acesta se prăbușește: unul din cei zece - nu se știe care - era absent atunci, dar ceilalți nouă se află prinși sub dărâmături. Trebuie profanat sabatul curățind locul, când ar fi posibil ca tocmai evreul să fie cel care lipsea atunci de acasă? *Shulhan 'Arukh* spune că trebuie curățat, pentru că, fără îndoială, există șanse foarte mari ca evreul să se afle sub dărâmături (nouă la unu). Dar să presupunem acum că nouă erau plecați și că numai unul - nu se știe care, nici în acest caz - a rămas acasă. Lucrările de curățare a locului nu se mai impun în această situație, pentru că există șanse foarte mari ca evreul să nu fie persoana acoperită de dărâmături. La fel: « Dacă vedem că un vapor care transportă evrei este în primejdie într-o zi de sâmbătă, fiecare are datoria de a profana sabatul pentru a-i salva ». Totuși, conform unui comentariu al celebrului rabin 'Aqiva Eiger (mort în 1837), această regulă rămâne valabilă numai atunci « când se știe precis că se găsesc evrei la bord. Dar (...) dacă nu se știe nimic despre identitatea pasagerilor, (sabatul) nu trebuie să fie profanat, pentru că (...) majoritatea oamenilor în lume sunt gentili[103] ». Și, cum este puțin probabil ca vreunul dintre pasageri să fie evreu, trebuie să fie lăsați să se înece.

[102] Maimonide, *op. cit.* "sabbat" 2, 20-21; *Shulhan 'Arukh*, "Orah Hayyim" 329.

[103] R. 'Aqiva Eiger, comentariu la *Shulhan 'Arukh*, ibidem. Eiger adaugă și că, dacă este găsit un sugar abandonat într-un oraș locuit în principal de gentili, trebuie consultat un rabin pentru a afla dacă acest copil trebuie să fie salvat.

În al doilea rând, sabatul restrânge aria de respectare și ponderea dispoziției care autorizează salvarea sau îngrijirea unui gentil în scopul evitării reacțiilor ostile. Evreul căruia, în timpul săptămânii, i se cere să ajute un gentil, este obligat într-o oarecare măsură să se supună: mărturisind că, în principiu, nu-i este permis să salveze viața unui gentil, ar stârni ostilitate. În schimb, sâmbăta, respectarea sabatului poate fi invocată ca o scuză plauzibilă. Un caz exemplificator, discutat de-a lungul și de-a latul în Talmud[104], este acela al moașei evreice pe care o neevreică o roagă s-o ajute la naștere. Reiese de acolo că acea moașă, în timpul săptămânii, poate să acorde asistență neevreicei, "de teama ostilităților", dar că sâmbăta trebuie să refuze, fiindcă ea se poate scuza declarând: « Nu avem voie să profanăm sabatul decât pentru ai noștri, care socotesc și ei că sabatul este sfânt; dar pentru voi, care nu-l respectați, nu avem această autorizație ». Să fie vorba de o explicație autentică sau de o simplă scuză? Maimonide arată limpede că este o simplă scuză - care poate fi invocată chiar dacă ceea ce i se cere moașei să facă nu implică, de fapt, o profanare a sabatului. Fără îndoială, scuza va fi acceptată și în acest caz, pentru că, de regulă, gentilii nu sunt lămuriți exact în legătură cu activitățile pe care evreii nu au voie să le îndeplinească sâmbăta. Oricum ar sta de fapt lucrurile, el hotărăște: « În ziua de sabat, nu trebuie moșită, nici chiar contra plată, o femeie neevreică aflată în chinurile facerii: nu trebuie să se teamă că va provoca ostilitate, nici chiar în situația când, (printr-un astfel de ajutor) nu s-ar profana sabatul ». *Shulhan 'Arukh* formulează aceeași judecată[105].

[104] Tratatul *Avodah Zarah* p.26.

[105] Maimonide, *op. cit.*, "Sabbat" 2, 12; *Shulhan 'Arukh*, "Orah Hayyim" 330. Acest ultim text întrebuințează cuvântul "păgân" mai degrabă decât "gentil", dar unii comentatori, ca *Turei Zahar*, subliniază că această judecată se aplică "chiar și ismaeliților (adică musulmanilor) care

Totuși, nu se poate conta întotdeauna pe eficacitatea acestui tip de scuze pentru a evita ostilitatea gentililor. Unele autorități rabinice, și nu dintre cele neglijabile, subțiază vinul cu apă autorizându-i pe medicii evrei să-i îngrijească pe gentili sâmbăta, chiar dacă acest lucru ar implica îndeplinirea unor activități în mod normal interzise în zi de sabat. Această îndulcire a regulilor îi privea în special pe bolnavii neevrei bogați și puternici, care nu erau așa ușor de înșelat iar dușmănia lor putea fi de temut.

Astfel, Joel Sirkis, autorul cărții *Bayit Hadash* și unul dintre cei mai mari rabini ai timpului său (Polonia, sec. al XVII-lea), a hotărât că "primarii, nobilii și magnații" trebuie să fie îngrijiți în zi de sabat, întrucât ostilitatea lor ar putea aduce "vreun pericol": dar în celelalte cazuri, mai ales dacă o scuză evazivă este de ajuns, medicul evreu ar comite un păcat îngrijind un gentil în zi de sabat. Câțiva ani mai târziu s-a luat o hotărâre asemănătoare în orașul Metz, așezat de o parte și de alta a unui pod plutitor. În mod normal, un evreu nu trebuie să treacă pe un pod plutitor în zi de sabat: dar rabinul din Metz a hotărât că un doctor evreu poate s-o facă, « dacă este chemat la căpătâiul marelui guvernator (=intendentul de Lorena) »; în văzul întregului oraș, medicul cu pricina trecea acest pod pentru a se duce la pacienții săi evrei; deci, ar fi stârnit o primejdioasă dușmănie dacă s-ar fi purtat altfel față de guvernator. Acest fapt se petrecea sub Ludovic al XIV-lea și, evident, pentru evrei era important să fie în grațiile

sunt idolatri". În această chestiune, nu se face o mențiune explicită despre creștini; dar ei sunt vizați de această interdicție chiar cu mai multă tărie, pentru că - așa cum vom vedea în curând - islamul este văzut într-o lumină mai favorabilă decât creștinismul. A se vedea și *responsa* ale lui Hatam Sofer citate mai jos. (singular, *responsum*: decizie scrisă a unei autorități rabinice)

guvernatorului său; sentimentele gentililor de rând contau prea puțin[106].

În Hokhmat Shlomoh, comentariu la *Shulhan 'Arukh* datând din secolul al XIX-lea, este menționată o interpretare la fel de strictă a noțiunii de "ostilitate" cu privire la mica sectă eretică evreiască a caraiților. Conform acestei opinii, viața lor nu trebuie să fie salvată, dacă acest fapt duce la o violare a sabatului, « fiindcă este importantă numai "ostilitatea" păgânilor care, foarte mulți, sunt împotriva noastră iar soarta noastră este în mâinile lor (...). Dar caraiții sunt puțini la număr și soarta noastră nu este în mâinile lor,

[106] Aceste două exemple, din Polonia și din Franța, au fost date în 1950 de rabinul I.Z. Cahana (mai târziu profesor la Universitatea religioasă Bar-Ilan, Israel) în articolul său "Medicina în literatura halakhistă post-talmudică", *Sinai*, vol.27, 1950, p.221. El semnalează și cazul următor, petrecut în Italia secolului al XIX-lea. Până în 1848, o lege a statelor papale interzicea medicilor evrei să-i îngrijească pe gentili. Ea a fost abolită de Republica romană în 1848, ca și toate celelalte legi discriminatorii cu privire la evrei. Dar în 1848, corpul expediționar trimis de președintele francez L.N. Bonaparte, (ulterior împăratul Napoleon al III-lea) a pus capăt republicii romane și l-a readus în scaun pe papa Pius al IX-lea, care din 1850 a repus în vigoare legile antievreiești. Șefii garnizoanei franceze, indignați de o asemenea reacție, au angajat imediat medici evrei pentru a le îngriji oamenii. A fost întrebat marele rabin al Romei, Moshe Hazan, doctor în medicină, dacă unul dintre discipolii săi, tot medic, ar putea îndeplini într-un spital militar francez funcții susceptibile să-l oblige la profanarea sabatului. Rabinul a răspuns că, dacă era angajat cu condiția expresă de a-și exercita meseria și sâmbăta, trebuia să refuze. Dacă nu, putea accepta și folosi "marea inteligență a evreilor credincioși". De exemplu, să reînnoiască pentru sâmbătă tratamentul prescris vineri, atrăgându-i doar atenția farmacistului. Articolul fără ocolișuri al rabinului Cahana, care consemnează multe alte exemple, este citat în bibliografia fostului mare rabin al Marii Britanii, Immanuel Jakobovits, "*Jewish Medical Ethics*", Bloch, New York, 1962; dar în conținutul cărții, nu se spune nimic despre acest subiect.

(așa că) nu trebuie să ne temem deloc de dușmănia lor[107] ». De altfel, așa cum vom vedea, interdicția *absolută* de a încălca sabatul pentru a salva viața unui carait este în vigoare și azi.

Întreaga problemă este discutată amănunțit în *responsa* (cf. nota 105) de către R(=rabinul) Moshé Sofer - mai cunoscut sub numele de "Hatam Sofer" - faimosul rabin din Pressburg (Bratislava), mort în 1832. Concluziile sale prezintă un interes mai mult decât istoric, pentru că, în 1966, Marele Rabin (de atunci) al Israelului a subscris în mod public la una dintre ele, calificând-o drept "instituție fundamentală a doctrinei Halakhah[108]". Problema care se punea pentru Hatam Sofer ținea de situația din Turcia, unde, în timpul unui război, se dăduse un decret ca orice comună sau sat să aibă moașă de gardă, gata să asiste, cu schimbul, pe orice femeie care năștea. Unele dintre acele moașe erau evreice: trebuia oare ca acestea să le dea asistență femeilor gentililor în cutare sau cutare zi a săptămânii și, de asemenea, în ziua de sabat? După un examen minuțios, în *responsum* ul[109] dat, Hatam Sofer a formulat concluzia că gentilii luați în discuție - adică creștinii și musulmanii otomani - nu numai că sunt idolatri, « care adoră fățiș alți zei și deci nu trebuie "nici scoși (din faimoasa fântână), nici împinși înăuntru", dar merge până acolo încât îi asimilează cu Amaleciții, ceea ce înseamnă că li se aplică și lor judecata talmudică "este interzis să-i ajuți pe urmașii lui Amalek să se înmulțească". Așadar, în principiu, femeile neevreice n-ar trebui să fie asistate (de moașele evreice) nici măcar în timpul săptămânii. Totuși, este « permisă » îngrijirea

[107] *Hokhmat Shlomoh* la *Shulhan 'Arukh,* "Ioreh De'ah" 131.

[108] R. Unterman *Ha'aretz,* 4 aprilie 1966. Unterman nu a avut decât o singură rezervă - după ce a fost supus unor presiuni neîntrerupte - adăugând că în vremea noastră orice refuz de a acorda îngrijiri medicale unui gentil ar putea stârni o primejdioasă ostilitate pentru evrei.

[109] Hatam Sofer, Responsa la *Shulhan 'Arukh,* 'Ioreh De'ah"131.

gentililor și asistarea femeilor lor la naștere, dacă aceștia pot face apel la medici și moașe din neamul lor: într-adevăr, în cazul refuzului, singurul rezultat obținut ar fi să piardă bani - ceea ce, evident, nu este de dorit. Acest lucru este valabil atât pentru zilele săptămânii cât și pentru sabat (cu condiția să nu aibă loc profanarea acestuia). Totuși, în acest ultim caz, sabatul poate fi invocat ca scuză, "pentru a o face pe femeia păgână să creadă că (ajutorul dat la naștere) ar atrage o încălcare a sabatului".

După exemplul altor autorități, pentru situațiile care implică o profanare efectivă a sabatului, Hatam Sofer distinge două categorii de activități avute în vedere de interdicția sabatică. 1) Activitățile interzise de Torah, legea Bibliei (așa cum este interpretată aceasta de Talmud): nu pot fi îndeplinite decât în situații cu totul excepționale, când refuzul ar putea provoca un pericol *extrem* la adresa evreilor. 2) Activitățile pe care înțelepții le-au inerzis prin extrapolare, plecând de la Torah: în acest caz, se recomandă o tendință spre indulgență.

Tot lui Hatam Sofer i se datorează o hotărâre[110] într-o problemă gravă: are voie un medic evreu să circule într-un vehicul în ziua sabatului, pentru a ajunge la căpătâiul unui gentil? Mai întâi, Hatam Sofer semnalează că, în anumite condiții, deplasarea într-un vehicul tras de cai în ziua de sabat nu violează, până la urmă, decât o interdicție pronunțată "de înțelepți", și nu de Torah; apoi el reamintește poziția lui Maimonide - interdicția de a asista o femeie neevreică la naștere, chiar dacă acest lucru nu implică o încălcare a sabatului - și declară că acest principiu se aplică nu numai în obstetrică, ci și în toate domeniile artei medicale. Dar el declară că dacă această regulă ar fi pusă în practică, « ea ar stârni o dușmănie de nedorit », fiindcă « gentilii nu ar accepta

[110] *Op. cit.* la *Shulhan 'Arukh,* "Hoshen Mishpat", 194.

scuza respectării zilei de sâmbătă » și « ar spune că, în ochii noștri, sângele unui idolatru nu are nici o valoare ». Mai mult chiar - ipoteză care nu poate fi neglijată - medicii aparținând acestor neamuri ar putea să se răzbune pe pacienții lor evrei pentru o asemenea atitudine. Trebuie să fie găsite cele mai convingătoare scuze. Prin urmare, Hatam Sofer îl sfătuiește pe medicul evreu chemat sâmbăta la căpătâiul unui gentil care locuiește în afara orașului să răspundă că este reținut de ceilalți pacienți ai săi; « el se poate folosi de această scuză spunând: "nu pot să mă mișc de aici din cauza stării cutărui sau cutărui pacient care are nevoie de îngrijiri urgente; nu pot totuși să-i abandonez pe bolnavii mei" (...). Cu o asemenea scuză, nu există vreo primejdie de temut, fiindcă este un pretext rezonabil, invocat în mod curent de medicii care întârzie să ajungă (la un pacient), atunci când un alt pacient a avut nevoie, anterior, de îngrijire ». Pe scurt, doctorul nostru nu este autorizat să se deplaseze în vehicul, în zi de sabat, decât dacă « îi este imposibil să aducă vreo scuză ».

În această dizertație, esențialul este reprezentat de scuzele găsite și nu de îngrijirile acordate bolnavului sau de starea sa de sănătate. Și, de la început până la sfârșit, se admite că nu este deloc condamnabil să-i înșeli pe gentili mai degrabă decât să-i îngrijești, dacă acest fapt nu atrage după sine ostilitate[111].

Este clar că, în zilele noastre, majoritatea medicilor evrei nu sunt religioși și nu cunosc conținutul acestor reguli. Cât despre cei care sunt credincioși practicanți, spre onoarea lor, mulți preferă să respecte mai curând jurământul lui Hippocrate decât învățăturile rabinilor lor fanatici[112]. Cu toate

[111] R.B. Knobelovitz, în *The Jewish Review*, (revista partidului Mizrahi, în Marea Britanie), 8 iunie 1966.

[112] R. Israel Me'ir Kagan - numit și Hafetz Hayyim - declară cu amărăciune în cartea sa *Mishnah Berurah*, scrisă în Polonia în 1907: « Și

acestea, rabinii nu pot să nu-i influențeze pe unii dintre medicii care fac parte din congregațiile lor, și este sigur că printre ceilalți, care în practică nu urmează aceste sfaturi, mulți evită totuși să le denunțe în mod public.

Nu este deloc vorba despre o chestiune depășită. Cele mai recente poziții halakhiste în acest domeniu sunt expuse într-o carte concisă și având o mare autoritate, apărută în limba engleză în 1980 sub titlul *Jewish Medical Law*[113]. Această lucrare, publicată sub auspiciile prestigioasei fundații israeliene *Mossad Harav Kook*, se întemeiază pe *responsa* rabinului Eli'ezer Yehuda Waldenberg, primul președinte al tribunalului rabinic al districtului Ierusalim. Câteva pasaje merită să fie citate.

Astfel, « este interzisă profanarea sabatului (...) pentru un carait[114] ». Lucrul acesta este considerat ca o regulă absolută, fără cea mai neînsemnată abatere. Zisul carait poate, de pildă, să facă un infarct, dacă este sâmbătă el trebuie lăsat să moară; fără îndoială, dușmănia acestei secte nu este prin nimic primejdioasă.

să știți că majoritatea medicilor, chiar și cei pioși, nu țin deloc seama de această lege; fiindcă lucrează în ziua sabatului și întrec măsura (în textul rabinului "parasanges" = unitate de măsură a distanței la vechii perși, egală cu 5200m) pentru a îngriji un păgân, și sfărâmă substanțele cu mâinile lor. Ori nimic nu-i autorizează să facă acest lucru. Dacă de teama dușmăniei este permisă încălcarea interdicțiilor pronunțate de vechii înțelepți, - deși nu este un lucru simplu - este cu siguranță interzis oricărui evreu să încalce însăși Torah; cei care o fac, profanează în întregime sabatul, și Dumnezeu să se milostivească (de ei) pentru aceste sacrilegii ». (Comentariu la *Shulhan 'Arukh*,, "Orah Hayyim" 330). În general, autorul este considerat cea mai mare autoritate rabinică a timpului său.

[113] Dr. Avraham Steinberg ed. *Jewish Medical Law*, texte extrase din *Tzitz Eli'ezer* (*responsa* ale rabinului Eli'ezer Yehuda Waldenberg) și traduse de Dr. David B. Simons, Gefen &Mossad Harav Kook, Ierusalim și California, 1980.

[114] *Op. cit.*, p 39.

Referitor la gentili: « Conform hotărârii formulate în Talmud și în Codurile rabinice, profanarea sabatului este interzisă - fie prin încălcarea legilor biblice, fie a celor talmudice - pentru a salva viața unui gentil grav bolnav. Este, de asemenea, interzis să fie asistată o neevreică la naștere în zi de sabat[115] »

Dar, de astă dată, avem de-a face cu o restricție, o dispensă: « Totuși, în zilele noastre, este permisă profanarea sabatului în favoarea unui gentil, când se pot îndeplini acte interzise de legea rabinică, pentru că acționând astfel, evităm apariția unor resentimente între evrei și gentili[116] ».

Această atitudine nu merge prea departe, dat fiind că îngrijirile medicale implică foarte adesea acte interzise în ziua sabatului chiar de Torah. "Anumite" autorități halakhiste ne spun că dispensa se extinde și la aceste acte - dar nu este decât un alt mod de a spune că *majoritatea* autorităților halakhiste, dintre cele cu adevărat importante, susțin opinia opusă. Cu toate acestea, *Jewish Medical Law* propune o soluție de-a dreptul uimitoare pentru această dificultate.

Soluția despre care este vorba se întemeiază pe un aspect extrem de subtil al dreptului talmudic. O interdicție sabatică ce emană din Torah este considerată ca valabilă numai dacă există o identitate între intenția primă care determină actul și rezultatul efectiv al acestuia. (Astfel, Torah oprește sfărâmarea grâului sâmbăta, însă numai când se presupune că scopul este să se obțină făină). În schimb, dacă îndeplinirea aceluiași act nu este decât un aspect întâmplător al unui alt scop, (*melakhah sehèynah tzrikhah legufah)* atunci

[115] *Ibid.*,p.41.

[116] *Ibid.* p. 41. Formula "între evrei și gentili" este un eufemism. Această dispensă este destinată să împiedice *ostilitatea gentililor față de evrei și nu invers.*

acest act nu are același statut: cu siguranță, el rămâne interzis, dar numai de înțelepți, nu și de Torah.

Prin urmare:

« În scopul de a evita orice încălcare a legii, există o metodă acceptabilă din punct de vedere juridic pentru a îngriji un bolnav neevreu, chiar dacă acest lucru presupune acte care, în mod normal, sunt contrare Legii biblice. » Iată ce sfat se dă: în momentul în care acordă îngrijirile necesare, intenția primă a medicului nu trebuie să fie vindecarea bolnavului, ci să se apere pe el însuși și poporul evreu de acuzația de discriminare religioasă și de eventuale represalii grave, care ar putea constitui un pericol, pentru el în particular și pentru poporul evreu în general. *Cu o asemenea intenție, orice act îndeplinit de medic devine « un act al cărui rezultat efectiv nu este scopul principal » (...) și care nu este interzis, în ziua sabatului, decât de legile rabinice*[117].

Mai găsim acest surogat ipocrit al jurământului lui Hippocrate și într-o altă lucrare, publicată de curând în ebraică[118]. și deja autorizată.

Deși fapetele menționate mai sus au fost prezentate cel puțin în două rânduri în presa israeliană[119], ordinul medicilor isrelieni păstrează tăcerea asupra acestui subiect.

Cu siguranță, atitudinea învățăturii Halakhah cu privire la viața unui gentil ar merita o expunere mai amănunțită: vom evoca pe scurt celelalte reguli halakhiste care conduc la discriminare împotriva neevreilor și, pentru că sunt foarte numeroase, mă voi opri doar la cele mai importante.

[117] Ibid. p. 41-42; sublinierea autorului.

[118] Dr. Falk Schlesinger, Institutul de cercetări medicale halakhiste de pe lângă spitalul Sha'arey Tzedeq, *Sefer Asya* (Cartea medicului), Reuben Mass, Ierusalim, 1979.

[119] Chiar de mine în *Ha'olam Hazzeh,* 30 mai 1979, și de Shullamit Aloni, deputată în Knesset, în *Ha'aretz,* 17 iunie 1980.

Delicte sexuale

Raporturile sexuale între o femeie evreică măritată și orice alt bărbat decât soțul său constituie o crimă capitală și unul dintre cele trei păcate capitale. Statutul femeii neevreice este diferit. Pentru Halakhah, toți gentilii trăiesc în dezmăț și tocmai la ei se referă versetul « (cei) a căror potență este ca a măgarilor iar împreunarea ca a armăsarilor[120] ». Nu există nici o diferență dacă o neevreică este sau nu căsătorită: pentru evrei, însăși ideea de căsătorie nu li se aplică gentililor (« Nu există căsătorie sfântă pentru un păgân », conform celor de mai jos). Așadar raporturile sexuale între un bărbat evreu și o neevreică nu pot fi calificate ca adulter; după Talmud[121], astfel de raporturi sunt considerate păcate animalice. (Din același motiv, se presupune că gentilii nu au paternitate certă).

După *Enciclopedia talmudică*[122]: « cel care are relații carnale cu femeia unui gentil, nu este pasibil de pedeapsa cu moartea, fiindcă este scris: "femeia aproapelui tău "[123] și nu: femeia unui străin; așa cum preceptul "bărbatul va rămâne unit cu femeia sa"[124] care se adresează gentililor, nu se aplică unui evreu, tot astfel nu există căsătorie (sfântă) pentru un păgân; femeia căsătorită cu un gentil este interzisă altor gentili, dar această interdicție nu-l privește în nici un fel pe un evreu. »

Din toate acestea nu trebuie să tragem concluzia că raporturile sexuale între un evreu și o neevreică sunt autorizate, dimpotrivă. Dar vina principală este aruncată în

[120] Ezechiel, 23:20.
[121] Tratatul *Berakhot*, p. 78a.
[122] *Enciclopedia Talmudică*, "Eshet Ish "(femeie căsătorită).
[123] Exodul, 20:17.
[124] Facerea, 2:24.

spatele femeii: ea este cea care va fi executată, chiar și în cazul când a fost violată. « Dacă un evreu se unește sexual cu o neevreică, fie că ea este un copil de trei ani sau o adultă, că este căsătorită sau nubilă, și chiar dacă el este un minor care nu are decât nouă ani și o zi, - fiindcă el a comis un coit voluntar cu ea, ea trebuie să fie omorâtă, ca un animal, pentru că din cauza ei un evreu s-a pus într-o situație proastă[125] ». Cât despre evreu, el trebuie să fie biciuit: iar dacă este vorba de un kohen (membru al tribului preoților - descendent din tribul lui Aaron), el va trebui să primească de două ori mai multe lovituri de bici, întrucât a comis o dublă infracțiune: un kohen, într-adevăr, nu trebuie să se culce cu o prostituată - așa cum sunt considerate femeile din toate celelalte "neamuri"[126].

Statut social, juridic etc.

După doctrina Halakhah, trebuie împiedicată - dacă se poate - numirea unui gentil într-o funcție care i-ar da fie și cea mai mică putere asupra evreilor. (Cele două exemple clasice

[125] Maimonide, *op. cit.* " Interdicții privitoare la relațiile carnale" 12, 10; *Enciclopedia talmudică*, "Goy".
[126] Maimonide, *op. cit. ibid.* 12 1-3. De fapt, orice femeie neevreică este considerată ca N. Sh. G.Z. - abreviere a cuvintelor ebraice *niddah, shifhah, goyah, zonah* (impură prin menstre, sclavă, femelă gentil, prostituată). Dacă se convertește, ea încetează să mai fie *niddah, shifhah, goyah,* dar va fi privită ca prostituată până la sfârșitul zilelor sale, din singurul motiv că s-a născut din mamă neevreică. Într-o categorie aparte este inclusă femeia « care, nefiind concepută în sfințenie, s-a născut în sfințenie », adică a cărei mamă o avea deja în pântece atunci când s-a convertit la iudaism. Pentru a evita riscul oricărei confuzii, rabinii cer unui cuplu căsătorit care se convertește la iudaism să păstreze trei luni de abstinență.

sunt cel de « şef peste zece soldaţi în armata israeliană » sau cel de « supraveghetor al unui canal de irigaţie »).

Această regulă se aplică şi celor convertiţi la iudaism şi descendenţilor lor (în linie maternă) timp de zece generaţii sau "pe cât de îndepărtată poate fi cunoscută ascendenţa lor".

Pentru că gentilii (după Halakhah) sunt mincinoşi din naştere, mărturia lor nu poate avea nici o valoare în faţa unui tribunal rabinic. Sub acest aspect, statutul lor este, din punct de vedere teoretic, echivalent cu acela al femeilor, sclavilor şi al minorilor evrei; în practică, lucrurile stau şi mai rău. De fapt, astăzi, o femeie evreică este admisă să depună mărturie în cutare sau cutare chestiune, dacă tribunalul o crede - ceea ce nu se petrece însă cu un gentil.

Dar atunci când tribunalul trebuie să judece un fapt ai cărui unici martori sunt gentili? Iată o problemă care poate avea implicaţii importante, de pildă, în afacerile care le privesc pe văduve: conform legii religioase iudaice, în fapt, o femeie nu poate fi declarată văduvă - şi deci liberă să se recăsătorească - decât dacă moartea soţului său este dovedită într-o manieră sigură prin mărturia unei persoane care l-a văzut murind sau i-a recunoscut corpul după deces. Acesta este un caz când tribunalul poate accepta dovada printr-o simplă afirmaţie, dacă aceasta este făcută de un evreu care declară sub jurământ că a aflat faptul din gura unui martor ocular gentil, având-se grijă ca tribunalul să fie sigur că acesta a dat informaţia "în treacăt" (*goi mesiah lefi tummo*) şi nu ca răspuns la o întrebare directă; fiindcă se presupune că un gentil nu poate răspunde decât printr-o minciună la o întrebare directă a unui evreu[127]. Dacă este nevoie, un evreu (de preferinţă, un rabin) va aranja o conversaţie cu martorii oculari gentili, când, cu un aer dezinteresat, va obţine declaraţii întâmplătoare asupra faptului în discuţie.

[127] Există o excepţie remarcabilă de la această regulă, aplicată gentililor titulari de funcţii publice legate de tranzacţii financiare: notari, perceptori, aprozi, administratori de bunuri etc…Dar pentru gentilii de rând, chiar prieteni ai evreilor, nu se face nici o excepţie de acest gen.

Banii şi bunurile proprii

1) *Cadourile*. Talmudul interzice categoric (evreilor) să facă daruri unui gentil, (indiferent de natura darului). Totuşi, fiindcă în mod uzual se fac daruri între partenerii comerciali, autorităţile rabinice clasice au făcut ca regula să fie mai flexibilă. Deci s-a stabilit că un evreu poate oferi orice unei *cunoştinţe,* sau unei *relaţii* (fie şi neevreu), pentru că acest lucru nu poate fi considerat ca un adevărat cadou ci ca un fel de plasament, de la care se aşteaptă ceva în schimb. Nu înseamnă că este mai "slabă" interdicţia de a face cadouri "gentililor necunoscuţi". - În aceeaşi ordine de idei: să dai de pomană unui cerşetor evreu este o îndatorire religioasă; dar să dai cerşetorilor gentili de pomană este un mijloc de a-ţi păstra liniştea. Totuşi, aşa cum repetă numeroase hotărâri rabinice, nu trebuie "obişnuiţi"cu asta, fiindcă se poate întâmpla să nu le dai şi să le stârneşti astfel, duşmănia.

2) *Împrumutul cu dobândă*. În acest domeniu, discriminarea împotriva gentililor a devenit pur teoretică, de când a fost dată dispensa (prezentată în capitolul 3) care permite să se ceară dobândă chiar de la un datornic evreu. Cu toate acestea, a acorda împrumut fără dobândă rămâne un act de caritate lăudabil şi recomandabil când cel care se împrumută este evreu, şi condamnabil dacă acesta este un gentil: numeroase autorităţi rabinice (dar nu toate), printre care şi Maimonide, afirmă că este o obligaţie să fie cerute

sunt cel de « şef peste zece soldaţi în armata israeliană » sau cel de « supraveghetor al unui canal de irigaţie »).

Această regulă se aplică şi celor convertiţi la iudaism şi descendenţilor lor (în linie maternă) timp de zece generaţii sau "pe cât de îndepărtată poate fi cunoscută ascendenţa lor".

Pentru că gentilii (după Halakhah) sunt mincinoşi din naştere, mărturia lor nu poate avea nici o valoare în faţa unui tribunal rabinic. Sub acest aspect, statutul lor este, din punct de vedere teoretic, echivalent cu acela al femeilor, sclavilor şi al minorilor evrei; în practică, lucrurile stau şi mai rău. De fapt, astăzi, o femeie evreică este admisă să depună mărturie în cutare sau cutare chestiune, dacă tribunalul o crede - ceea ce nu se petrece însă cu un gentil.

Dar atunci când tribunalul trebuie să judece un fapt ai cărui unici martori sunt gentili? Iată o problemă care poate avea implicaţii importante, de pildă, în afacerile care le privesc pe văduve: conform legii religioase iudaice, în fapt, o femeie nu poate fi declarată văduvă - şi deci liberă să se recăsătorească - decât dacă moartea soţului său este dovedită într-o manieră sigură prin mărturia unei persoane care l-a văzut murind sau i-a recunoscut corpul după deces. Acesta este un caz când tribunalul poate accepta dovada printr-o simplă afirmaţie, dacă aceasta este făcută de un evreu care declară sub jurământ că a aflat faptul din gura unui martor ocular gentil, avându-se grijă ca tribunalul să fie sigur că acesta a dat informaţia "în treacăt" (*goi mesiah lefi tummo*) şi nu ca răspuns la o întrebare directă; fiindcă se presupune că un gentil nu poate răspunde decât printr-o minciună la o întrebare directă a unui evreu[127]. Dacă este nevoie, un evreu (de

[127] Există o excepţie remarcabilă de la această regulă, aplicată gentililor titulari de funcţii publice legate de tranzacţii financiare: notari, perceptori, aprozi, administratori de bunuri etc…Dar pentru gentilii de rând, chiar prieteni ai evreilor, nu se face nici o excepţie de acest gen.

preferinţă, un rabin) va aranja o conversaţie cu martorii oculari gentili, când, cu un aer dezinteresat, va obţine declaraţii întâmplătoare asupra faptului în discuţie.

Banii şi bunurile proprii

1) *Cadourile.* Talmudul interzice categoric (evreilor) să facă daruri unui gentil, (indiferent de natura darului). Totuşi, fiindcă în mod uzual se fac daruri între partenerii comerciali, autorităţile rabinice clasice au făcut ca regula să fie mai flexibilă. Deci s-a stabilit că un evreu poate oferi orice unei *cunoştinţe,* sau unei *relaţii* (fie şi neevreu), pentru că acest lucru nu poate fi considerat ca un adevărat cadou ci ca un fel de plasament, de la care se aşteaptă ceva în schimb. Nu înseamnă că este mai "slabă" interdicţia de a face cadouri "gentililor necunoscuţi". - În aceeaşi ordine de idei: să dai de pomană unui cerşetor evreu este o îndatorire religioasă; dar să dai cerşetorilor gentili de pomană este un mijloc de a-ţi păstra liniştea. Totuşi, aşa cum repetă numeroase hotărâri rabinice, nu trebuie "obişnuiţi"cu asta, fiindcă se poate întâmpla să nu le dai şi să le stârneşti astfel, duşmănia.

2) *Împrumutul cu dobândă.* În acest domeniu, discriminarea împotriva gentililor a devenit pur teoretică, de când a fost dată dispensa (prezentată în capitolul 3) care permite să se ceară dobândă chiar de la un datornic evreu. Cu toate acestea, a acorda împrumut fără dobândă rămâne un act de caritate lăudabil şi recomandabil când cel care se împrumută este evreu, şi condamnabil dacă acesta este un gentil: numeroase autorităţi rabinice (dar nu toate), printre care şi Maimonide, afirmă că este o obligaţie să fie cerute

dobânzi cămătărești neevreilor cărora li se acordă împrumuturi.

ă) *Obiecte pierdute* . Când un evreu găsește un lucru care, probabil, a aparținut unui alt evreu, trebuie să facă tot ce îi este posibil pentru a-l restitui, mai ales făcând publică descoperirea sa. Dimpotrivă, toate autoritățile rabinice vechi nu numai că permit luarea în stăpânire a unui obiect pierdut de un gentil, dar interzic categoric restituirea lui[128]. În vremurile mai apropiate, când în majoritatea țărilor au fost adoptate legi care prevăd restituirea obligatorie a bunurilor pierdute, autoritățile rabinice au recomandat evreilor să se conformeze legilor pentru a face act de supunere *civilă* față de stat: nu este vorba de o îndatorire religioasă, deci nu trebuie căutat proprietarul cu tot dinadinsul dacă, după toate aparențele, acesta nu este un evreu.

4) *Înșelătoria în afaceri*. Folosirea înșelătoriei, de orice fel ar fi ea, împotriva unui evreu este un păcat. În ce îi privește pe gentili, este interzisă numai înșelătoria directă. Este permisă înșelătoria indirectă, cel puțin dacă nu riscă să provoace ostilitate față de evrei sau o insultă la adresa religiei lor. Exemplul clasic este greșala de calcul al prețului în cadrul unui schimb. Dacă evreul s-a înșelat în defavoarea sa, are datoria religioasă să corecteze faptul. Dacă greșeala a fost comisă de gentil (în dezavantajul său), evreul trebuie să-i spună doar "Mă bazez pe calculul dumneavoastră", pentru ca acesta să nu-i poată purta pică în cazul când și-ar descoperi propria greșeală.

5) *Fraudă, înșelătorie*. Este interzisă păgubirea unui evreu practicând prețuri exagerate de vânzare sau de cumpărare. Totuși, « Frauda nu se aplică în cazul unui gentil,

[128] În ultimul secol înainte de Hristos, unii rabini au calificat această lege "barbară" și cereau să le fie restituite gentililor obiectele pierdute.

pentru că stă scris: "Nici unul să nu-l păgubească pe fratele său"[129]; dimpotrivă, gentilul care păgubește un evreu trebuie să fie constrâns să aducă despăgubiri, dar nu trebuie să fie pedepsit mai aspru decât evreii (într-un caz asemănător[130]). »

6)*Furt simplu, furt cu violență*. Furtul simplu este absolut interzis, - « chiar în dauna unui gentil », așa cum spune cu claritate *Shulhan 'Arukh*. Furtul calificat (=însoțit de violență) este strict interzis dacă victima este un evreu. Totuși, același act comis de un evreu în dauna unui gentil nu este interzis decât în anumite împrejurări, de exemplu « când ei (gentilii) nu se află sub stăpânirea noastră »; dar el este permis « când ei se află sub stăpânirea noastră ». Autoritățile rabinice au opinii divergente în ce privește definirea precisă a împrejurărilor în care furtul calificat în dauna gentililor este licit, dar întreaga dezbatere se învârtește în jurul raporturilor de putere dintre aceștia și evrei - și nu ține seamă de considerente universale, cum ar fi dreptatea și omenia. Acest fapt ar explica de ce atât de puțini rabini au protestat împotriva deposedării violente a palestinienilor din Israel de către evrei, atunci când aceștia aveau asupra lor un avantaj zdrobitor.

Gentilii pe pământul Israelului

Pe lângă legile generale împotriva gentililor, doctrina Halakhah conține legi speciale cu privire la cei care trăiesc pe pământul Israelului (*Eretz Yisra'el*) sau care, în unele cazuri,

[129] Leviticul, 25:14. Așa cum am remarcat în capitolul III, interpretarea din Halakhah arată că toate formulele de acest gen (ca "fratele tău", "prietenul tău", etc.) îi privesc în exclusivitate pe evrei.

[130] *Shulhan 'Arukh*, "Hoshen Mishpat" 227.

nu sunt decât în trecere. Scopul acestor legi este să asigure supremația evreilor în această țară.

Definiția geografică exactă a expresiei "Pământul Israelului" face obiectul unor dezbateri fără sfârșit în Talmud și în literatura talmudică, dezbateri prelungite până în zilele noastre între diferitele grupări de obediență sionistă. Conform opiniei maximaliste, Pământul Israelului cuprinde (în afară de Palestina) nu numai Sinaiul, Iordania, Siria și Libanul, dar și părți considerabile din Turcia[131]. Cea mai răspândită interpretare "minimalistă" se oprește la o frontieră de nord care ar trece numai prin mijlocul Libanului și a Siriei, la latitudinea localității Homs. Aceasta era părerea lui Ben Gurion. Totuși, chiar și cei care exclud astfel unele teritorii din Siria și Liban, sunt de acord că unele legi discriminatorii (mai puțin dure decât cele de pe Pământul Israelului) se aplică și gentililor din aceste locuri, pentru că și ele fac parte din regatul lui David. Conform tuturor interpretărilor talmudice Pământul Israelului include și Ciprul.

Enumerarea câtorva legi speciale referitoare la gentilii care trăiesc pe Pământul Israelului va fi de ajuns pentru a da la iveală legătura dintre aceste legi și practica sionistă actuală.

Învățăturile Halakhah le interzic evreilor să vândă bunuri imobile (terenuri și case) gentililor aflați pe Pământul Israelului. În Siria este permisă vânzarea caselor - dar nu și a terenurilor.

Pe Pământul Israelului, un gentil poate să închirieze o casă numai cu două condiții: 1) ca acea casă să nu fie utilizată ca locuință, ci ca depozit sau pentru alte folosințe; 2) să nu fie închiriate gentililor mai mult de două case alăturate.

---

[131] Concepție apărată în special de H. Bar-Droma în *Wezeh Gvul Ha'aretz* ("Și iată frontiera țării"), Ierusalim, 1958. În ultimii ani, armata israeliană a utilizat mult această carte pentru a-i îndoctrina pe ofițeri.

Această regulă și multe altele sunt explicate după cum urmează: « (...) astfel, nu le vei da voie să-și facă așezare pe pământ, fiindcă, dacă nu posedă pământ, șederea lor aici va fi temporară »[132]. Nici măcar prezența temporară a gentililor nu poate fi tolerată, « decât când evreii sunt în exil sau când gentilii sunt mai puternici decât evreii » dar:

« Când evreii sunt mai puternici decât gentilii, ni se interzice să tolerăm vreun idolatru printre noi: nu va fi autorizat să treacă prin țara noastră nici un rezident temporar și nici chiar un negustor ambulant, dacă nu acceptă cel puțin cele șapte precepte noahice[133], fiindcă stă scris: "să nu locuiască în țara ta[134]", adică nici măcar provizoriu. Dacă acceptă cele șapte precepte, devine un rezident străin (ger toshav), dar este interzis să i se acorde acest statut de rezident străin, în afara perioadelor când se sărbătorește Jubileul (adică atunci când există Templul și se aduc sacrificii). Dar în perioadele când nu sunt sărbătorite jubileele, este interzis să fie acceptat orice străin care nu s-a convertit la iudaism (ger tzedeq) »[135].

Este deci limpede că, în conformitate cu Halakhah, - aceasta fiind tocmai poziția preconizată de conducătorii și simpatizanții mișcării Gush Emunim - atitudinea ce trebuie adoptată față de palestinieni se reduce în întregime, pentru evrei, la o problemă de putere: dacă evreii sunt destul de puternici, datoria lor religioasă este să-i alunge pe palestinieni.

Toate aceste legi sunt deseori citate de rabinii israelieni și de zeloșii lor adepți. De pildă, la o conferință rabinică, reunită în 1979 pentru a discuta acordurile de la Camp David, a fost invocată în mod solemn legea care interzice să fie

---

[132] Maimonide, *op. cit.*, "Idolatrie", 10, 3-4.
[133] vezi nota 82.
[134] Exodul, 23:33.
[135] Maimonide, *op. cit.* "Idolatrie" 10, 6.

închiriate gentililor trei case alăturate. De asemenea, aceeaşi conferinţă a denunţat, ca fiind prea liberală, după Halakhah, firava autonomie pe care Begin era dispus să o acorde palestinienilor. Proclamaţiile de acest gen, - care, în fapt, reflectă în mod fidel poziţia expusă în Halakhah - sunt rareori contestate de "stânga" sionistă.

În afara legilor menţionate aici, legi ce au ca obiect situaţia gentililor pe pământul Israelului, trebuie să semnalăm influenţa încă şi mai dăunătoare pe care o au legile speciale împotriva canaaneenilor şi a altor naţiuni care locuiau în Palestina înainte de cucerirea lui Joshua, ca şi cele împotriva amaleciţilor. Conform îndemnurilor la genocid din Biblie - reluate cu şi mai multă vehemenţă de Talmud şi de literatura talmudică - toate aceste naţiuni trebuie să fie în întregime exterminate.

Rabini influenţi, având un mare număr de adepţi printre ofiţerii israelieni, îi identifică pe palestinieni (înţelegând prin asta toţi arabii) cu vechile neamuri din zonă, ceea ce dă un înţeles foarte actual unor porunci cum ar fi « să nu laşi nimic în viaţă »[136]. De fapt, rezerviştii chemaţi temporar sub arme în fâşia Gaza, au deseori dreptul la o informare ("conferinţă de formare"), unde învaţă că palestinienii din Gaza sunt "ca amaleciţii". Un rabin israelian de vază a reluat versetele din Biblie care îndeamnă la masacrarea madianiţilor[137], pentru a justifica masacrul de la Qibbia[138]; declaraţia sa a avut un mare ecou în rândurile armatei. Dacă am cita proclamaţiile

[136] Deuteronom, 20:16. A se vedea şi versetele citate la nota 90.

[137] Numerii, 31:12-20, în special versetul 17: "Ucideţi deci toţi copiii de parte bărbătească şi toate femeile ce-au cunoscut bărbat, ucideţi-le!"

[138] R. Sha'ul Yisra'eli, "Taqrit Qibbiya Le'or Hahalakhah" (Evenimentele de la Qibbiya în lumina doctrinei Halakhah), în *Hattorah Wehammedinah,* vol. 5. 1953/4.

sângeroase ale rabinilor în numele acestor legi, nu am putea termina prea curând.

Comportamente injurioase şi insultătoare

Sub acest titlu, aş vrea să dau exemple de legi halakhiste al căror efect principal nu este atât să prescrie o discriminare specifică împotriva gentililor, cât să insufle dispreţul şi ura la adresa acestora. Prin urmare, nu mă voi limita la cele mai autorizate texte halakhiste (cum am făcut până aici), ci voi cita şi lucrări de mai mică importanţă, dar folosite în mod obişnuit în învăţământul religios.

Să începem cu textul câtorva rugăciuni obişnuite. Într-una din primele formule ale rugăciunii de dimineaţă, evreul cucernic îi mulţumeşte lui Dumnezeu că nu l-a făcut gentil[139]. Ultima parte a acestei rugăciuni cotidiene (care este reluată în cele mai solemne momente ale slujbei de Anul Nou şi de Yom Kippur) începe prin această declaraţie: « Trebuie să-l lăudăm pe Domnul (..) că nu ne-a făcut la fel cu neamurile (...) care se închină în faţa zădărniciei şi a nimicului şi se roagă unui zeu care nu le este de nici un ajutor »[140] . A doua parte a acestei fraze a fost scoasă din cărţile de rugăciuni, dar în

[139] Şi "că nu m-ai făcut sclav", se recită imediat după aceea, la care se adaugă (pentru bărbaţi) "şi că nu m-ai făcut femeie" sau (pentru femei) "că m-ai făcut cum îi place lui".

[140] În timpul recitării acestui pasaj, obiceiul general al evreilor din Europa de est era, până de curând, să-şi exprime dispreţul scuipând pe pământ. Totuşi, aceasta nu era o obligaţie. Astăzi, doar cei mai evlavioşi mai păstrează acest obicei.

Europa răsăriteană ea este menținută prin transmitere orală iar în prezent a fost reintrodusă în cărțile de rugăciuni publicate în Israel. Cea mai importantă parte a rugăciunii zilelor săptămânii - cele "optsprezece binecuvântări" - cuprinde un blestem îndreptat inițial împotriva creștinilor, a evreilor convertiți la creștinism și a altor evrei eretici: « Și apostații[141] să nu aibă nici o nădejde și toți creștinii să piară de îndată ». Această formulă datează de la sfârșitul secolului I, când creștinii erau o mică sectă persecutată. Cu câtva timp înainte de anul 1300, ea a devenit: « Și apostații să nu aibă nici o nădejde și toți ereticii[142] să piară de îndată », apoi, sub presiunile ulterioare, a fost și mai mult atenuată în: « Și trădătorii să nu aibă nici o nădejde și toți ereticii să piară pe loc ». După fondarea Israelului, s-a schimbat macazul: multe cărți noi de rugăciuni au reluat a doua formulă, care a fost prescrisă de numeroși maeștri din școlile religioase israeliene. După 1967, mai multe comunități apropiate de mișcarea Gush Emunim au restabilit prima versiune (până în prezent, pe cale orală, nu tipărită) și deci se roagă în fiecare zi ca toți creștinii "să piară pe loc". Această schimbare s-a produs atunci când Biserica catolică, în timpul papei Ioan al XXIII-lea, a surprimat din slujba de Vinerea Mare rugăciunea prin care i se cerea lui Dumnezeu să aibă milă de evrei - rugăciune pe care cei mai mulți conducători evrei o considerau ofensatoare și antisemită.

În afară de rugăciunile zilnice fixe, evreul evlavios trebuie să recite scurte formule de mulțumire, în anumite ocazii, bune sau rele, ale existenței sale (de pildă, când

[141] În ebraică *meshummadin*; în limbajul rabinic, acest cuvânt îi desemnează pe evreii deveniți "idolatri", adică fie păgâni, fie creștini, dar nu-i vizează pe evreii convertiți la islam.

[142] În ebraică *minim*, care desemnează exact pe cei "care nu cred în Unul Dumnezeu".

îmbracă haine noi, sau când mănâncă pentru prima dată un fruct în acel an, sau când vede trăsnetul căzând, ori când află o veste tristă etc.). Unele dintre aceste rugăciuni au ca scop să insufle ura și disprețul față de toți gentilii. În capitolul II am văzut că evreul pios care trece pe lângă un cimitir trebuie să pronunțe o formulă de ocară dacă morții sunt gentili, de binecuvântare dacă este un cimitir evreiesc. Formule asemănătoare trebuie să pronunțe când se află în fața unei adunări numeroase, după cum cei ce o formează sunt evrei sau gentili. Nici chiar casele nu scapă de la această regulă: Talmudul[143] cere unui evreu aflat în trecere pe lângă o locuință în care stau neevrei să-l roage pe Dumnezeu să o distrugă iar dacă aceasta este în ruină, să-I mulțumească pentru răzbunarea sa. (Formulele sunt inversate dacă locuința este evreiască). Această regulă era ușor de respectat când evreii erau agricultori, strânși în sate sau formau mici comunități urbane în târguri sau în cartiere exclusiv evreiești. Dar condițiile de răspândire a iudaismului clasic au făcut ca această regulă să devină impracticabilă: până la urmă este aplicată numai bisericilor și locurilor de cult ale altor religii (cu excepția islamului[144]). În această privință obiceiul a devenit și mai exagerat decât regula, pentru că s-a înrădăcinat obișnuița de a scuipa (în general, de trei ori) la vederea unei biserici sau a unui crucifix, pentru a sublinia formula obligatorie de căință[145]. Uneori mai erau adăugate și unele

[143] Tratatul *Berakhot*, p. 58b.

[144] După numeroase autorități rabinice, această regulă se aplică și astăzi, în prima sa formă, pe întregul Pământ al Israelului.

[145] Acest obicei a dat naștere unor incidente în istoria evreilor din
Europa. Unul dintre cele mai faimoase, ale cărui consecințe sunt vizibile
până astăzi, a avut loc la Praga în secolul al; XIV -lea. Regele Carol al
IV-lea de Boemia (care era și împărat) a pus un magnific crucifix la
jumătatea podului de piatră pe care îl construise și care a purtat
întotdeauna numele său (podul Carol). I s-a raportat că evreii din Praga

versete injurioase extrase din Biblie[146].

Există, de asemenea, un întreg ansamblu de reguli care interzic orice fel de laudă la adresa gentililor, exceptând cazul când acestea ar însemna o laudă și mai mare pentru evrei și pentru ceea ce le aparține. Evreii ortodocșii respectă întotdeuna aceste precepte. Agnon, intervievat de radioul israelian la întoarcerea sa de la Stockhlom, unde tocmai primise premiul Nobel pentru literatură, spunea multe lucruri frumoase despre Academia suedeză, dar s-a grăbit să adauge: « Nu uit că este interzis să faci elogiul gentililor, dar, de această dată, laudele mele au o cauză precisă »: faptul că au acordat premiul unui evreu. La fel, este interzisă participarea la vreo bucurie a gentililor, exceptând situația când atitudinea distantă a evreilor riscă să stârnească ostilitate față de ei, caz în care este permisă manifestarea unei bucurii "cât mai rezervate".

Multe alte reguli au ca scop să înăbușe sentimentele de omenie și prietenie între evrei și gentili. Pentru a ilustra afirmația, voi cita două exemple: regula privitoare la "vinul pentru libații" și aceea care se referă la mâncărurile ce trebuie gătite pentru eventuala vizită a unui gentil într-o zi de

---

scuipau când treceau prin fața crucifixului; mare și celebru protector al evreilor, nu a dat ordin ca aceștia să fie persecutați; el a poruncit doar comunității evreiești să înscrie cu litere de aur pe crucifix cuvântul ebraic *Adonai* (Domnul), în fața căruia - fiind unul dintre cele șapte nume cele mai sfinte ale lui Dumnezeu - cea mai mică urmă de lipsă a respectului este blestemată. Scuipăturile au încetat. Celelalte incidente provocate de acest obicei nu au mai fost atât de spirituale.

[146] Versetele citate în mod curent în acest scop, conțin derivate din rădăcina ebraică *shaqetz*, care înseamnă "a detesta, a urî". În Deuteronom găsim : "Și urâciunea idolească să n-o duci în casa ta, ca să nu cazi sub blestem, ca ea. Ferește-te de aceasta și să-ți fie scârbă de ea, căci este blestemată". (7:26). Se pare că aplicarea termenului injurios de *"sheqetz"* tuturor gentililor (cf. cap. II) își are originea în acest obicei.

sărbătoare evreiască. Un evreu credincios nu trebuie să bea vin, dacă un gentil a participat, în vreun fel oarecare, la producerea lui. Mai mult, chiar dacă a fost în întregime produs de evrei, vinul dintr-o sticlă deschisă devine tabu din clipa în care un gentil atinge sticla sau își trece mâna pe deasupra ei. Explicația rabinilor: nu numai că gentilii sunt, până la unul, idolatri, dar ei sunt și suspecți de a fi primejdioși: deci nu se poate exclude presupunerea că ei oferă idolului lor (prin cuvinte șoptite, printr-un gest sau un gând) vinul pe care un evreu se grăbește să-l bea. Această lege se aplică tuturor creștinilor și, într-o măsură oarecum atenuată, și musulmanilor. (Dacă un creștin a atins în vreun fel sau altul o sticlă deschisă, vinul trebuie aruncat; dacă profanatorul este musulman, sticla poate fi vândută sau dăruită, dar nu trebuie să fie băută de un evreu). Această lege se aplică și gentililor atei (cum să fii sigur că nu simulează doar?), dar nu și evreilor atei.

Legile referitoare la interzicerea muncii în zi de sabat se aplică, într-o mai mică măsură, și altor zile de sărbătoare religioase. În special, dacă această zi sfântă nu cade într-o zi de sâmbătă, este permisă îndeplinirea tuturor sarcinilor cerute de pregătirea mâncărurilor care vor fi consumate în acea sau acele zile de sărbătoare. Definiția legală a acestor activități este: pregătirea "hranei sufletului" (*okhel nefesh*): dar "suflet" este interpretat în sensul de "evreu"; "gentilii și câinii" sunt excluși de la aceasta în mod explicit[147]. Există, totuși, o dispensă specială în favoarea gentililor puternici, a căror dușmănie ar putea fi primejdioasă pentru evrei: este permis gătitul mâncărurilor într-o zi de sărbătoare sfântă, pentru un

---

[147] Talmud, tratatul *Beitzah*, p. 21ab; *Mishnah Berurah* la *Shulhan 'Arukh*, "Orah Hayyim" 512. Un alt comentariu (*Magen Avraham)* îi exclude și pe caraiți.

vizitator aparținând acestei categorii, avându-se în vedere, totuși, ca el să nu fie invitat în mod special să ia parte la masă.

Independent de aplicarea lor în practică, o consecință importantă a acestor legi este atitudinea generată de studiul lor permanent care, ca parte a studiului doctrinei Halakhah, este considerată de iudaismul clasic ca un imperativ religios suprem. Prin urmare, încă din prima sa tinerețe, un evreu ortodox învață - în cadrul studiilor sfinte pe care le face - că gentilii sunt comparabili cu câinii, că este un păcat să-i vorbești de bine și așa mai departe. În această privință, manualele pentru începători au o influență și mai dăunătoare decât Talmudul și marile coduri talmudice - între altele, pentru că aceste texte elementare dau explicații mai detaliate și sunt astfel enunțate încât să îndoctrineze spiritele încă tinere și neformate. Dintre toate lucrările edificatoare în această privință, am ales-o pe cea care are o mare răspândire în Israelul de astăzi; ea a cunoscut numeroase ediții, subvenționate cu generozitate de stat. Este vorba de *Cartea educației,* scrisă la începutul secolului al XIV-lea, în Spania, de un rabin anonim. Acesta explică cele 613 obligații religioase ale iudaismului (*mitzvot*) în ordinea apariției lor în Torah - așa cum a fost fixată de interpretarea talmudică (discutată în capitolul 3). Influența și popularitatea durabilă a acestei cărți se datorează clarității și simplității limbii ebraice în care a fost scrisă.

Autorul și-a propus ca obiectiv didactic principal să pună în evidență sensul "corect" dat de Biblie, unor termeni cum sunt "tovarăș", "semen", "aproapele", "prieten", "om", (despre care am vorbit deja în capitolul 3). Astfel, acel paragraf 219, consacrat obligației religioase care decurge din versetul "iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuți" este intitulat « Obligația religioasă de a-i iubi pe evrei » și explicat:

« Să iubești cu tărie pe orice evreu înseamnă că trebuie să ai grijă de el și de banii lui așa cum ai grijă de tine însuți și de banii tăi, fiindcă stă scris: "iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuți", și înțelepții noștri, de fericită amintire, au spus: "ce nu poți tu suferi, nu-i face prietenului tău" (...) multe alte obligații religioase decurg de aici, pentru că acela care își iubește prietenul ca pe sine însuși, nu-i va fura banii, nu va comite adulter cu nevasta lui, nu-l va păcăli în afaceri, nu-l va înșela în vorbe, nu-i va fura pământul și nu va greși față de el în nici un fel. Și, așa cum știe orice om cu mintea întreagă, multe alte obligații religioase derivă din aceasta. »

În paragraful 322, care se referă la datoria de a ține pentru totdeauna în robie un sclav gentil, (în timp ce un sclav evreu poate fi eliberat după șapte ani), găsim următoarea explicație:

« Originea acestei obligații religioase este următoarea: evreii sunt tot ce are mai bun speța omenească; ei au fost creați pentru a-l recunoaște pe Creatorul lor și a-l adora, și sunt demni să stăpânească sclavi pentru a-i sluji. Dacă n-ar lua sclavi de la alte popoare, ar trebui să-i înrobească pe proprii lor frați, iar atunci aceștia nu l-ar mai putea sluji pe Dumnezeu, biecuvântat fie El. Iată de ce avem poruncă să-i stăpânim pe aceia (robi din alte nemauri) în slujba noastră, după ce-i pregătim și alungăm idolatria din graiul lor, ca să nu fie nici o primejdie pentru casele noastre[148]; aceeași intenție exprimă și versetul "iar asupra fraților voștri, fiii lui Israel, unul asupra altuia să nu domniți cu cruzime[149]"; așa încât nu trebuie să-i înrobiți pe frații voștri, care sunt gata cu toții să-l cinstească pe Dumnezeu ».

---

[148] După Halakhah, un sclav gentil cumpărat de un evreu trebuie să fie convertit la iudaism, dar nu devine prin acest fapt un evreu adevărat.

[149] Leviticul, 25:46.

În paragraful 545, având ca subiect obligația religioasă de a cere dobândă pentru împrumuturile acordate gentililor, legea este formulată după cum urmează. « Avem poruncă să le cerem dobândă gentililor când le dăm bani cu împrumut și să nu le dăm împrumuturi de bani fără dobândă».Explicație:

« Originea acestei obligații religioase este aceasta: noi trebuie să facem acte de milostenie numai față de oamenii care îl recunosc pe Dumnezeu și îl cinstesc; abținându-ne de la asemenea acte față de restul oamenilor, și îndeplinindu-le numai față de cei dintâi, arătăm că dovedim dragoste și milă în primul rând față de ei, fiindcă ei urmează credința lui Dumnezeu, binecuvântat fie El. După cum vedeți, răsplata noastră (divină) pentru refuzul de a-i milui pe alții este egală cu cea obținută când acordăm mila celor din neamul nostru.»

Distincții de același gen sunt prezentate în numeroase alte pasaje. În paragraful 238, referitor la interdicția de a amâna plata unui lucrător, autorul precizează grijuliu că păcatul nu este chiar grav dacă lucrătorul este gentil. Interdicția de a blestema pe cineva (239) sună așa: " Nu blestema nici un evreu, nici bărbat, nici femeie". Tot așa alte interdicțiicum ar fi - să dai sfaturi înșelătoare, să-i urăști pe ceilalți, să-i umilești sau să te răzbuni pe ei (240, 245, 246, 247) - nu se aplică decât evreilor. Interdicția de a adopta obiceiurile gentililor (262) înseamnă că evreii trebuie nu numai « să se separe » de gentili, dar și « să le denigreze purtările, inclusiv îmbrăcămintea ».

Reamintesc că toate explicațiile și comentariile pe care eu le-am citat dau o imagine exactă a învățăturii Halakhah. Rabinii și, mai grav încă, "specialiști (apologeți) ai iudaismului" o știu perfect și, din acest motiv, se feresc să pună în discuție asemenea opinii în sânul comunității evreiești. Și, bineînțeles, nu menționează niciodată așa ceva în exterior.

Dimpotrivă, îl defăimează pe oricare evreu care ridică acest gen de probleme în fața gentililor și atunci dau publicității dezmințiri mincinoase în care arta echivocului atinge adevărate culmi. De pildă, subliniază necondiționat însemnătatea conceptului de milostenie în iudaism, dar nu amintesc niciodată că, în conformitate cu doctrina Halakhah, "milostenie" înseamnă numai compasiunea față de evrei.

Orice persoană care trăiește în Israel știe că aceste atitudini de ură și dispreț față de gentili sunt larg răspândite și înrădăcinate la majoritatea evreilor. În general, aceste sentimente nu sunt arătate celor din exterior dar, după înființarea statului Israel, după războiul din 1967 și ascensiunea lui Begin, o mică minoritate de evrei a început, treptat, să vorbească mai mult despre aceste lucruri. În ultimii ani au fost citate public, până și la televiziune, preceptele inumane conform cărora starea "naturală" a gentililor este servitutea - afirmații făcute de agricultori evrei care exploatează mână de lucru arabă și în special copii.

Pentru a justifica atentatele împotriva primarilor palestinieni și ca să confere autoritate divină propriului lor proiect de expulzare a tuturor arabilor din Palestina, conducătorii mișcării Gush Emunim invocă preceptele religioase care le poruncesc evreilor să-i asuprească pe gentili. Numeroși sioniști condamnă aceste atitudini, dar, de regulă, argumentele lor se întemeiază pe considerații oportuniste de interes iudaic și nu pe principiile universale ale umanismului și moralei. De pildă, ei declară că, în Israel, exploatarea și oprimarea palestinienilor duc la coruperea societății israeliene însăși, sau că expulzarea tuturor palestinienilor este irealizabilă în circumstanțele politice actuale, sau că actele israeliene de terorism împotriva palestinienilor nu duc decât la izolarea internațională a Israelului etc. Dar, în principiu, aproape toți sioniștii - și în special cei de "stânga" -

împărtășesc atitudinile profund dușmănoase față de gentili pe care le propovăduiește ortodoxia iudaică.

Atitudinea față de creștinism și islamism.

În treacăt, am semnalat deja mai multe poziții rabinice cu privire la aceste două religii. Dar ne prinde bine să le reamintim aici. Față de creștinism, iudaismul manifestă o ură viscerală, dublată de ignoranță.

Această atitudine a fost consolidată de persecuțiile creștinilor împotriva evreilor, dar nu acestea i-au dat naștere. Ea (atitudinea iudaismului față de creștinism) datează din vremea când creștinismul era încă firav și persecutat el însuși (între alții, și de evrei) și i-au dat glas tocmai evreii care nu au suferit niciodată persecuțiile creștinilor, ba chiar au beneficiat de ajutorul lor. Un bun exemplu este însși Maimonide care, fugind de teama persecuțiilor musulmane din timpul Almohazilor, și-a găsit un prim refugiu în regatul cruciat al Ierusalimului, însă faptul acesta nu i-a schimbat cu nimic părererile. Această atitudine profund ostilă are două surse principale:

1) Ura față de Isus și calomniile lansate împotriva lui. Desigur, trebuie să facem deosebire între poziția tradițională a iudaismului cu privire la Isus și controversele absurde între antisemiți și apologeții evrei referitoare la cei care sunt răspunzători de trimiterea sa la moarte. Majoritatea specialiștilor din perioada modernă sunt de acord că, dată fiind absența mărturiilor contemporane autentice precum și alcătuirea târzie a Evangheliilor și contradicțiile cuprinse în ele, nu este posibil să se ajungă la o cunoaștere exactă a împrejurărilor în care a fost executat Isus. Oricum ar sta lucrurile, ideea unei vinovății colective și ereditare este, în

același timp, de rea credință și absurdă. Dar aici nu ne interesează realitatea faptelor referitoare la Isus, ci poveștile fanteziste și defăimătoare colportate de Talmud și de literatura talmudică, în care evreii au crezut până în secolul XIX-lea și în care mulți continuă să creadă și astăzi, în special în Israel. De fapt, atitudinea ostilă a evreilor față de creștinism a fost determinată, în mare măsură, de aceste false povestiri. Conform Talmudului, un tribunal rabinic legitim l-a condamnat pe Isus pentru idolatrie, pentru incitarea evreilor la idolatrie și pentru ofensă adusă autorităților rabinice. Toate sursele iudaice clasice care consemnează executarea sa, își asumă cu fruntea sus responsabilitatea acestui act și se bucură de acest lucru; în relatarea talmudică a evenimentelor, romanii nici măcar nu sunt amintiți. Și mai răuvoitoare sunt acele povestiri, mai larg răspândite în popor, și care erau luate foarte în serios, cum este *Toldot Yeshu*, de tristă faimă, pentru că, la crimele amintite mai sus, o mai adaugă și pe cea de vrăjitorie. Pentru evrei, însuși numele de Isus a devenit un simbol al tuturor josniciilor posibile, și această tradiție populară nu a dispărut[150]. De asemenea, Evangheliile constituie obiectul unei uri înverșunate și nu este permis ca ele să fie citate (și *a fortiori* să fie studiate) nici în școlile evreiești actuale.

2) Faptul că, din rațiuni teologice (în bună măsură întemeiate pe ignoranță), învățătura rabinică așează creștinismul printre religiile idolatre. Această concepție are la bază o interpretare sumară a dogmelor creștine ale Trinității și

---

[150] Forma ebraică a numelui lui Isus - *Yesu* - a fost interpretată ca monogramă a blestemului "să-i piară numele și amintirea", una dintre cele mai jignitoare formule care există. Astfel, evreii ortodocși antisioniști (ca Neturei Qarta) spun deseori "Herzl Isus" (pentru a-l desemna pe fondatorul sionismului), iar în texte sioniste religioase am găsit expresii ca "Nasser Isus" și de curând, "Arafat Isus".

Încarnării. La fel, toate emblemele creștinilor, toate reprezentările lor picturale etc. sunt privite ca "idoli" inclusiv de acei evrei superstițioși care adoră, literalmente, suluri, pietre sau obiecte care au aparținut "Oamenilor Sfinți" (din neamul lor). În schimb, islamul se bucură de o oarecare clemență. Fără îndoială, iudaismul clasic îl consideră pe Mahomed "nebun" (*meshugga*), dar acest epitet era mai puțin insultător decât în sensul lui de astăzi și, oricum, este banal în comparație cu termenii murdari în care se vorbește despre Isus. Spre deosebire de Noul Testament, Coranul nu trebuie să fie aruncat în foc. El nu este privit cu adânca venerație pe care o nutrește legea islamică față de sulurile sacre ale evreilor dar, cel puțin, este considerat o carte ca oricare alta. De asemenea majoritatea autorităților rabinice au căzut de acord că islamul nu este o religie idolatră, deși unii conducători ai mișcării Gush Emunim au hotărât recent să nu țină seama de această părere. Din aceste variate motive, Halakhah stipulează că evreii n-au de ce să-i trateze pe musulmai mai rău decât pe ceilalți gentili. Dar nici mai bine, se înțelege. Încă o dată găsim un exemplu la Maimonide. El afirmă răspicat că islamul nu este o religie idolatră și citează, cu mult respect, în lucrările sale de filosofie, numeroase autorități filosofice musulmane. Așa cum am arătat, el a fost medicul personal al lui Saladin și al familiei sale și, la ordinul acestuia, a ajuns conducătorul tuturor evrilor din Egipt. Și totuși, regulile formulate de el, prin care propovăduia să nu se acorde ajutor gentililor aflați în primejdie de moarte (cel puțin atunci când această atitudine nu se întoarce împotriva evreilor), sunt valabile, la fel de bine, și pentru musulmani.

CAPITOLUL VI

Consecințele politice

Prin atitudinile sale persistente față de neevrei, iudaismul clasic exercită o influență profundă asupra adepților săi, nu numai asupra evreilor ortodocși, ci și asupra celor pe care îi putem privi ca pe epigonii acestora: sioniștii. Prin intermediul celor din urmă, aceste atitudini determină și orientările politice ale statului Israel. Începând din 1967 - de când acesta devine tot mai mult un "stat iudeu" - Israelul practică o politică dictată mai mult de considerente ce țin de "ideologia iudaică" decât de o apreciere lucidă a intereselor sale imperiale. În general, observatorii străini nu-și dau seama de influența acestei ideologii, pentru că au tendința de a subestima rolul pe care îl deține religia iudaică în politica israeliană. Acest fapt explică de ce se înșeală atât de frecvent în previziunile pe care le fac în acest domeniu.

Or, majoritatea crizelor guvernamentale israeliene sunt provocate tocmai de chestiuni religioase, adesea derizorii, mai mult decât de oricare alte cauze. Exceptând perioadele de război sau de tensiuni care amenință securitatea țării, presa israeliană acordă spații foarte largi interminabilelor certuri între diferitele grupuri religioase sau între religioși și laici. Iată câteva subiecte care îi pasionează evident pe cititorii presei ebraice, la începutul lui august 1993 - ora la care scriu :

dacă soldații uciși în luptă, născuți dintr-o mamă neevreică, trebuie să fie înhumați într-o zonă separată a cimitirelor militare israeliene? Vor fi autorizate în continuare pompele funebre religioase evreiești, care au monopolul înmormântării tuturor evreilor (în afară de membrii chibuțurilor) să taie împrejur cadavrele evreilor necircumciși înainte de înmormântare, așa cum au făcut întotdauna? Va fi autorizat sau interzis prin lege importul de carne cușer, în fapt supus prohibiției, după crearea statului Israel? Publicul israelian este interesat mai mult de aceste întrebări - și de altele de același soi - decât, să zicem, de negocierile cu palestinienii și cu Siria. Câțiva conducătorii israelieni au încercat uneori să lase deoparte factorii care țin de "ideologia iudaică" pentru a da prioritate intereselor pur strategice ale statutului: aceste inițiative au avut, invariabil, consecințe dezastruoase. Astfel, după înfrângerea sa parțială în războiul de Yom Kippur, la începutul lui 1974, pentru Israel era esențial să împiedice creșterea influenței OLP - care nu era încă recunoscută de Liga arabă ca unic reprezentant legitim al palestinienilor. Guvernul israelian a pus la cale atunci un plan care urmărea să consolideze influența iordaniană în Cisiordania - care , pe vremea aceea, era considerabilă. Solicitat să colaboreze, regele Husein a cerut semne vizibile de reciprocitate. Așadar, cele două părți au convenit ca principalul său susținător în Cisiordania, șeicul Jabri din Hebron, - care conducea cu o mână de fier toată partea de sud a Cisiordaniei (cu binecuvântarea lui Moshe Dayan, pe atunci ministru al apărării) - să invite toate persoanele de vază din regiune la o mare recepție în grădinile fabulosului său palat. Serbarea urma să fie dată în cinstea aniversării regelui, cu o fastuoasă pavoazare în culorile țării sale, și ea ar fi marcat începutul campaniei pro-iordaniene. Dar colonii religioși din Kiriat-Arba, din împrejurimile Hebronului, care nu erau decât o

mână de oameni pe vremea aceea, au prins de veste despre aceste proiecte; ei le-au reamintit Goldei Meir și lui Dayan că înălțarea drapelului unui "stat neevreu" pe Pământul Israelului este contrară principiului sacrosanct conform căruia acest pământ nu aparține decât evreilor, și i-au amenințat cu manifestații violente. Fiindcă principiul este recunoscut de toți sioniștii, guvernul a trebuit să cedeze și i-a cerut șeicului Jabri să nu arboreze nici cel mai mic drapel iordanian. La care Jabri, grav ofensat, a anulat întreaga serbare. La scurt timp după aceea, cu prilejul conferinței Ligii arabe de la Fez, regele Hussein a votat pentru recunoașterea OLP ca unic reprezentant al palestinienilor. Și astăzi, preocupările de acest gen au de departe întâietate, față de toate celelalte, în ochii publicului israelian-evreu, în comparație cu negocierile în curs asupra "autonomiei" palestiniene.

Am pus în discuție politica israeliană în lumina unui studiu asupra iudaismului clasic: din acesta reiese că orice analiză a mecanismelor de decizie politică luată în Israel, care neglijează importanța primordială a caracterului său unic de "stat iudeu", nu poate duce decât la concluzii false. În mod special numeroasele comparații care au fost făcute între Israel și alte cazuri de imperialism occidental sau de state de coloni, nu au nimic de-a face cu subiectul. În epoca apartheidului, teritoriul Africii de Sud era împărțit oficial în două părți: 87% "aparținea" albilor și 13% "aparținea" în principiu negrilor. În plus, acolo au fost create state care, oficial, erau suverane, înzestrate cu toate simbolurile suveranității, așa numitele "Bantustane". Dar "ideologia iudaică" interzice să fie recunoscut dreptul de a "aparține" unor neevrei fie și a celei mai mici parcele din Pământul Israelului, sau să fie autorizată oficial desfășurarea drapelelor iordaniene sau a altor semne ale suveranității, altele decât decât cele evreiești. Principiul Răscumpărării Pământului impune ca în Israel *tot* acest

pământ și nu doar 87%, să fie, în final, răscumpărat, adică să devină proprietatea exclusivă a evreilor. "Ideologia iudaică" exclude acel foarte comod principiu de dominație, cunoscut deja de pe vremea romanilor și aplicat de atâtea imperii seculare, pe care îl rezumă perfect cuvintele lordului Cromer: "noi nu guvernăm Egiptul, noi îi guvernăm pe guvernatorii Egiptului". Ideologia iudaică interzice astfel de recunoașteri; și mai interzice și cea mai mică urmă de respect față de un "guvernator neevreu" al vreunei bucăți din Pământul Israelului. În regiunile considerate ca făcând parte integrantă din Pământul Israelului, nu poate fi aplicat sistemul atât de pragmatic al "clientelismului", care transformă regi, sultani, maharajahi, mari șefi și, în epoca modernă, dictatori de paie în tot atâtea instrumente ale unei hegemonii imperiale. Așa încât teama, adesea exprimată de palestinieni, că vor vedea creându-se un "bantustan" pentru ei, este lipsită de orice temei. Israelul nu poate da înapoi decât într-un singur caz: dacă, într-un conflict, pierderile de vieți evreiești sunt numeroase, așa cum s-a întâmplat atât în 1973 cât și în 1983-1985, ca urmare a războiului din Liban; într-o asemenea situație, o repliere poate fi, într-adevăr, justificată, în numele principiului conform căruia caracterul sacru al oricărei vieți evreiești trece înaintea oricărui alt considerent. Cât timp va rămâne un "stat iudeu", este exclus ca Israelul să acorde, din rațiuni pur politice, o suveranitate trucată - care presupune în mod necesar simboluri reale - sau o autonomie efectivă neevreilor care trăiesc pe Pământul său. Israelul nu este singurul stat exclusivist de pe planetă, dar exclusivismul său este *sui generis*. Avem temeiuri să afirmăm că "ideologia iudaică" nu influențează numai politica israeliană ci și un mare număr, dacă nu chiar majoritatea evreilor din diaspora. Dacă aplicarea efectivă a ideologiei iudaice depinde de forța Israelului, aceasta depinde, la rândul său, într-o măsură

considerabilă, de sprijinul acordat Israelului de evreii din diaspora și îndeosebi de cei din Statele Unite. Imaginea evreilor din diaspora și a atitudinii lor față de neevrei este cu totul diferită de cea a iudaismului clasic, a cărui învățătură am prezentat-o mai sus. Acest hiatus este vizibil în special în țările anglofone, unde s-au și produs, de obicei, cele mai mari falsificări ale iudaismului. Cea mai rea stare de lucruri se înregistrează în Statele Unite și în Canada: aceste două state acordă un sprijin hotărâtor politicii israeliene, chiar când aceasta este în contradicție flagrantă cu drepturile fundamentale ale omului.

Privit sub aspectele sale concrete și nu doar într-o manieră abstractă, sprijinul pe care îl acordă Statele Unite Israelului nu poate fi considerat numai un simplu corolar al intereselor imperialiste ale acestei țări. Pentru a explica strategiile politice ale diferitelor administrații americane în Orientul Mijlociu, trebuie să fie luată în seamă și puternica influență exercitată de comunitatea iudaică din această țară în favoarea oricărei politici israeliene. În cazul Canadei, fenomenul este încă și mai ușor de observat, întrucât, deși interesele acestei țări în Orientul Mijlociu nu pot fi calificate ca importante, atașamentul acestui stat față de cauza Israelului este și mai hotărâtor decât acela al Statelor Unite. În cele două țări (ca și în Franța, Marea Britanie și în multe alte state), organizațiile evreiești sprijină Israelul cu aceeași fidelitate de nezdruncinat pe care partidele comuniste au acordat-o mult timp Uniunii Sovietice. Mai mult, numeroși evrei care luptă pentru apărarea drepturilor omului dovedesc o stare de spirit de un remarcabil totalitarism în treburile care privesc Israelul și sunt primii care sar în ajutorul politicii sale (indiferent de orientarea sa), cu toate că în alte probleme adoptă puncte de vedere nonconformiste.

În Israel se știe bine faptul că șovinismul și fanatismul pro-israelian, etalate de evreii organizați din diaspora (mai ales după 1967), întrec de departe șovinismul evreului israelian obișnuit.

Acest fanatism este foarte accentuat în Canada și în Satatele Unite; mă voi opri la cazul acestei din urmă țări, dată fiind importanța sa politică fundamentală. Dar trebuie să spunem că sunt și mulți evrei care au față de politica israeliană aceleași opinii ca și restul societății în mijlocul căreia trăiesc (opinii ce variază în funcție de țară, de poziția socială, de venit și de alți factori de care trebuie să se țină seamă).

Așadar, de ce unii evrei americani manifestă un șovinism dus uneori la extrem, șovinism pe care nu îl întâlnim la alții? Trebuie să ținem seama de importanța social-mondenă și, prin urmare, politică, a organizațiilor evreiești de tip" *"închis"* (exclusivist): din principiu, acestea nu admit nici un membru neevreu. Acest exclusivism este amuzant dacă îl comparăm cu înverșunarea cu care evreii condamnă orice club care nu primește evreii. Aceia pe care îi numim "evrei organizați" și care își petrec aproape tot timpul liber în compania altor evrei, continuă să întrețină pozițiile iudaismului clasic cu privire la neevrei. Cu siguranță, ei nu pot da frâu liber unor asemenea atitudini, tocmai în Statele Unite unde neevreii formează 97% din populație. Dar adevăratele lor sentimente își găsesc "compensație" în sprijinul pe care îl acordă statului Israel și în tratamentul pe care acesta îl aplică neevreilor din Orientul Mijlociu.

Cum s-ar putea explica altfel faptul că atâția rabini americani au susținut cu o asemenea ardoare cauza lui Martin Luther King, dar n-au făcut nimic în favoarea drepturilor palestinienilor, cel puțin a drepturilor lor fundamentale individuale? Cum altfel poate fi explicată contradicția flagrantă între atitudinile iudaismului clasic față de neevrei - în special regula care interzice să li se salveze viața, dacă acest lucru nu servește interesului iudaic - și sprijinul pe care rabinii și evreii organizați din Statele Unite l-au dat luptei negrilor pentru drepturi? În definitiv Martin Luther King nu era evreu, nu mai mult decât majoritatea negrilor americani. Chiar admițând că aceste opinii sunt împărtășite numai de evreii conservatori și ortodocși, care formează majoritatea evreilor organizați în Statele Unite, fapt este că reformații (cei care și-au schimbat opiniile) nu li s-au opus niciodată, ba mai mult, după părerea mea, dau dovadă că sunt puternic influențați de ei. În fapt, este vorba de o contradicție aparentă, ușor de explicat. Să reamintim din nou că iudaismul, în forma sa clasică, este de factură totalitară. Comportamenul evreilor organizați din Statele Unite nu diferă de comportamentul adepților altor ideologii totalitare din epoca noastră. Stalin și complicii săi nu au obosit niciodată condamnând discriminarea împotriva negrilor americani sau sud-africani, îndeosebi atunci când în URSS erau comise cele mai grave crime. Regimul sud-african de apartheid - și partizanii săi din alte țări - au denunțat necontenit încălcările drepturilor omului comise de comuniști sau de alte regimuri africane. Am putea cita multe exemple asemănătoare.

Dacă nu începe cu apărarea drepturilor omului, încălcate de grupul din care faci parte, apărarea democrației este lipsită de sens sau chiar dăunătoare. Venită din partea unui evreu, în general orice apărare a drepturilor omului care nu comportă și apărarea drepturilor neevreilor, ale căror drepturi sunt batjocorite de "statul evreu", este la fel de mincinoasă ca și apărarea drepturilor omului de către staliniști. Minunatul entuziasm cu care, în anii '50 și '60, rabinii americani și organizațiile evreiești din Statele Unite au îmbrățișat cauza negrilor din Sud, nu avea decât un singur mobil - interesul propriu al evreilor. După cum comuniștii

care îi sprijineau pe negri aveau ca obiectiv o "recuperare" politică a comunității afro-americane, evreii urmăreau să obțină un sprijin de principiu, necondiționat, dat politicii Israelului în Orientul Mijlociu.

Așadar, atât pentru evreii din Israel cât și pentru cei din diaspora, adevărata încercare ce li se impune este să arate capacitatea de a-și face propria lor critică, fapt care implică o critică a trecutului iudaic. Examenul detaliat și onest al atitudinii evreilor față de neevrei trebuie să fie cel mai de seamă aspect al unei asemenea critici. Este ceea ce, pe drept cuvânt, mulți evrei cer de la neevrei: să privească în față propriul lor trecut pentru a lua cunoștință astfel de discriminarea și persecuțiile pe care le-au suferit evreii din partea lor. În ultimii patruzeci de ani, numărul neevreilor uciși depășește cu mult numărul victimelor evrei. Persecuțiile și discriminarea impuse de "statul evreu", cu sprijinul evreilor organizați din diaspora sunt incomparabil mai grave decât suferințele provocate evreilor de regimurile care le sunt ostile. Lupta împotriva antisemitismului (și a oricărei forme de rasism), cu siguranță nu trebuie să înceteze niciodată, dar lupta împotriva șovinismului practicat de evrei - care presupune cu necesitate o critică a iudaismului clasic - este la fel de importantă astăzi, dacă nu cumva chiar și mai importantă.

CUPRINS

Tipărit la alba print s.r.l.
Petrești

Alba Tel/Fax: 0040 58 743581

Premiile FRONDE:

1993: Ana Selejan,
Trădarea intelectualilor.

1994: Ioan Gavrilă-Ogoranul,
Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc.

1995: Marcel Petrişor,
Secretul fortului 13.

«Israelul, ca stat evreu, constituie un pericol nu numai pentru el și pentru locuitorii săi, ci și pentru toți evreii și toate popoarele și statele din Orientul Mijlociu, ba chiar și din afara acestei zone…»

Prin aceste cuvinte, Israël Shahak, un evreu israelian născut în Polonia, internat apoi în lagărul de concentrare Bergen-Belsen și statornicit în Israel de peste 40 de ani, începe un studiu deranjant și provocator asupra extinderii influenței exercitate asupra statului Israel de ortodocșii religioși ale căror porniri exclusiviste pot deveni nimicitoare.

În timp ce fundamentalismul musulman este combătut în întregul Occident, fundamentalismul iudaic își urmează drumul fără ca nimeni să-i remarce existența. Iudaismul clasic este folosit pentru a justifica politica Israeliană care a devenit atât de rasistă, totalitară și xenofobă, cât nu s-a dovedit antisemitismul în cele mai rele dintre excesele sale.

Nicăieri nu apare mai clar acest lucru decât în atitudinea evreilor față de neevreii din Israel sau din Orientul Mijlociu.

Sprijinindu-se pe studiul Talmudului și al legilor rabinice, Shahak susține că rădăcinile șovinismului iudeu și ale fanatismului religios trebuie înțelese înainte de a fi prea târziu.

Israël Shahak a ajuns în Palestina în 1945.

El este profesor de chimie organică, acum pensionar; toată viața sa a fost un militant pentru drepturile omului, pentru drepturile *tuturor* oamenilor.

Este autorul a numeroase studii asupra iudaismului, publicate atât în engleză cât și în ebraică.

Povara a trei milenii de istorie și de religie iudaică a apărut pentru prima oară în 1994, la Londra, în limba engleză, editată de Pluto Press Limited.